

TARLADAN SOFRAYA GIDA GÜVENLİĞİ

46

A. ALİ URAL
İLE SÖYLEŞİ

10

GIDA GÜVENLİĞİNDE
İSLAMİ YAKLAŞIMLAR

18

FİTRATI KORUMAK

24

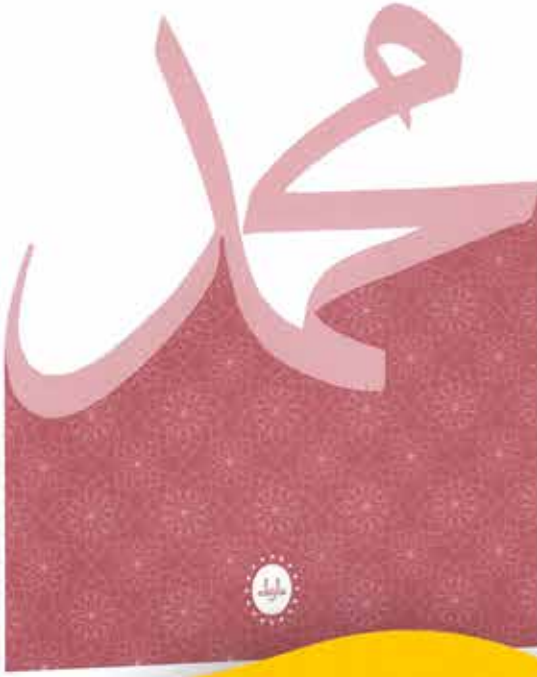
BERAT GECEMİZ

70

TARİHTE ANADOLU'DA
YAŞANAN DEPREMLER

YAYINLARIMIZ

Hadislerle 'nu Anlamak

Hız. Peygamber'in (s.a.s.) sözlerini doğru anlamak aramızdaki ayrılıkları giderecek, kendisine kavuşana dek bizi ümmet bilinciyle bir arada tutacaktır. Her şeyden önemlisi hadisleri doğru anlamak bizi Peygamberimize yakınlaştıracak ve Rabb'imizin rızasını kazanmamıza vesile olacaktır.

Eser, genç okur kitlesi başta olmak üzere, Allah Resulü'nü daha iyi ve doğru bir kaynaktan öğrenmek isteyen herkese onun hadislerinden bir demet sunmaktadır. Eserde, hadisler konularına göre tasnif edilmiş, böylece hem hadislerin hem de Peygamberimiz önderliğinde Allah'ın, âlemin, insanın, dinin, ibadetlerin, ahlakın, sosyal hayatın ve ebedî hayatın bilgisine en doğru kaynaktan ulaşılması sağlanmıştır.

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

BİR EMANET VE SORUMLULUK GIDA GÜVENLİĞİ

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Gıda, insanoğlunun hem bedensel hem de ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan temel bir nimet olarak Allah'ın lütfudur. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette yiyeceklerin ve içeceklerin temiz, helal ve faydalı olması gerektiği vurgulanır. "Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz olan şeylerden yiyin..." (Bakara, 2/168) ayeti, hem tüketiciler hem de üreticiler için bir uyarı ve sorumluluk çağrısıdır. Tarladan sofraya gıda güvenliği, tarımsal üretimden başlayarak tüketicinin tabağına kadar gelen tüm süreçlerde sağlığın korunması, israfın önlenmesi ve doğaya zarar verilmemesi anlamına gelir. Bu süreçte üreticinin toprağı doğru işlemesi, üretim esnasında temiz su kullanılması ve zararlı maddelerin ürüne bulaştırılmaması elzemdir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bir hadis-i şerifinde, "Her kim bir ağaç diker veya bir ekin eker de ondan bir insan, bir hayvan ya da bir kuş yerse bu onun için sadaka olur." (Buhari, Edeb, 27) buyurmak suretiyle tarımsal faaliyetlerin bir bakıma ibadet değeri taşıdığına işaret etmiştir.

Modern dünyada, gıda üretimi sırasında sıkça karşılaştığımız hileler, israf ve çevreye zarar verme gibi uygulamalar insan sağlığına zarar vermesinin yanında Allah'ın emanetine de ihanettir. İsrâ suresinde geçen, "...Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez." (Araf, 7/31) ayeti, gıda güvenliğinin temel ilkelerinden biri olan sürdürülebilirliği desteklemektedir. Dolayısıyla gıda güvenliği, tüm insanlık için sadece sağlık ve ekonomi meselesinden ibaret olmayıp aynı zamanda dinî bir sorumluluktur. Allah'ın bize emanet ettiği toprağı ve nimetleri korumak, temiz ve helal gıda üretimini sağlamak, hem dünyamız hem de ahiretimiz için bir vazifedir. Bu bilinci kuşanarak hareket eden her insan, hem Yaradan'a karşı şükrünü yerine getirmiş hem de içinde yaşadığı topluma hizmet etmiş olur.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay son derece hassas bir konuyu "Tarladan Sofraya Gıda Güvenliği"ni sayfalarımıza taşıdık. Tüm insanlığı ilgilendiren bu konuyla ilgili sayımıza Prof. Dr. Selman Türker "Tarladan Sofraya Gıda Güvenliği", Dr. İbrahim İlhan ise "Gıda Güvenliğinde İslami Yaklaşımlar" başlıklı yazılarıyla katkıda bulunurken İç Hastalıkları ve Gastroenteroloji Uzmanı Prof. Dr. Vedat Göral gıda güvenliğiyle ilgili sorularımıza cevap verdi. Bu ay söyleşi konuğu olarak şair, edebiyatçı A. Ali Ural'ı ağırladık.

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken bu ay içinde idrak edeceğimiz Berat Kandili'nin insanlık için hayırlar getirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyor, keyifli okumalar diliyorum.

İZİTAKTAKİ

14. UZMANINA SORDUK
Şule TÜZÜN

18. FITRATI KORUMAK
Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU

**20. MÜBAREK ÜÇ AYLAR: MANEVİ
ARINMA VE İBADET ZAMANI**
Dr. Ahmet OĞUZ

22. Bİ' KAHVE?
Gülsüm KARAPINAR

24. BERAT GECEMİZ
Esra KALPAKÇI

**26. KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNDE
DİN GÖNÜLLÜLERİ**
Mehmet Ali ARACI

28. EVLİLİKTE PARA YÖNETİMİ
Cihan ULUÇ

**32. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA
SOSYAL BECERİLERİN
GELİŞTİRİLMESİ**
Hatice TOPKARAOĞLU

04
**TARLADAN SOFRAYA
GIDA GÜVENLİĞİ**
Prof. Dr. Selman TÜRKER

10
**GIDA GÜVENLİĞİNDE
İSLAMİ YAKLAŞIMLAR**
Dr. İbrahim İLHAN

38
**GÖNLÜN KESİN İNANDI
İSE AKLINI SAKİN TUT**
Gülşen ÜNÜVAR

**ŞUBAT
2025**

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Editör
Mustafa BERK

Yayın Koordinatörleri
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti
www.epamat.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

İLİM VE İRFAN MEMBAİ
KONYA MEVLANA MÜZESİ
Sümeyra YAMAN

34. YAŞADIM DEMEK İÇİN
Sema BAYAR

40. AVI OKUL ROBOTU
Meryem KILIÇ

42. EVLİLİKTE SAĞLIKLI
BAĞLANMA VE BAĞIMSIZLIK
DENGESİ
Büşra BOZKURT

46. A. ALİ URAL İLE SÖYLEŞİ
Mahir KILINÇ

50. BİRLEŞTİREN SOFRALAR
Dudu ALKAN

62. DEĞERLER EĞİTİMİNE
GİRİŞ
İshak KOÇ

64. GÖRÜNMEYEN TEHLİKE
MİKROPLASTİKLER
Şule TÜZÜN

66. ANILARIN SESSİZ REHBERİ
KOKU
Zeynep KAYSERİ UZUN

70. TARİHTE ANADOLU'DA
YAŞANAN DEPREMLER
Gülay ASLAN ALBAYRAK

74. FATİMA BİNT
ALÂDDİN ES-SEMERKANDI
Meryem DALĞIÇ

76. FİTOTERAPİNİN TARİHÇESİ
Dr. Ahmet ÇELİK

78. BULMACA
Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK
Süreyya MERİÇ

58

SESLİ KİTAPLARIN
EŞİĞİNDE: DERİNLERE
DALMAK MI KENDİNİ AKIŞA
BIRAKMAK MI?
Esmâ TÜRKSEVEN

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 23.01.2025

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

TARLADAN SOFRAYA GIDA GÜVENLİĞİ

■ **Prof. Dr. Selman TÜRKER**

*Necmettin Erbakan Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Gıda Mühendisliği Bölümü*

Küresel nüfus artışı, hızlanan kentleşme, yenilenemeyen kaynakların sürdürülemez tüketimi, iklim değişikliği, gıda tüketim düzeninin değişmesi gibi faktörler gıdaya ulaşımında önemli zorluklar çıkarmaktadır. İnsanların sağlıklı bir hayat sürdürebilmeleri için yeterli ve dengeli beslenmeleri gereklidir. Sağlıklı beslenme; fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlığı korumak için kritik bir faktördür. Hastalıkların önlenmesi, hayat kalitesinin artırılması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Sadece bireysel sağlığı iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda toplum sağlığını, ekonomik verimliliği ve çevresel sürdürülebilirliği de olumlu yönde etkiler. Sağlıklı bireylerin oluşturduğu bir toplum, daha üretken ve daha mutlu bir toplumdur.

Yeterli ve dengeli beslenme; vücudun sağlıklı büyümesi, yenilenmesi ve çalışması için gerekli olan bütün besin maddelerinin yeterli ve uygun şekilde alınmasıdır. Her insanın gıdaya erişimi en temel hakkıdır. Bu hak, İnsan Hakları

Evrensel Beyannamesi'nde; "Her insanın, hayatını sürdürebilmek için yeterli kalite ve miktarda, inanç ve kültürüne uygun, sağlıklı ve güvenli gıdaya ulaşabilme hakkı vardır." şeklinde tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlamada, tüketicilerin istediği gıdaya istediği zamanda yeterli miktarda ulaşabilme hakkının olduğu ve ulaşılan gıdanın güvenli olması gerektiği yani tüketildiğinde sağlık üzerine herhangi bir olumsuz etkisinin olmaması (hastalık yapmaması) gerektiği tarif edilmektedir.

Beyannamede vurgulanan bu iki durum, "gıda güvencesi" ve "gıda güvenliği" kavramlarını öne çıkarmaktadır. Bu ikisi, sıklıkla karıştırılan kavramlardır. Gıda güvencesi gıdanın varlığını, gıda güvenliği ise gıdanın güvenliğini sağlama esasını oluşturmaktadır. Gıda güvenliği ve güvencesini tesis etmek devletlerin sorumluluğundadır. Bu kavramlar, sağlıklı ve sürdürülebilir gıda sistemlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu iki kavramın tanımları şöyledir:

Gıda Güvencesi: Tüm insanların her zaman aktif ve sağlıklı bir hayat için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayabilmek amacıyla yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan sürdürülebilir bir şekilde erişmektir. Buna göre gıda

güvencesinin sağlanabilmesi dört ana başlık altında toplanmıştır. Bunlardan birinin olmaması durumunda gıda güvencesinden bahsetmek mümkün değildir. Bunlar:

Bulunabilirlik (Yeterli Gıda Arzı): Üretim, ithalat veya stok yoluyla yeterli miktarda gıdanın bulunması.

Erişilebilirlik: Bireylerin besleyici gıdaya ulaşabilmesi için yeterli satın alma gücüne sahip olması. Yani bireylerin gıdaya ekonomik ve fiziksel olarak ulaşabilme kapasitesi.

Sağlıklı İşleme ve Tüketim: Gıdaların dengeli ve güvenli beslenme sağlayacak şekilde işlenmesi ve tüketilmesi

Sürdürülebilirlik (İstikrar): Bireylerin gıdaya olan erişiminin sadece bugün değil gelecekte de her zaman yeterli miktarda, sürekli ve istikrarlı bir şekilde sağlanması.

Gıda Güvenliği: Gıdanın tarladan/çiftlikten sofraya (çatala) gelene kadar geçireceği bütün aşamalarda (yetiştirme, hasat, işleme, ambalajlama, taşıma, depolama, dağıtım ve hazırlık) fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak insan sağlığına zarar verebilecek her türlü tehlikenin önlenmesi için alınan tedbirlerin tümünü ifade etmektedir.

Gıda Güvencesinde Sürdürülebilirlik

Dünya nüfusunun artışı ve değişen tüketim alışkanlıkları gıda sistemlerini zorlamaktadır. Gıdanın bulunabilirliği için çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik ve gıda güvencesi kavramları, birbiriyle doğrudan bağlantılıdır. Bu kavramlar, insanların yeterli,

sağlıklı ve besleyici gıdaya her daim erişimini sağlarken doğal kaynakların korunmasını ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının gözetilmesini de ifade ederler.

Küresel Gıda Güvencesini Tehdit Eden Faktörler

Günümüzde dünyada yaklaşık 735 milyon insan ciddi düzeyde gıda güvencesinden yoksundur. Bu kadar insan kronik açlıkla karşı karşıyadır. Gıda güvencesi olmayan yerde açlık yaşanması kaçınılmazdır. Gıda güvencesi hususunda gerekli tedbirler alınmazsa açlık sorununun daha da artması söz konusudur.

Gelecekte gıda güvencesi açısından birbiriyle ilişkili beş zorluk tanımlanmaktadır: İklim değişikliği, su kıtlığı, troposferik ozon kirliliği, fosfor ve fosil yakıtları kıtlığı ve gelecekte nüfus yoğunluklarının yer değiştirmesi, çatışmalar ve kötü yönetim arasında olası etkileşimler.

Gıda güvencesini/gıda erişimini olumsuz etkileyen faktörler şunlardır:

- Küresel nüfus artışı,
- Hızlanan kentleşme,
- Kaynakların sürdürülemez tüketimi,
- Troposferik ozon kirliliği,
- İklim değişikliği,
- Doğal afetler, sel, kuraklık,
- Savaşlar/çatışmalar, bölgesel istikrarsızlıklar,
- Ekonomik krizler, ekonomik istikrarsızlıklar,
- Değişen bozulan gıda tüketim alışkanlıkları,

Güvenli ve besleyici gıda üretimi; toplum sağlığına ve refahına katkı sunar, istihdam yaratır, yerel ekonomilere katkıda bulunur ve ulusal kalkınmayı destekler.

- Gıda konusunda var olan bilgi kirliliği,
- Pandemiler,
- Fakirlik ve gıdaya erişim sorunu,
- Adaletsiz dağıtım ve paylaşım,
- Önemi henüz tam olarak anlaşılamayan gıda kayıp ve israfı.

Bu zorlukların üstesinden gelmek için toplumun çevreye, nüfus artışına, tarımsal araştırmaya ve fırsatların, hakların dağıtımına yaklaşımında radikal bir dönüşüm gerekmektedir. Gıda güvencesi, beslenme ve sürdürülebilirlik giderek aynı bağlamda tartışılmakta ve bütüncül çözümler aranmaktadır.

2050 Yılı Gıda İhtiyacı Projesiyonu

Uzmanlar, 2050 yılında küresel gıda ihtiyacının 2010 yılına göre %60 oranında artacağını

öngörmektedir. Ancak iklim değişikliğinin tarımsal üretimde yol açtığı sorunlar nedeniyle bu artan ihtiyacın karşılanmasında zorluklar yaşanabileceği tahmin edilmektedir.

2050 Yılına Kadar Öngörülen Değişiklikler

Nüfus Artışı: Artan nüfus, gıda talebini yükseltecek ve mevcut kaynaklar üzerinde baskı oluşturacaktır.

İklim Değişikliği: Küresel ısınma, tarımsal üretimde ciddi sorunlara yol açarak gıda güvencesini tehdit edecektir.

Su Krizi: Temiz su kaynaklarının azalması, tarımsal üretimi ve gıda güvencesini olumsuz etkileyecektir.

2050 Yılı Gıda Güvencesi İçin Alınması Gereken Önlemler

2050 yılında oluşacak gıda talebinin sürdürülebilir şekilde karşılanabilmesi için mevcut temel sorunların giderilmesi gerekmektedir. Bunun için şimdiden alınması gereken önlemler başlıklar hâlinde şöylece sıralanabilir:

- **İsrafın Önlenmesi/Azaltılması:** Tüketimde aşırıya kaçmamak, gıdayı iyi muhafaza etmek.
- **Gıda Atık Yönetimi:** Atıkların geri dönüşümünün sağlanması.
- **Yenilikçi Tarım Tekniklerinin Uygulanması:** Dikey tarım, sulu (hidroponik) tarım, şehir bahçeleri gibi yenilikçi tekniklerin uygulanması, arıtma süreçlerine tabi tutulan kirli su ve yağmur suyunun yeniden kullanımı, tarımın yoğunlaştırılması,

minimum toprak işleme, ürün çeşitlendirme, organik gübre kullanımı, münavebe sürelerini artırma vb. uygulamaların hayata geçirilmesi.

- **Gıda Konusunda Var Olan Bilgi Kirliliğinin Önlenmesi:** Son yıllarda yazılı, görsel ve sosyal medyada, gıda güvenliği ve sağlıklı beslenmeyle ilgili bilimsel dayanağı olmayan gerçek dışı bilgiler oldukça geniş yer almaktadır. Bunlara örnek olarak şunlar verilebilir: "Paketli gıdaları tüketmeyin.", "Buğday kronik zehirdir, yemeyin.", "45 günlük tavuk almayın, hormonlu/antibiyotiklidir.", "Una kanserojen etkili potasyum bromat katılıyor.", "UHT sütlerde/pastörize sütlerde antimikrobiyal madde var." Bu tarz sözde bilgilendirmelerin tüketiciler arasında kabul görmesi durumunda gıda güvencesinde ciddi problemlerin yaşanacağı açıktır.
- **Sürdürülebilir Lojistik Uygulanması:** Enerji verimli taşımacılık ve dağıtım sistemleri kullanılması.
- **Bilinçli Tüketim/Sürdürülebilir Diyet Uygulanması:** Tüketicilerin eğitimi ve sürdürülebilir gıda seçimleri.
- **Biyoçeşitliliğin Korunması:** Sorumlu üretim ve tüketim davranışlarının benimsenmesi.
- **Çevresel Ayak İzinin Azaltılması:** Düşük çevresel ayak izi bırakacak sürdürülebilir tarım yöntemleri kullanılarak doğal kaynakların korunması.

- **Ekosistemlerin Desteklenmesi:** Sürdürülebilir tarım uygulamaları ile ekosistemlerin sağlığının ve dengesinin korunması.
- **Gıda Erişimindeki Eşitsizlikleri Giderilmesi:** Açlığın giderilerek her bireyin sağlıklı beslenmesinin sağlanması.
- **Tarımda Çalışacak İş Gücünün Artırılması.**
- **Balık Arzının Artırılması.**
- **Alternatif Gıda (Protein) Kaynaklarının Aktive Edilmesi.**

Alternatif Gıda (Protein) Kaynakları ve Etik Değerler

Sürdürülebilir bir gıda arzı için mevcut potansiyeli koruma ve verimliliği artırma çalışmalarına ilaveten israf gibi hâlihazırdaki mevcut problemlerin giderilmesinin gerekliliği tartışmasız bir gerçektir. Fakat bu çalışmaların da yeterli gelmeyeceği açıktır. Hızla artan dünya nüfusu ve buna bağlı olarak gıda ihtiyacının artışı, gelişen olumsuzluklar karşısında yeterli bir gıda güvencesi için daha sürdürülebilir ve çevre dostu alternatif gıdalara olan ilgiyi artırmıştır. Son yıllarda, genetiği değiştirilmiş ürünlerin (GDO) yanında, özellikle protein kaynağı olarak yapay et, tek hücre proteini üretimi, mikroorganizmalardan elde edilen biyokütle gibi alternatif gıda kaynaklarına yönelik çalışmaların yoğun şekilde yapıldığı bilinmektedir.

Genetiği değiştirilmiş bitki tarımının yaygınlaşması durumunda elde edilebilecek ürün miktarı ve kalitesindeki artışın, açlıkla dengesiz ve sağlıksız beslenme sorunlarının çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. GDO'lu ürünlerin ülkemize girişi ve satışı yasaktır. Kullanımı serbest olan ülkelerde GDO'lu ürünlerden; mısır, soya, pamuk ve kanola gibi bitki türleri insanların doğrudan kullanımına sunulmuş durumdadır. İleride protein kaynağı olarak kullanılması düşünülen; mikroorganizmalardan elde edilecek biyokütle, tek hücre proteini üretimi ve yapay et gibi alternatif gıdalar henüz ticarileşmiş hâlde değildir. Bu konuda araştırma geliştirme çalışmaları devam etmektedir.

GDO'lu ürünler, verimlilik ve besin değeri gibi avantajlar sunarken, çevresel ve sağlık

etkileri hakkında endişe yaratmaktadır. Yine yapay et, tek hücre proteini vb. alternatif gıda üretim çalışmaları etik değerler, dinî inanışlar, hayvan refahı, çevresel sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği gibi konularda şimdiden tartışmalara yol açmaktadır.

Genetiği değiştirilmiş gıdalar ile alternatif gıdaların diyetle yer alabilmesi için dinî hükümler (haram-helal), etik kurallar ve kültürel alışkanlıklar açısından kabul görmesi gerekmektedir. Elbette günümüzdeki biyoteknolojik gelişmelerin sosyal, iktisadi, tıbbi ve dinî açıdan ortaya çıkaracağı tartışmalar ve problemler olacaktır. Bu tarz çalışmalar henüz çok yeni olduğu için bu konuda; dinî, etik ve moral değerler bakımından henüz yeterli sayıda değerlendirme bulunmamaktadır. Konuyla ilgili literatür yeni yeni oluşmaktadır.

Alternatif gıdanın; protein kaynağı, üretim süreci, bunların gelişimi için kullanılan besi yeri bileşenlerinin kaynağı (örneğin, domuz kaynaklı bileşen olmaması gibi) ve bunlara ilaveten insan sağlığına etkisi gibi hususlar bu ürünlerin helallliğini belirlemede etkili unsurlardır.

Gelecekte yaşanması muhtemel gıda kıtlığı ve beraberinde getireceği açlık gibi küresel sorunların şimdiden önüne geçmek için, sürdürülebilir gıda arzı

önem arz etmektedir. Bunun için mevcut potansiyeli koruma ve verimliliği artırma çalışmalarına ilaveten yaşanmakta olan yukarıda zikrettiğimiz problemlerin hızlıca giderilmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmalarda, dünyayı atalarımızdan miras değil torunlarımızdan emanet aldığımızın idrakiyle hareket etmek zorundayız. Aksi hâlde geriye döndürülemez sorunlarla karşılaşacağımız açıktır.

Kaynaklar

- Arumugam, S., Özkan, B., Jayaraman, A. ve Mockaisamy, P. (2021). Impacts of Covid-19 Pandemic on Global Agriculture, Livelihoods and Food Systems. *Journal of Agricultural Sciences*, 27(3), 239-246. <https://doi.org/10.15832/ankutbd.941162>
- Burlingame, B. ve Dernini, S. (editors) (2012). *Sustainable Diets and Biodiversity. Directions and Solutions for Policy, Research and Action.* Proceedings of the International Scientific Symposium on Biodiversity and Sustainable Diets United Against Hunger, 3-5 November 2010, FAO Headquarters, Rome. Rome: FAO.
- Erbaş, B., Arslan, S. (2015) Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvencesinin Sağlanması, *Gıda Mühendisliği Dergisi* 36. Sayı, 2015, Ankara.
- FAO (2017). *The Future of Food and Agriculture: Trends and Challenges.* Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Fritzsche, U., Brunori, G., Chiaramonti, D., Galanakis, C., Hellweg, S., Matthews, R. ve Panoutsou, C. (2020). Future transitions for the bioeconomy towards sustainable development and a climate-neutral economy - knowledge synthesis final report, Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://doi.org/10.2760/667966, JRC121212>.
- Godfray, H. C. J., Beddington, J. R., Crute, I. R., Haddad, L., Lawrence, D., Muir, J. F., ... & Toulmin, C. (2010). Food security: The challenge of feeding 9 billion people. *Science*, 327(5967), 812-818.
- IPCC, (2014). Food security and food production systems. In: Porter, J. R., Xie, L., Challinor, A. J., Cochrane, K., Howden, S. M., Iqbal, M. M., Lobell, D. B., Trnka, M. I. (Eds.), *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* Field, C. B., Barros, V. R., Dokken, D. J., Ma, of the drivers, impacts and policy responses in the UK. *For. Policy Econ.* 79, 61-68. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2016.06.024>.
- Mc Michael, P. (2005). Global development and the corporate food regime. *New directions in the sociology of global development içinde* (s. 265-299). Emerald Group Publishing Limited.
- Popp, J., Pető, K., Nagy, J., (2013). Pesticide productivity and food security. A review. *Agronomy for Sustainable Development*, 33, 243-255. <https://doi.org/10.1007/s13593-012-0105-x>.
- Sperling, L. ve McGuire, S. (2012). Fatal gaps in seed security strategy. *Food Security*, 4, 569-579.
- Şimşek, M. (2024). Etik ve Moral Değerler Açısından Alternatif Gıda Kaynakları -Helal Ekseninde Bir Değerlendirme-Alternatif Gıda Kaynakları. Editör Kazım Şahin, Ankara, 2024. s. 233-248. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2024©. 2024 TÜBA Raporlar No: 52. (<https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/TUBA-978-625-6110-00-7.pdf>)
- Tomlinson, I., (2013). Doubling food production to feed the 9 billion: a critical perspective on a key discourse of food security in the UK. *Journal of Rural Studies* 29, 81-90. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2011.09.001>.
- Türker, S. (2024). Sürdürülebilir Şehirlerde Gıda Güvencesi, Sorumlu Üretim ve Tüketim. TÜBA Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Şehirler Çalıştayı, 4-5 Kasım 2024, Sinop.
- Udmale, P., Pal, I., Szabo, S., Pramanik, M., & Large, A. (2020). Global food security in the context of COVID-19: A scenario-based exploratory analysis. *Progress in Disaster Science*, 7, 100120.

GIDA GÜVENLİĞİNDE İSLAMİ YAKLAŞIMLAR

■ Dr. İbrahim İLHAN

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Allah; insanı, hayvanı ve bütün mahlukatı yaratmış, sünneti gereği her şeyi belirli bir ölçü -ki ona mizan denir- ile dizayn etmiştir. Beri taraftan insan, yeryüzünün en değerli varlığı kabul edilmiş, yeryüzünde bulunan her şey insanın emrine verilmiştir. (Bakara, 2/29) Asıl görevi dünyayı imar etmek olan insan ne yazık ki yeryüzünde ve gökyüzünde fesat çıkarmış, mizanı bozmuştur. Bu fesat sadece insan öldürmeyle sınırlı kalmamış; insanın yiyeceğine, içeceğine kısacası gıdasına sirayet etmiştir. Bu bağlamda insanın ilk imtihanının da yiyeceklerle olması manidardır. Nitekim Yüce Allah Hz. Adem ve Havva'ya şöyle seslenmiştir: "... şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz." (Bakara, 2/35)

Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ, helal ve tayyib (iyi, temiz, sağlıklı, helal) olan yiyeceklerden yememizi emretmekte, haram ve habis olanlarından da kaçınmamızı istemektedir. (Bakara, 2/168) Ayette geçen helal yiyeceklerden kasıt, Allah'ın yenilmesine izin verdiği yiyecekler anlamına gelmektedir. Aynı şekilde yiyeceğin tayyib olması da insanın fitratına uygun olması anlamındadır. Bu ilahi buyruk aslında bizlere gıda güvenliği açısından iki önemli prensibi ortaya koymaktadır: Gıdanın "helal" ve "tayyib" olması. Nitekim gıda güvenliği; sağlıklı ve daha kaliteli gıda tedarikini sağlamak maksadıyla gıdaların

üretilmesi, korunması ve sevki aşamasında belirlenen kurallara uyulması ve gerekli tedbirlerin alınması olarak tanımlanmıştır. Gıdalarda oluşabilecek fiziki, kimyevi, biyolojik ve her türlü zararların ortadan kaldırılması maksadıyla ortaya konulan önlemlerin tamamını kapsamaktadır. Hz. Peygamber de "Allah'ın kitabında helal kıldıkları helal, haram kıldıkları da haramdır." (Tirmizi, Libas, 6), "Allah güzeldir; güzel olanı sever." buyurmuştur. (Müslim, İman, 147)

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımızda önemli değişiklikler meydana gelmiş, bu değişiklikten etkilenen en önemli alanlardan biri de gıda sektörü olmuştur. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, beraberinde müspet durumlar ortaya çıkarmış olsa da menfi bazı sonuçların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Gıda özelinde meseleye bakıldığında gıdanın üretim, paketlenme, taşıma, depolama, piyasaya arz gibi alanlarında yeni soru ve sorunların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu da beraberinde "gıda güvenliği" ya da "güvenilir gıda" kavramının daha çok belirginleşmesine ve bu durumun dinî, ahlaki ve hukuki bir zeminde tartışılmasına neden olmuştur. Dinî açıdan meseleye bakıldığında gıdanın güvenilir olması esastır. Güvenilir gıda denince hem Şâri'in iradesine uygun hem de insan ve halk sağlığını tehdit etmeyecek bileşenlerden olması akla

gelmelidir. Dinî açıdan gıda güvenliğimizi tehdit eden birçok konu bulunmaktadır. Özellikle gıdada tağir ve tağşiş faaliyeti, sağlıklı olmayan katkı maddeleri, GDO'lu ürünler, sağlıksız yemler, temizlik ve hijyen eksikliği, olumsuz çevre faktörleri ve daha nice konular.

"Bir kimseyi aldatmak veya tehlikeye atmak" anlamında kullanılan *tağir* ile "insanlara hile yapmak" anlamına gelen tağşiş dinimizce yasaklanmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) bir pazar yeri denetiminde ıslak buğdayları alta koyan, kuru buğdayları da üste çıkaran satıcıya "Bizi aldatan bizden değildir." buyurmuştur. (Müslim, İman, 164.) Bu nebevi ikaz aslında ister üretici isterse tüketici olsun herkesin gıda güvenliğini sağlamada sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Çünkü insanları aldatmaya yönelik her fiil, hem Allah hem de kul hakkının ihlali anlamına gelir. Bu hakların ihlali de hukuken suç, dinen vebal ve ahlaksızlık olarak değerlendirilmiştir. Aynı minvalde hadis kaynaklarımızda "musarrat" hadis olarak da bilinen hayvanın birkaç gün sağılmadan sütü gösterilmesi fiili Hz. Peygamber tarafından tasvip edilmemiş ve bu davranış, kişiyi aldatmaya yönelik olduğundan dolayı yasaklanmıştır. (Buhari, Büyü, 65)

Gıda katkı maddeleri besin değeri olsun veya olmasın, normalde tek başlarına gıda olarak tüketilmeyen ve gıdanın karakteristik bileşeni olarak

kullanılmayan maddeler olarak tanımlanabilir. Genellikle gıdalarda raf ömrünün artırılması ve kayıpların azaltılması, gıdanın besleyici değerinin uzatılması gibi amaçlar için kullanılır. Katkı maddeleri yönetmeliğinde, gıdalarda hangi maddelerin kullanılacağı ve miktarı belirlenmiştir. Dinî açıdan gıda katkı maddelerinin kullanımını belirleyen en önemli husus, gıda katkı maddesinin kaynağının dinî açıdan helal olmasıdır. Bundan hareketle domuz menşeli katkı maddelerinin kullanılması dinen haram kabul edilmiştir. İkinci önemli husus da katkı maddesinin insan sağlığına zarar vermemesidir. Dinimizin emir ve yasaklarında temel gaye dinin, aklın, canın, malın ve neslin korunmasıdır. Bunları ifsat edecek herhangi bir gıda maddesinin kullanılmasına izin verilmemektedir.

Dolayısıyla insan sağlığını tehlikeye atacak gıdaların üretilmesi ve tüketilmesi uygun olmayacaktır. Nitekim Allah Resulü şöyle buyurur: “Muhammed’in canı elinde olan Allah’a yemin olsun ki mümin bal arısına benzer; güzel şeyler yer, güzel şeyler üretir, (güzel yerlere) konar, (konduğu yeri de) kırmaz ve bozmaz.” (İbn Hanbel, 2/199) Hadis-i şerifte bal arısı ile mümin arasındaki iki benzerlikten bahsedilir. Bal arısı da temiz olan yiyeceklerden yer ve temiz olan bal üretir. Müslüman da dinen yasaklanmayan, sağlığına zarar vermeyen gıdalarla beslenir,

salih ameller işler. İnsanlara zarar verecek davranışlarda bulunmaz, onların sağlığını tehlikeye atmaz. Başka bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber, Müslümanı tanımlarken diğer Müslümanların elinden ve dilinden güven duydukları kimse olarak tanımlamıştır.

Yüce Allah, Kehf suresi 19. ayetinde mağaraya sığınan kimselerin aralarında gerçekleştirdikleri konuşmayı bizlere şu şekilde bildirmektedir. “Şimdi siz içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin.” Bu ayette, şehre birinin gümüş parayla gönderilmesi ve en önemlisi de “en temiz erzaktan getirmesi” hususu dikkatimizi çekmektedir. Aslında bu ayet-i kerime

» Gıdada ihmal edilmemesi gereken en önemli iki husus gıdanın sağlıklı ve temiz olmasıdır.

Habais olarak isimlendirilen her türlü pis ve sağlıksız ürünlerin tüketilmesi doğru değildir.

Nitekim Kuran-ı Kerim’de haram kılınan leş, kan, domuz eti gibi yiyeceklerin ortak vasfı tiksindirici ve pis olmalarıdır.

bizlere üretim ve tüketim bilincini aşılamaktadır. Şöyle ki ayette sadece gıda ihtiyaçlarını karşılamak için yiyecek getirilmesi istenmemekte, alınacak yiyeceğin temiz ve lezzetli olması da talep edilmektedir. Binaenaleyh üretici bu ilahi düstur gereği üretimde kaliteyi, temizliği, hijyeni ön planda tutmalı; buna bağlı olarak tüketici de bu çeşit üretilmiş ürünleri tercih etmelidir. Nitekim çağımızda sağlıksız gıda ve beslenmeden kaynaklı birçok hastalıkla mücadele ediliyor. Şeker, tansiyon, kalp rahatsızlığı, obezite bunlardan bazılarıdır. Bu tür hastalıkların nedenlerinden biri de kişinin sağlıksız beslenmesidir. Sağlıksız beslenme, sadece yiyecek kaynaklı olmayıp yeme şekliyle de alakalıdır. Nitekim Hz. Peygamber “Âdemoğlu midesinden daha şerli bir kap doldurmamıştır. Âdemoğluna belini doğrultacak kadar birkaç lokma yeterlidir. İlle de yiyecekse midesinin üçte birini yemeği için, üçte birini içmesi için, üçte birini de nefesi için ayırsın.” buyurmuştur. (Tirmizi, Zühd, 47)

İnsan sağlığını tehlikeye atacak her türlü gıdadan uzak durmak gerekir. Bunun yerine organik tarım olarak da ifade edilen yani üretiminin her aşaması sağlıklı, doğal olan gıdalar tercih edilmelidir. Hatta bu konuda her birey sorumlu olduğunu bilmelidir. Nitekim Hz. Peygamber “İnsan, elinin emeğinden/çalıştığı kazandığından daha hayırlısını yememiştir.” (Buhari, Büyû’ 15) buyurmak suretiyle kişinin

alın teri dökerek bizzat ürettiği gıdanın en hayırlısı olduğunu bildirmiştir.

Gıdada ihmal edilmemesi gereken en önemli iki husus gıdanın sağlıklı ve temiz olmasıdır. Habais olarak isimlendirilen her türlü pis ve sağlıksız ürünlerin tüketilmesi doğru değildir. Nitekim Kuran-ı Kerim’de haram kılınan leş, kan, domuz eti gibi yiyeceklerin ortak vasfı tiksindirici ve pis olmalarıdır. Aynı durum hadis-i şeriflerde yenmesi yasak kılınan pençesiyle avlanan av hayvanları ile azı dişi bulunan hayvanlar için de geçerlidir.

Güvenilir gıda kadar önemli olan konulardan biri de gıdanın üretildiği alanlar yani çevremizdir. Yeryüzü, gökyüzü ve bu ikisi arasında bulunan her şey Allah’ın mülküdür. Allah, insanı yaratmış ve ona sorumluluklar yüklemiştir. Yaşadığı dünya insana emanet edilmiştir.

Emaneti hoyratça tüketmesi, bilinçsizce kullanması, çevresine zarar vermesi çözümsüz problemlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Nitekim Ku’an-ı Kerim’in ve hadis-i şeriflerin üzerinde durduğu önemli kavramlardan biri de israftır. İsrâf, her türlü şeyi fütursuzca kullanmaktır. İsrâfın her türlü insan ve çevreye yapılmış en büyük ihanetlerdendir. Onun içindir ki Allah, israf edenleri sevmez.

Sonuç olarak gıdanın Müslümanın hayatında çok önemli bir yeri vardır. Çünkü bunun hem dünyevi hem de uhrevi sorumluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla güvenilir gıdalar üretmek ve tüketmek toplumun tamamının sorumluluğu altındadır. Gıda çeşitliliğinin arttığı, gıdada tağşiş ve tağririn çoğaldığı günümüzde her bireyin, helal olduğundan emin olduğu ürünler tüketmesi önem arz etmektedir. Öte

yandan güvenilir gıdanın sadece üretim ve tüketim ayağı yoktur. Ürünün ambalajlanması, depolanması, piyasaya arzı gibi konular da güvenilir gıdanın önemli bileşenlerindendir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) alışverişi kızıştırmayı (neceş), pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehirli tüccarın şehre mal getiren kervanları dışarıda karşılayıp mallarını onlardan satın almasını ya da mal sahiplerinin şehre gelip pazardaki fiyatları öğrenmesine fırsat vermeden malı ucuza satın alıp daha sonra şehre getirerek yüksek fiyattan satmasını (bey’u’l-hâzırı li’l-bâdî), stokçuluk, karaborsacılık ve faiz gibi uygulamaları yasaklamıştır. Yine Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bizzat pazarları denetlediği, Hz. Ömer’in de bu görevi sürdürdüğü bilinmektedir. Dolayısıyla güvenli gıda üretimi için denetimler de ihmal edilmemelidir.

Güvenilir gıda; her türlü bozulma ve bulaşmaya yol açan etkenden arındırılmış, insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde tüketime uygun hâle getirilmiş gıdadır.

■ Söyleşi: Şule TÜZÜN

Prof. Dr. Vedat GÖRAL

İç Hastalıkları ve Gastroenteroloji Uzmanı

Gıda güvenliği, günümüzde sağlıklı yaşam ve beslenme bilincinin artmasıyla daha da önemli hâle gelmiştir. Tüketiciler olarak artık sadece ne yediğimizi değil, aynı zamanda yiyeceklerin nasıl üretildiğini ve nereden geldiğini de sorguluyoruz. Bu artan bilinç, helal sertifikasyonundan organik tarım uygulamalarına kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmekte. Bizler de *Aile Dergisi* olarak Türkiye'deki gıda güvenliği mekanizmalarını, gıda güvenliğinin önemini, bilinçli tüketici olmayı ve tıbbın gıda güvenliğine verdiği önemi Prof. Dr. Vedat Göral'a sorduk.

Sağlık açısından gıda güvenliğinin önemini ve dünya genelinde gıda dağıtım zincirinde, bu konunun neden bu kadar kritik olduğunu açıklar mısınız?

Sağlıklı beslenmenin en önemli kuralı, yaşamımızda sağlıklı ve güvenli besinlerin tüketilmesidir. Güvenli gıda aslında sağlıklı gıda anlamına gelir. Güvenli (sağlıklı) gıda; besin değerini kaybetmemiş, fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik açıdan temiz olan ve bozulmamış gıda maddesi demektir. Gıdanın insan sağlığını etkilemeyecek, çevre sorunları yaratmayacak ortamlarda elde edilmesi, işlenmesi ve korunması gerekir. Genel olarak, uluslararası platformlarda, üzerinde uzlaşmış ve kabul edilmiş bir kuruluş tarafından onaylanmış, asgari teknik ve sağlık kriterlerini içeren ürünler güvenli gıda olarak kabul edilir.

Gıda güvenliği, insanları; bakteri, mantar, parazit ve virüs gibi mikropların neden olduğu gıda kaynaklı hastalıklardan korumak için gıdaların uygun şekilde işlenmesi, pişirilmesi ve korunmasını ifade eder. Böylece doğru gıda kullanımı uygulamaları, günümüzde gıda kaynaklı hastalıkların görülme riskini ciddi oranda düşürebilir. Yani gıda güvenliği, zararlı maddelerden bulaşma ve gıda kaynaklı hastalıkları önlemek için gıda kalitesini koruyan koşulları ve uygulamaları ifade eder.

Gıda güvenliği sistemlerinin kullanılmasıyla gıdalar birçok faktör açısından güvenli olarak üretilir. Günümüzde gıda kaynaklı hastalıkların büyük bir kısmı, gıda güvenliğinin sağlanamadığı şartlarda ve ortamlarda üretilen ürünlerden kaynaklanmaktadır.

Güvenilir gıda; her türlü bozulma ve bulaşmaya yol açan etkenden arındırılmış ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde tüketime uygun hâle getirilmiş gıdadır. Yani ambalajlı, etiketli, üreticisi ve markası belli gıda, yukarıda bahsedilen gıda güvenliği prosedürlerine göre üretildiği için güvenli gıdadır. Buna karşın açıkta dökme olarak satılan, üreticisi ve özellikleri belli olmayan gıdalar güvenli gıda değildir.

Tüketicilerin gıda etiketlerini anlaması ve doğru gıda seçimleri yapması için ne gibi adımlar atılabilir?

Gıda güvenliği, tarladan sofraya uzanan bir zincir gibidir âdeta. Zincirin ilk halkasında ham madde teminini sağlayan birincil üreticiler yani zirai veya hayvansal üreticiler bulunmaktadır. İlk kademedan çıkan ürünler, gıda sanayisine gelir ve burada işlenip ambalajlanarak tüketime hazır hâle getirilir. Sanayiciden dağıtıcıya, dağıtıcıdan satıcıya derken mamul (işlenmiş) gıdamız nihayetinde son halkaya yani tüketiciye ulaşır. Zayıf bir halka, zincirin kopmasına sebep olacağından gıda güvenliği ancak tüm halkaların ortak katılımı ve

sağlıklı işleyişiyle mümkündür. Burada önemli olan husus, tüketicinin bu zincirin bir parçası olduğunun bilincinde olmasıdır. Tüketicilere öneriler;

- Tüketici öncelikle sağlıklı beslenme bilincini göz önünde bulundurarak “güvenilir gıda” arayışı ile alışverişe çıkmalıdır.
- Olabildiğince doğal, fazla katkı içermeyen taze yiyeceklerle yönelmelidir.
- Güvenilir satış yerlerini ve güvenilir firmaları tercih etmelidir.
- Açıkta satılan, etiketsiz, ruhsatsız ürünlere rağbet etmemelidir.
- Sağlıklı beslenme bilinci taşıyan kişilerin tavsiyesini dikkate alarak gıda alışverişi yapmalıdır.

Gıda güvenliği, hem üreticiyi hem tüketiciyi yakından ilgilendiren ve de etkileyen küresel bir mevzu, daha da ötesinde bir sorundur

- Ambalajlı bir ürün de olsa içeriğin, beslenme değerlerinin, katkı maddelerinin, ruhsat tarihinin, üretim ve son kullanma tarihlerinin yazılı olup olmadığını kontrol etmelidir.
- Etiket tahrip olmuş, okunmayan ürünleri satın almamalıdır.
- Ambalajın kırılmamış, bozulmamış, bombeleşmemiş (şişkinleşmemiş) olmasına dikkat etmelidir.
- Özellikle meyve ve sebzeleri mevsiminde tüketmeli, suni doğa ortamında yetiştirilen sera ürünlerinden uzak durmalıdır.
- Gıda ürünü ile ilgili yaşanacak herhangi bir sorundan dolayı hak talep edebilmek için alışveriş sırasında satın alım belgesini (fiş/fatura) almalı ve belli bir süre saklamalıdır.

Şunu da ifade edelim ki tüketici olarak bilinçlenmeye ihtiyacımız var. Çünkü tüketicinin bilinçlenmesi demek, rekabet şartlarına göre oluşan piyasaların, üreticiyi daha sağlıklı ve güvenli gıda üretmeye mecbur bırakması demektir!

Ayrıca gıda ürünü ile ilgili spot yazılar, bilgiler, TV'lerde, yazılı ve sözlü medyada açıklamalar olmalıdır. Okullarda gıda güvenliği dersleri olmalı, bu konuda gençlere detaylı bilgiler verilmelidir. Anne ve babalar, küçük esnaf ve market

çalışanları da bilgilendirilmeli, tüketicilere her zaman dürüst olunmalıdır.

Küresel ticaretin gıda güvenliği üzerindeki etkileri nelerdir ve tıp profesyonelleri ile kamu sağlığı politikaları, gıda kaynaklı hastalıklardan korunmada nasıl bir rol oynayabilir?

Gıda kaynaklı hastalıklar bilindiği üzere insan sağlığı üzerinde özellikle de bağışıklık sistemi zayıf olan çocuk, yaşlı ve hamilelerde ciddi bir tehlike oluşturuyor. Gıda kaynaklı klinik vakalara yönelik veriler korkutucu boyutlarda. Öyle ki dünyada her yıl, büyük çoğunluğunu çocukların oluşturduğu yaklaşık 2.2 milyon kişinin gıda kaynaklı hastalıklar nedeniyle yaşamını yitirdiği söyleniyor. Öte yandan gelişmiş ülkelerde her yıl nüfusun yaklaşık %30'unun

gıda kaynaklı hastalıklara yakalandığı rapor edilmektedir. Henüz gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise bu tablonun çok daha ciddi olduğunu tahmin etmek güç değil. ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezinin bildirdiğine göre ABD'de yılda gıda kaynaklı yaklaşık 76 milyon hastalık vakası meydana geliyor. Bu vakalarda yaklaşık 325 bin kişinin hastanelerde tedavi gördüğü, 5 bin kişinin de hayatını kaybettiği ifade ediliyor.

Gıda kaynaklı hastalıklar, çocuk yaşlı demeden herkesin sağlığı için tehdit oluşturuyor. Bu hastalıkların önlenmesi için ulusal ve uluslararası birtakım örgütler ve kurallar mevcuttur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), küresel gıda güvenliği endişelerini bazı alt başlıklar altında sınıflandırmıştır:

Genel olarak, uluslararası platformlarda, üzerinde uzlaşmış ve kabul edilmiş bir kuruluş tarafından onaylanmış, asgari teknik ve sağlık kriterlerini içeren ürünler güvenli gıda olarak kabul edilir.

Mikrobiyolojik tehlikeler, kimyasal tehlikeler, gıda kaynaklı hastalıkların taranması ve izlenmesi.

Dünya Sağlık Örgütü'nün gıdaların güvenilir olma koşulları için şu tavsiyeleri vardır:

- Gıdayı doğru pişirmeli, pişirilmiş gıdalar ise hızla tüketilmelidir.
- Pişirilmiş gıdalar dikkatli muhafaza edilmelidir.
- Pişirilmiş gıdaların tekrar ısıtılması doğru yapılmalıdır.
- Pişirilmiş gıdaların çiğ gıdalarla teması önlenmelidir.
- El hijyeni çok önemlidir. Eller sıklıkla yıkanmalıdır.
- Mutfak yüzeyi titizlikle temizlenmelidir.

- Gıdalar böceklerden, kemirgenlerden ve diğer hayvanlardan korunmalıdır.
- Güvenli ve temiz su, mümkünse cam şişe ve cam bardakta kullanılmalıdır.

Dünya Sağlık Örgütüne göre fizyolojik risk faktörleri arasında; gıdalar üzerindeki cam kırıkları, plastik, kemik, kâğıt, taş, toprak, tahta, metal parçalar, saç, tırnak, sigara külü, sinek, böcek, radyoaktivite ve kirlerin olduğu görülmüştür. Ayrıca gıdalla ilgisi olmasa bile insanın uzun süre gürültü ve titreşimlere, yüksek sıcaklık veya soğuklara, radyasyona maruz kalmasının da zarar verebilen diğer tehlikeler arasında yer aldığı bildirilmiştir.

Kimyasal riskler, yiyeceklerin bünyesinde doğal olarak bulunan veya dışarıdan yiyeceklere karışmış ya da ilave edilmiş kimyasal maddelerin oluşturdukları tehlikelerdir.

Mikrobiyolojik riskler ise temel olarak üçe ayrılan mikrobiyolojik faktörlerdir: Gıdalarda doğal olarak bulunan zehirli kimyasal maddeler; uygun olmayan üretim ve saklama koşullarından kaynaklanan ve hızla üreyen mikroorganizmalar (küfler, parazitler, bakteriler, virüsler ve mikrobiyal toksinler); genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO). En tehlikeli biyolojik risk faktörü ise gıda güvenliğini en çok etkileyen ve gıda zehirlenmelerine en fazla yol açan bakterilerdir. Biyolojik

risk faktörlerinin bir kısmı, bazı gıdalarda daha çok etkili olabilmektedir.

Fiziksel riskler, sindirim sistemimizde hasarlara neden olur. Kimyasal riskler metal zehirlenmelerine, kanser oluşumuna ve kan parametrelerinde bozulmaya, mikrobiyolojik riskler ise gıda zehirlenmelerine, enfeksiyonlara ve bazen ölümlere neden olur.

Reklamlar yoluyla pazarlanan ve geniş tedarik zincirlerine sahip olan ürünlerin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, yerel ve doğal gıda üreticilerinin desteklenmesinin önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yerel ve doğal gıda üreticilerinin desteklenmesi, gıda güvenliğinin temelinden çözülmesine olanak tanır. Bu, sadece devlet eliyle değil aynı zamanda bilinçlenmiş insanların bu yönde yaptığı yatırımlarla da gerçekleşebilir; yani bu ortak mücadeleyle mümkündür.

Gıda güvenliği, hem üreticiyi hem tüketiciyi yakından ilgilendiren ve de etkileyen küresel bir mevzu, daha da ötesinde bir sorundur aslında. Çünkü günümüzde gıda kaynaklı hastalıkların birçoğunun, gıda güvenliğinin sağlanamadığı, uygunsuz şartlarda üretilen ürünlerden kaynaklandığını görmekteyiz. Yerel ve doğal gıda üreticilerin desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.

FİTRATI KORUMAK

Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ
لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu; böylece Allah -dönüş yapsınlar diye- işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor.”

(Rum, 30/41)

İnsan için henüz dünya hayatı başlamadan evvel Yüce Allah yeryüzünde bir halife yaratacağını meleklerle bildirmiştir. (Bakara, 2/30) İnsanın halife olarak isimlendirilmesi, farklı yorumlar yanında Allah'ın emir ve yasaklarının yeryüzündeki uygulayıcısı olması itibarıyla. “Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık; onun

için insanlar arasında adaletle hükmet; nefsin isteklerine uyma, sonra seni Allah yolundan saptırır...” (Sad, 38/26) mealindeki ayet Hz. Davud özelinde peygamberlerin yeryüzünü imar etmek ve insanlara önderlik etmekle görevli şahsiyetler olarak halife olma vasıflarına işaret etmektedir. (Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 1/124; Kurtubi, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 1/263; Beyzavi, *Envâru’t-tenzîl*, 1/68) İnsanlara iyi ve doğru olanı tavsiye eden peygamberler aynı zamanda kendileri de ıslah ediciler olmuşlardır.

Sahip olduğu akıl ve irade özellikleriyle insan sorumlu bir varlıktır. Onun en temel sorumluluğu ise Allah’a iman etmek, O’nun emir ve yasakları doğrultusunda yaşamaktır. Bunun yanında, başta kendisi olmak üzere ailesine, çevresine ve nihayet bütün mahlukata, canlı cansız varlıklara varıncaya kadar uzanan sorumlulukları da vardır. Tertemiz bir fitrat üzere yaratılan insan, ilk olarak bu fitratı muhafaza etmekle mükelleftir. Bunun en temel adımı ise kendisini yaratanı tanımak ve O’na iman etmektir. Aksi hâlde aslını kaybedecek, fitratına yabancılaşacaktır insan.

İnsan için apaçık bir düşman olarak tanıtılan şeytan (Yasin, 36/60 vd.), insanı hak ve hakikat yolundan uzaklaştırmak için çalışmaktadır. Önünden ardından, sağından solundan, dört bir yanından insanı kuşatan, her yolu deneyerek onu temiz fitratından uzaklaştırmak için gayret eden bir şeytan gerçeği vardır. “...Kullarından belli bir pay alacağım, onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara kaptıracağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler...” (Nisa, 4/118-119) diyen şeytan açıkça itiraf etmektedir düşmanlığını ve yapacaklarını. Burada ifade bulan, “Allah'ın yarattığını değiştirecekler.” vurgusu konumuz açısından özellikle önemlidir. Allah'ın, insanların hizmeti ve faydası

için yarattığı hayvanlar, güneş, ay, taş, toprak gibi canlı cansız bütün mahlukatı yaratılış amaçları dışında kullanmak; fıtrat dini olan İslam'ın emir ve yasaklarının dışına çıkmak, şeytana tabi olmak suretiyle insanın yaratılmış olduğu temiz fıtrattan uzaklaşmak "Allah'ın yarattığını değiştirmek" kapsamına giren hususlardan bazılarıdır. (Zeccac, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuhû*, 2/110) Günümüzde üzerinde sıklıkla konuştuğumuz, cinsiyet üzerinde yapılan tasarruflar ve dövme yaptırmak gibi hususların da bu ayet bağlamında yaratılışı değiştirmek olarak gündeme getirildiğini hatırlamakta fayda vardır. (Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 1/567)

"İnsanlardan öylesi vardır ki... Hâkimiyeti ele aldığı anda ülkede bozgunculuk çıkarıp ürünleri ve nesilleri yok etmeye çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez." (Bakara, 2/204-205) mealindeki ayetlerde buyrulduğu üzere hak yoldan ayrılan, adaletten sapan insan doğaya zarar vermek, yok etmek ve zulmetmek suretiyle temiz fıtratını kaybedecektir. (Beyzavi, *Envâru't-tenzîl*, 1/133; Nesefî, *Medâriku't-tenzîl*, 1/174) Bugün dünyada yaşanan savaşların, karmaşa ve kaosun, daha fazla kazanmak adına her yolu mübah gören çarpık bir anlayışın ve dünyayı âdeta yaşanmaz bir hâle getirme yolunda koşarcasına ilerlemenin temelinde yatan işte budur. Çevreyi ve doğayı tahrip etmek suretiyle dünyanın dengesini bozmak,

ihmal ve tedbirsizlik nedeniyle başta insan olmak üzere bütün bir mahlukatın varlığını tehdit etmek bu savruluşun şimdilik görülebilen somut sonuçlarıdır. Ormanları yok etmek, çevreyi kirletmek, bilinçsizce tüketmek ve israf dünyanın düzen ve dengesini bozan, sonuçları şimdiden tam olarak kestirilemeyen felaketlere yol açacak hususların başında gelmektedir. Dışarıdan yapılan müdahaleler neticesinde bugün neredeyse doğal bir şeyin kalmadığı, yediğimiz içtiğimiz şeylere dahi şüpheyle yaklaştığımız, onları gönül rahatlığıyla tüketemediğimiz bu günler bizi bekleyen daha kötü sonuçların habercisi gibidir ne yazık ki. Yukarıda zikri geçen ayet-i kerimenin de ifade ettiği üzere, yaşadığımız bütün bu olumsuzluklar ve felaketler, kendi ellerimizle yaptıklarımız yüzünden dünyanın düzen ve dengesinin bozulmasının bir sonucudur. Yani, bugün yaşadıklarımızın ve ileride belki daha kötülerini yaşayacağımız felaketlerin müsebbibi yine biziz.

Bütün bunların yanında; insana, canlı cansız bütün varlıklarıyla çevreye ve nihayet tüm mahlukata değer veren, bunları bir emanet olarak bizlerin hizmetine sunan bir dinin müntesipleriyiz. İnsanların kullandıkları su kaynaklarının, yolların ve gölgeliklerin olduğu yerlerde ihtiyaç giderilmemesi (Ebu Davud, Taharet, 14), dahası bir akarsuda abdest alırken dahi suyun israf edilmemesi yönündeki dini tavsiyeler (İbn Mace, Taharet, 48) hep

doğal olanın korunması ve sürdürülebilir olmasına yöneliktir.

İnsanın sahip olduğu her şeyin gerçek malikinin Yüce Allah olduğu, insanın ise bir emanetçi konumunda olduğu gerçeği sahip olduklarımızı koruma sorumluluğumuzun bir ifadesidir. İnsan bu bilinçle hareket etmelidir ki yıkan değil yapan, imha eden değil ihya eden, ifsad eden değil ıslah eden, sadece tüketen değil aynı zamanda üreten bir varlık olsun. İşte o zaman şeytanın oyununa gelmeyecek, fıtratına yabancılaşmayacak ve Allah'ın salih kulu olarak hem dünyasını hem de ahiretini kazanması mümkün olacaktır. Zira Müslüman bilir ki Yüce Allah fesadı/ bozgunculuğu sevmez (Bakara, 2/205), yaratılışa aykırı davranarak yeryüzünün düzenini bozmayı ve ifsad etmeyi yasaklar. (Bakara, 2/11, Araf, 7/56 vd.) Islah etmeyi, imar etmeyi, üretmeyi ve yaşatmayı emreden İslam'ın bütün insanlığa huzur vadeden bu ve benzeri evrensel ilkelerinin ne kadar önemli ve anlamlı olduğunu her geçen gün yaşayarak tecrübe ediyoruz. Huzur ve kurtuluşun fıtratımıza ve yaratılış gayemize uygun yaşamakla mümkün olacağını geç olmadan idrak etmemiz, her konuda olması gerektiği gibi bu konuda da insanlığa örnek olmamız gerekiyor. Zira insanlığın kurtuluşu İslam'dadır. Bu dinin müntesipleri olan bizlere düşen ise onu en iyi şekilde temsil etmektir.

MÜBAREK ÜÇ AYLAR: MANEVİ ARINMA VE İBADET ZAMANI

Dr. Ahmet OĞUZ

Cidde Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ataşesi

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ وَيَلْغُنَا
رَمَضَانَ

“Allah'ım, recep ve şaban aylarını
hakkımızda mübarek eyle, bizi ramazan
ayına ulaştır.”

(Taberani, el-Mu'cemü'l-evsat,
4/189 [3939])

Üç aylar olarak bilinen
recep, şaban ve
ramazan ayları,
Müslümanların
manen arınma ve yenilenme
fırsatı buldukları müstesna
zaman dilimleridir. Regaib,
Miraç, Berat ve Kadir geceleri
gibi mübarek gecelerin bu
aylarda bulunması bu döneme
ayrı bir değer katmaktadır.
Bu aylar, Müslümanlara
tövbe, nefis tezkiyesi, ibadet,
dua ve salih amellerle dinî
hassasiyetlerini pekiştirme
imkânı sunar.

Recep ayı, haram aylar arasında
yer alır. Haram aylar, Cahiliye
Dönemi'nde savaşmanın ve
kan dökmenin yasak olduğu,
saygı duyulan aylar olarak

kabul edilmiştir. Bu aylar;
muharrem, recep, zilkade ve
zilhicce'dir. İslam'da da bu
ayların kutsiyeti korunmuş
ve Müslümanlara bu aylarda
günahlardan kaçınmaları,
ibadet ve hayırlı amellere
daha fazla yönelmeleri tavsiye
edilmiştir. Bu dönemde yapılan
iyiliklerin sevabı artarken
günahların cezası da katlanır.

Recep ayında gerçekleşen
önemli hadiselerden biri isra
ve miraç mucizesidir. İsrâ,
Resul-i Ekrem'in (s.a.s.) bir
gece Mescid-i Haram'dan
Mescid-i Aksa'ya yaptığı
yolculuğa, miraç ise oradan
göklere yükselmesine denir.
İsrâ mucizesi ayetle (İsrâ, 17/1),
miraç ise sahih hadislerle

sabittir. (Buhari, Tevhid, 37;
Müslim, İman, 259)

Miracın, Hz. Hatice ve Ebu
Talib'in vefatlarından sonra
ve hicretten bir yıl önce
gerçekleştiği kabul edilir.
Rebiülevvel veya ramazan ayını
işaret eden rivayetler olsa da,
İslam âlimlerinin çoğunluğu
miracın recep ayının 27.
gecesinde meydana geldiğini
kabul eder. (Salih Sabri Yavuz,
“Mi'rac”, DİA, 30/132-135) Ayrıca,
recebin ilk cuma gecesi Regaib
Kandili olarak kutlanmaktadır.

Peygamberimiz (s.a.s.), miraç
yolculuğundan üç büyük
hediye ile dönmüştür: Beş
vakit namaz, Allah'a ortak
koşmayanların bağışlanacağı
müjdesi ve Bakara suresinin

“Âmene’r-rasulü” diye başlayan son iki ayeti. (Müslim, İman, 279) Bu ayetlerin fazileti hakkında Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Bakara suresinin son iki ayetini geceleyin okursa, bunlar ona yeter.” (Buhari, Fezailü’l-Kur’an, 10; Müslim, Salatü’l-müsafirin, 255) Hadiste geçen “bunlar ona yeter” ifadesi, farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu ayetleri okumanın, kişinin gece ibadetinin sevabına nail olmasına vesile olduğu, kişiyi şeytanın kötülüklerinden koruduğu ve her türlü bela ve musibetten muhafaza ettiği ifade edilmiştir. (İbn Hacer, Fethu’l-bari, 9/ 56)

Şaban ayı, recep ile ramazan arasında bir köprü gibidir. Peygamberimiz (s.a.s.), bu ayın çoğunu oruçla geçirmiş ve şöyle buyurmuştur: “Şaban, recep ile ramazan arasında insanların gafil bulunduğu ve amellerin, âlemlerin Rabb’i olan Allah’a arz edildiği aydır. Ben de amelimin (Allah’a) oruçlu olduğum hâlde arz edilmesini severim.” (Nesai, Savm, 70) Ayrıca, ramazan dışındaki en faziletli orucun şaban ayında tutulan oruç olduğunu haber vermiştir. (Tirmizi, Zekât, 28)

Şaban ayının on beşinci gecesinde idrak edilen Berat Kandili, İslam kültüründe önemli bir yere sahiptir. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ, şaban ayının on beşinci gecesini dünya semasına (rahmetiyle) tecelli eder ve Kelb kabilesinin koyunlarının tüylerinin

sayısından daha fazla kişiyi affeder.” (Tirmizi, Savm, 39)

Duhan suresinin 3. ayetinde Kur’an’ın “mübarek bir gecede” indirildiği belirtilir. İslam âlimlerinin çoğunluğu, diğer ayetlere dayanarak bunun Kadir Gecesi olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak bazı tabiîn âlimleri, bu ayetin Berat Gecesi’ne işaret ettiğini belirtmişlerdir. Onlara göre, Kur’an-ı Kerim’in tamamı Berat Gecesi’nde Levh-i Mahfuz’dan dünya semasına indirilmiş, Kadir Gecesi’nde ise peyderpey vahyedilmeye başlamıştır. (DİA, 5/475)

Kıblenin Mescid-i Aksa’dan Kâbe’ye çevrilmesi, hicretin ikinci yılında gerçekleşmiştir. Bazı kaynaklar kible değişiminin şaban ayında gerçekleştiğini belirtirken (Kurtubi, *el-Câmi’ li-ahkâmî’l-Kur’ân*, 2/149-150), İslam âlimlerinin çoğunluğu bu hadisenin recep ayının ortasında meydana geldiğini kabul etmektedir. (İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 1/96-97). Ancak iki görüş de bu önemli olayın hicretin ikinci yılında gerçekleştiği hususunda birleşmektedir.

Üç ayların zirvesi olan ramazan ayı, Kur’an’ın indirildiği ve orucun farz kılındığı aydır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Ramazan ayı; insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur’an’ın indirildiği aydır...” (Bakara, 2/185) Ramazan ayında Müslümanlar oruç tutmak suretiyle, nefis arzularıyla mücadele ederek

Allah’a yaklaşırlar. Bu ayda gerçekleştirilen ibadetlerden biri olan teravih namazı ve mukabele geleneği, ramazanın manevi atmosferine ayrı bir derinlik katar. Ayrıca ramazanda verilen zekât, fitre ve sadakalar, kardeşlik bağlarını güçlendirmektedir.

Ramazan ayının en önemli gecelerinden biri olan Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır (Kadir, 97/1-3) Bunun faziletiyle ilgili olarak Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kim inanarak ve sevabını Allah’tan umarak Kadir Gecesi’ni ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır...” (Buhari, Savm, 6; Müslim, Salatü’l-müsâfirin, 175) Mübarek gün ve gecelerin, muhtelif ibadetlerle değerlendirilmesi tavsiye edilmekle beraber bugün ve gecelere ait özel bir namaz veya ibadet şekli bulunmamaktadır. Hz. Âişe validemiz Hz. Peygamber’e (s.a.s.) “Ey Allah’ın Resulü! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilecek olursam o gece nasıl dua edeyim?” diye sormuş, o da şöyle dua edilmesini tavsiye etmiştir: “Allah’ım! Sen çok affediciisin, affetmeyi seversin, beni de affeyle.” (Tirmizi, Deavat, 84; İbn Mace, Dua, 5)

Sonuç olarak, üç aylar Müslümanların manevi olarak arındığı, ibadetlerini artırdığı ve Allah’a yakınlaşma fırsatı bulduğu değerli zaman dilimleridir. Yüce Allah cümlemizi mübarek üç ayları hakkıyla değerlendirip kurtuluşa eren kâmil müminlerden eylesin. (Âmin)

Bİ' KAVRAM

Stenografi

Yunanca “dar, sıkı, sıkıştırılmış” anlamına gelen *stenos* ve “yazmak” anlamına gelen *graphie* sözcüğünün birleşmesi ile oluşan stenografi; alfabenin harfleri, noktalama işaretleri, kelimeleri yerine semboller ve kısaltmalar kullanılan hızlı yazma sistemidir. Meclis oturumlarında, mahkeme duruşmalarında, iş görüşmelerinde sessiz olarak çalışması ve dakikada 250 kelime yazılabilmesi sebebiyle yaygın bir şekilde kullanılır. Stenograflar tarafından uygulanır. Steno daktilo ile yazılan yazıları ancak stenografi bilen kişiler okuyabilirler. Stenograflar ve stenograf yardımcıları, görevlerine başlarken ant içerler.

Yumurta Üzerindeki Rakamlar Ne Anlama Gelir?

Bİ' SORU

Türk Gıda Kodeksi Yumurta Tebliği'ne göre yumurta üretimi dört kod altında toplanmıştır: “0” ile başlıyorsa organik yumurtadır.

Tavuk doğada tamamen serbest hâlde yetişmiştir.

Tavuğa verilen yem organik olup herhangi bir şekilde hormon uygulanmamıştır.

“1” ile başlıyorsa gezen tavuk yumurtasıdır. Belirli bir alanda yarı serbest hâlde yetişen tavuklara GDO ve hormon uygulaması kısıtlaması bulunmamaktadır.

“2” ile başlıyorsa kümeste yetişen tavuk yumurtasıdır.

Yemleri için herhangi bir kısıtlama yapılmamıştır.

“3” ile başlıyorsa kafeste yetişen tavuk yumurtasıdır. Bu alanda yetişen tavuklarda hareket alanı ve yemlerle ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. En sağlıksız yumurtadır.

Bİ' ANEKDOT

“Seni Övüyordum”

Gevezeliğinden dolayı pek sevilmeyen bir adam, Yahya Kemal ve Mehmet Akif sohbet ederlerken yanlarına yaklaşıp: “Sohbetiniz koyu olsun, yine ne yalanlar atıyorsunuz?” der. Yahya Kemal aldırış etmeden şöyle yanıt verir: “Mehmet Akif’e seni övüyordum.”

Bİ' YAZAR

Nurettin Topçu

Cumhuriyet tarihinin önemli fikir adamlarından biri olan Topçu'nun Fransa'da altı yıl boyunca süren eğitiminin sonucunda verdiği doktora tezi, Sorbonne Üniversitesi Felsefe Jürisi tarafından yılın en başarılı doktora tezi seçilir ve birincilik ödülünü kazanır. Bu başarılı çalışmasından dolayı üniversiteden altın saat, Amerika ve Kuzey Avrupa'ya seyahat gibi ödüller almaya hak kazansa da Topçu bunların hiçbirini kabul etmez. Ödüllerin yerine üniversitenin giriş ve çıkış kulelerinde 24 saat Türk bayrağının asılmasını isteyen Topçu'nun bu isteği üniversite yönetimi tarafından yerine getirilir.

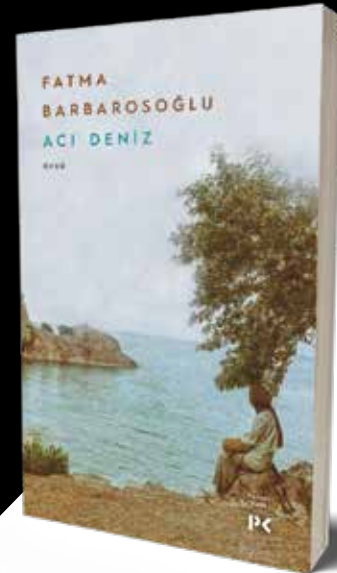
Bİ' BİLGİ

İlginç Bir Gelenek

Hicaz'ın Osmanlıya ilhakından sonra, Osmanlı padişahları saç ve sakal tıraşı olduklarında kesilen kıllar dikkatle toplanır, bir altın leğen içinde gül suyuyla yıkanır ve güzel bir çekmece içinde biriktirilirdi. Her yıl hac zamanında, surre-i hümayunla İstanbul hacıları yola çıkarken, bu çekmece surre eminine teslim edilir, o da götürür, Medine'de Peygamberimizin kabri civarında bir yere defnederdi.
(*Tarihimizde Garip Vakalar*, Reşad Ekrem Koçu, Doğan Kitap, İstanbul 2024, s.122)

Şaşkınlığın ve hayretin bile kalıplaştığı, insanların hep aynı tarzda giyinip hep aynı şeyleri yine birbirinin aynı kelimelerle ifade ettikleri bir topluma bir de iletişim toplumu diyorlar. İletişim toplumu Amerika'daki bir olayı Amerikan gözüyle seyrettikten sonra, Türkiye'de Amerikanvari bir tepki gösteren insanlar demek. İletişim toplumunda kelama yer yok. Seyretme telaşı içine düşmüş insanların durup düşünmeye, düşündüğünü ifade etmeye dair tüm kabiliyetleri ellerinden alınmış sanki. Önce söz vardı. Şimdi seyretme var bol bol.

Acı Deniz,
Fatma Barbarosoğlu

Bİ' ALINTI

Berat Gecemiz

■ Esra KALPAKÇI

Sakarya Adapazarı Vaizi

“**T**evbe eden yok mu, tevbesini kabul edeyim! Rızık isteyen yok mu, rızık vereyim! Şifa isteyen yok mu, şifa vereyim!.. Başka isteği olan yok mu, ona da istediğini vereyim.” (İbn Mace, İkametü’s-Salat, 191)

Rahmet sofrasına muazzam bir davet; eşi benzeri olmayan bir vaat var... Vakit beraat vakti; vakit kurtulma, tozun dumanın, isin pasın arasından sıyrılıp silkelenme vakti; ataleti bırakıp dirilme ve doğrulma vakti...

Halifelik vasfı verilip vazifesini uhdesine alan insana iyi, doğru, güzel ile kötü, yanlış, çirkin arasında iki yönlü kabiliyet verilmiştir. Ancak insanın yolunu, yönünü iyiliğe, güzelliğe tayin etmesi ve nefsinin arındırması hâlinde kurtuluşa erebileceği ikazı yapılmıştır:

“Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsinin arındırma kurtuluşa ermiştir.” (Şems, 91/7-9)

İnsan nefis, şeytan ve benliğiyle mücadele içinde kimi zaman gaflet kimi zaman yakaza hâlinde inişli çıkışlı, zorlu kolaylı, kederli sevinçli bir serüveni yaşar. Doyumu olmayan nefis ve intikam ateşi hiç sönmeyen şeytanla her an imtihanıdır. Kul olma bilincinde zafiyet gösterip gaflet çıktıkça vicdanın sesi kısılır ve nefis ayyuka çıkar. Hâl böyle devam ederse benliği saran kalın perdeler zamanla toz üstüne toz tutar. Rahman’ın nuru, rahmet yağmurları pencerenin öte yanında

sağanak olsa da fark edilmez. Gafletle karanlıkta biriken yükler zamanla beli büküp dermanı keser; gözden ferî, gönülden ferahı çekip alır...

İmtihanın bir cilvesi olarak insan elbette ki hata ile mualleldir. İnsandan asıl beklenen ise hatasını fark etmesi ve onda ısrar etmemesidir. Günaha adım attıysa tövbeye koşmasıdır. Pişman olup ibret alması, imtihan olduğu konu her ne ise tedbir ve temkinde daha da dikkatli olmasıdır.

Müminin günahlar karşısındaki durumu ile ilgili olarak Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), “Mümin, günahlarını üzerine düşüverecek bir dağ gibi büyük görür. Fâcir (fütursuzca günah işleyen kimse) ise günahlarını burnu üzerine konan ve

kovalayınca kaçacak bir sinek gibi görür.” (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 49) buyurmuştur. Dağ gibi bir yük, kapasitesi sınırlı olan insan için üstünden bir an önce atıp kurtulması gereken bir yüküdür, hele ki gitmemesi gereken bir yere gidiyorsa... O hâlde pişman olup hatadan dönme erdemini göstermek için, yapılan yanlışın hissini verdiği ağırlık mühimdir. Vicdanın devrede olup sızlaması, günahı tartamayıp zorlanması iman alameti olup kıymeti bilinmesi gereken bir nimettir. Buna mukabil, günahı sinek vızıltısı, bedelini de sinek ısırtığı zannederek günahı âdet hâline getirmek ise fâcir olmanın alametidir.

Her insanın imtihanı da yine kendine göredir. Yüce Allah, Hz. Âdem'e "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." diye buyurduğunda şeytan onlara, "Rabb'iniz size bu ağacı ancak melek olmayasınız ya da (cennette) ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı." diyerek vesvese vermiş ve onları kandırarak yasağa sürüklemiştir.

Sayırsız, sonsuz nimet arasında sadece bir yasak ağaç ve en büyük arzu olan cennet gibi bir yerde ebedî olma isteği... Şeytan vesveseyi en çabuk aldatacağı yerden verir. Herkes için bu yasak ağaçlar başkadır ve vesvese en zayıf yerden gelir. Kim neye tamah ettiyse ve ne onun yumuşak karnıysa oradan imtihan olması muhtemeldir. Çünkü öncelik şaşmış, zayıf ve güçsüz

yönü önde ve savunmasız kalmıştır. İnsanın, sınılandığı yasak ağaçlarını iyi tespit etmesi ve gaflete düşmeden tedbirini alması, düştüğünde de düştüğü yerden kalkıp sınılandığı yeri kuvvetlendirmesi gerekir. Hâl bu ya, bazen geç de olsa iş işten geçmeden dönülen yanlışlar, duyulan pişmanlıklar vardır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) doksan dokuz kişiyi öldüren bir adamı anlatır. Bu adam pişmanlık içerisinde tövbe etmek üzere yeryüzünün en bilgili insanını sorar ve kendisine gösterilen rahibin yanına gider. Ama rahip ona affedilmesinin mümkün olmadığını söyleyince öfke içinde onu da öldürür. Yüz insanın canına kıymış olarak yine âlim birisine danışma ihtiyacı hisseder. Kendisine tavsiye edilen bir ilim adamının yanına geldiğinde o, affının elbette mümkün olduğunu söyleyerek "Seninle tövben arasına kim girebilir ki?" der. Sonra da adama o diyarı terk ederek Allah'a kulluk eden iyi insanların olduğu bir yere gitmesini öğütler. Tövbe eden ve yeni bir başlangıç için yola çıkan adam, arzu ettiği yere ulaşmadan yolda ölür. Öldüğü yer ulaşmak istediği salih insanlara daha yakın olduğu için onlardan sayılır ve rahmet meleklerinin eşliğinde Rabb'inin affına nail olur. (Müslim, Tevbe, 46) Pişmanlıkla af kapısına varıp, geç kalmamanın en ibretlik hâlidir belki de anlatılan bu hadise.

Samimiyetle aczi itiraf için gün bugündür. Şairin de dediği gibi "Dün geçti, bugünü düşünüyorum, yarın var mı? Gençliğine güvenme,

ölen hep ihtiyar mı?" Çünkü yarın gaiptir, bilinmez; dünün pişmanlığı ise bugünün mevzusudur. Şayet nedametle yola düşen kişi bir adım geride kalsaydı belki de baş ucuna gelen rahmet melekleri yerine gazap melekleri olacaktı. Vakit mübarektir deyip yola çıkan o kişi affa nail oldu. Er veya geç oluşun sırrı belki de samimiyetteydi. Dahası insan insanla hemhâldir. Sirayet eder; etkiler, etkilenir. Hayat muhasebesi eksik çıkıyorsa insanın sağını solunu da hesaba katıp değerlendirmesi gerekir. Hesapta açık varsa, hesabı başkasına değil kendisine keserek yargılamadan zarafetle haklı mesafeler koyabilmesi gerekir. Yolu da yolun sonunu da yoldakilerle birlikteliklerinin etkilediğini bilmesi elzemdir.

Nasıl ki mevsimler birbiri ardınca gelerek arınıp temizlenme, filizlenme ve tazelenme vesilesi ise manevi iklimler de insanların manevi dünyalarına bir diriliş vesilesi olarak gelir. Bereketiyle kapımızı çalan üç aylar ömür sermayemizi geçmişle geleceğiyle değerlendirmek, ağırlıkları hafifletmek, eğrilenleri doğrultmak, aczi itiraf edip ahdi yenilemek, kardeşlik hukukunu yeniden düşünmek, uzaklıklarımızı yakın kılmak için kaçırılmaz bir fırsattır.

Vakit beraat vakti; vakit kurtulma, tozun dumanın isin pasın arasından sıyrılıp silkelene vakti; ataleti bırakıp dirilme ve doğrulma vaktidir. Kim bilir, belki kaçırılmaması gereken son davettir.

KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNDE DİN GÖNÜLLÜLERİ

■ Mehmet Ali ARACI

Ankara Vaizi

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli deprem hepimizi derinden sarstı. Acı haberi aldığımız ilk andan itibaren dualarımız kardeşlerimize yakınlığımız oldu. Ertesi gün Ankara Müftülüğüne gitmek üzere bindiğim otobüste sessizlik hâkimdi. Toplu bir yas vardı insanların çehrelerinde kolaylıkla okunabilen. Bakışlar donuk, tavırlar ezbere... Dimağlarda derin düşünceler... Müftülükteki tablo otobüstekinden farklı değildi. Yaraları sarmak amacıyla bir ön ekibin acilen deprem bölgesine gönderilmesi ve birbirini takiben yeni grupların sevk edilmesi kararlaştırılmıştı. Süratle hazırlıklarımızı tamamladık ve on üç din gönüllüsü arkadaşımızla Ankara'dan Kahramanmaraş'a doğru yola çıktık. Yol boyunca yeni haberler alıyor, muhtemel durumları değerlendiriyorduk. Ulaştığımızda acil ihtiyaç

duyulabilecek çorap, atkı, bere, yara bandı, ekmek, su gibi malzemeleri almak üzere aramızda para toplayıp Kayseri'de bir mola verdik. Ancak biz yoldayken gerçekleşen yeni bir deprem sebebiyle Kayseri'deki dükkânlar kapalıydı. Yoğun telefon görüşmeleri akabinde dükkânları açtırarak malzemeleri temin edebildik.

Kahramanmaraş'a vardığımızda şehrin çıkışındaki mezarlıkta görevlendirildik. O gün, hayatımızda büyük izler bırakan tablolara şahit olduk. Daha dün, aynı sofrada yemek yiyip hasbihal ettikleri sevdiklerinin cansız bedenlerini bulabildikleri bir battaniye, kilim veya çarşafa sarak akın akın kabristana getiren insanlar... Kimi feryat ediyor kimi büyük bir teslimiyet örneği sergiliyor kimi de anlamsızca etrafa bakınıyor... Saçlarını okşamaya kıyamadığı evladının cansız bedenini kollarından bırakamayan analar, babalar;

hayat arkadaşını kaybetmiş insanlar... Manzara, sanki bir an önce uyanmak istenilen bir kâbus gibiydi ama yaşananlar maalesef buz gibi bir gerçektir. Tablonun bu yanında vatanın dört köşesinden koşup gelen din gönüllüleri vardı. Kimimiz cenazelere teyemmüm yaptırıp kefenliyor kimimiz namazlarını kıldırıyor kimimiz sıkışan trafiği yönlendiriyor kimimiz yardım malzemelerini dağıtıyor kimimiz yükü gönlüne ağır gelenleri teselli etmeye çalışıyordu.

Gün içinde din gönüllülerimizin sayısı çoğaldı, ekibimiz Göksun ilçesine görevlendirildi. Yoğun bir trafikte Kahramanmaraş'tan ayrılırken Anadolu'nun dört köşesinden koşan insanlar, kurumlarımız ve sivil toplum kuruluşlarımızın gayret ve dayanışması göz dolduruyordu. Göksun'a ulaştığımızda hava kararmış, vakit ilerlemişti. İki katlı, prefabrik jandarma binasında kalacaktık. Sandalyede başımızı masaya

koyarak da olsa sıcak bir mekânda dinlenebilecek olmamız -20 dereceye varan hava şartları düşünüldüğünde çok büyük bir nimetti. Öte yandan, üç dört dakikada bir yer altından artan bir uğultuyla gelen artçılar bizi tedirgin ediyordu.

Sabahleyin kaymakam ve belediye başkanının da katıldığı bir toplantı akabinde Ericcek kasabasına hareket ettik. Kasabaya vardığımızda bizi dün şahit olduğumuzdan daha ürkütücü bir manzara karşıladı. Evlerin çoğu yıkılmıştı. Arama kurtarma çalışmaları devam ediyordu. Köy meydanında sıralanmış cenazelerin başında kimi ağlaşan kimi şok halinde ne yapacağını bilemez halde gördüğümüz insanlar yıkımın, acının büyüklüğünü ortaya koyuyordu. Gelişimizle kalabalık daha da arttı. Onlara Diyanet İşleri Başkanlığından geldiğimizi, acılarını anlamaya çalıştığımızı, yaraları sarmak için ne gerekiyorsa yapacağımızı, öncelikle cenaze hizmetlerini yerine getirmemiz gerektiğini söyledik. Yerler karlı, hava buz gibiydi ve su yoktu. Nasıl teyemmüm yapılacağını öğrettik. Daha sonra bezlerle çevresini kapatarak oluşturduğumuz bölümlerde teker teker teyemmüm yaptırmak ve kefenlemek suretiyle vefat eden kardeşlerimize karşı son vazifemizi yerine getirdik. Hocalarımızdan bazıları cenaze namazını kıldırıyor bazıları da manevi destek vermeye çalışıyordu. Ericcek'teki görevimizden sonra aynı hizmetler için diğer köyleri

dolaştık. Arama kurtarma çalışmalarının hala devam ettiği yerler vardı. Enkaz altından çıkarılan kardeşlerimizin teyemmüm ve tekfin işlemlerini yaparak yakınlarına teslim ettik.

O gün köylerden birinde Yusuf'u da kefenledik. Üstü kapalı bir kamyonetin kasasında... Bir kilime sarılı halde gelmişti önümüze. Daha önce hiç tanımadığım bu genci artık hiç unutamayacaktım. Ellerini bacakları arasına kıstırmış, büzülmüş bir şekilde yatan o Yusuf'u. 13-14 yaşlarında olduğu belliydi, oğlumun yaşı gibi... Evet, o gün 4-5 dakika içerisinde tek parça kefene sararak son görevimizi yapıverdiğimiz Yusuf'u da kefenledik. "Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınavacağız. Sabredenleri müjdele! Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, 'Doğrusu biz Allah'a aitim ve kuşkusuz O'na döneceğiz.' derler. İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır." (Bakara, 2/155-157)

Ey insanoğlu, ey gül yüzlü Yusuf! O gün sana ayırabildiğimiz süre en fazla beş dakikaydı. Yanına koyabildiğimiz tek şey de bir parça kefen.

"(Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri) bu dünya hayatı hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir; ahiret yurduna gelince işte asıl hayat odur; keşke bunu bilselerdi!" (Ankebut, 29/64) Manzara ibret vericiydi. İnsanlar yemek içmek istemiyor, yardım kolilerini evlerine götürmüyorlardı. Belli

ki yüreklerindeki depremin tesirini tüm şiddetiyle hissetmeye devam ediyorlardı. Zira hâlâ ciğerparelerini toprağa tevdi edememiş olanlar vardı. O gün iki yüze yakın kardeşimizi kefenlediğimizi değerlendirdik aynı jandarma karakoluna dönerken. Gecemiz bir öncekinden farklı değildi ama artçılara alışmıştık artık. Sabah olduğunda birkaç köyde daha yeni cenazelerin çıkarıldığı ancak gitmemize gerek olmadığı ifade edildi. Zira cenaze hizmetlerinde bulunmak isteyen gönüllü kardeşlerimize gerekenleri öğretmiştik. Son görevimiz kalmıştı. Gelirken topladığımız para bitmemiş hatta burada olduğumuzu duyan yakın çevremizdeki insanların gönderdikleriyle elimizdeki miktar daha da artmıştı. İlçe merkezindeki evlerinin bahçesinde ve kapalı pazar yerinde kurulmuş olan çadırları ziyaret ederek emanetleri ulaştırdık.

Artık dönme vaktiydi. Göksun'dan ayrılırken tüm arkadaşlarımız buruk ama huzurluydu. Hamdolsun ki çok önemli bir görevde öncülerden olmuş ve emaneti bizden sonrakilere teslim etmiştik. Orada bulunduğumuz sürece, bir nebze de olsa kardeşlerimizin dertleriyle dertlenmiş olmak ruhi mahşerde amel defterimizde göreceğimize inandığımız hasenelerden olacaktır inşallah. Allah vefat eden kardeşlerimize rahmet eylesin. Yakınlarına sabırlar versin. Ülkemizi böyle ağır imtihanlarla tekrar sınamasın. (Âmin)

EVLİLİKTE PARA YÖNETİMİ

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

Evlilik ilişkisinde kazanılan paranın ne şekilde, nerelere harcanacağı; ne şekilde biriktirileceği ve nasıl değerlendirileceği hususu önemli bir meseledir. Türkiye özelinde Medaim Yanık ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir evlilik araştırmasına göre, Türk çiftlerin en çok karşılaştığı altı sorun alanı tespit edilmiş ve bu altı alandan birinin eve giren paranın ne şekilde harcanacağı olduğu ortaya koyulmuştur. Yine aynı çalışma sonucunda, iyi ve mutlu evliliklerin hangi özelliklere sahip olduğu araştırılırken vurgulanan başlıklardan birinin iyi evliliklerde eşlerin paranın ne şekilde değerlendirileceği hususunda fikir birliğine sahip oldukları görülmüştür.

Evlilikte Para Yönetimi Nasıl Olmalıdır?

Bu sorunun tek ve en doğru cevabı yok. Burada çiftlerin koşulları, ilişkiyi oluşturan kişilerin kişilik özelliklerine göre modeller önerilebilir. Yönetim söz konusu olduğunda birkaç modelle karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi, çiftlerden birinin (kadının veya erkeğin) yönettiği modelden bahsedebiliriz. Burada kadın veya erkekten birisi parayı kendinde toplar, nereye harcanacak, evin ihtiyaçları nelerdir, nelerle yatırım yapılacak ve ne kadarı biriktirilecek gibi hususlara karar verir. Diğer bir modelde ise kadın ve erkeğin birlikte karar verdiği, görev paylaşımı yaptıkları görülür. Burada çiftler birbirlerinin fikirlerini

“
Evlilik, güven ilişkisi üzerine inşa edilir. Bu sebeple hem evlilik öncesinde hem de evlilik içerisinde çiftler para ile ilgili tüm değerlendirmeleri, beklentileri, hayalleri, aileden getirdikleri alışkanlıkları açık yüreklilikle konuşabilmelidir.

daha fazla alarak ya da kendilerine düşen görev alanı ile ilgili sorumluluk üstlenerek harcamaları yönetirler. Yine bu noktada zikredilebilecek çalışan çiftlerin daha sıklıkla kullandığı bir model ise üç farklı havuzun oluşturulduğu yöntemidir. Bu yaklaşımda kadının kendi için ayırdığı, erkeğin kendi için ayırdığı bir de ortak ev giderleri ile birikimler için ayrılan üç farklı havuzla harcamaların yürütüldüğü görülür. Yine vurgulamak gerekirse her çiftin tercihleri, kişisel koşulları, para ve hayattan beklentileri farklıdır. Bu nedenle en doğru modeli aramaktansa bizim için en doğru model ya da yaklaşım hangisi, diye sormak daha makul olacaktır.

Para Üzerinden Bir Kısır Döngü Örneği: Cimrilik mi Savurganlık mı?

Bir çift senaryosu örneği verelim: Çiftlerden biri; gelirimiz sınırlı, ilerde zor günlerimiz olabilir, o günler için har vurup harman savurmamalıyız, her zaman böyle sağlıklı olup çalışamayabiliriz, emeklilik zamanımız da var, çocuklarımız için de bir şeyler bırakalım, demek suretiyle biriktirmeye dönük bir yaklaşım sergiliyor. Diğeri ise; hayat ve zaman geçiyor, para bize bir şeyleri satın almak için vardır, şimdi gezmeyeceksek, şimdi yemeyeceksek, şimdi giymeyeceksek sonrasında olmasının bir anlamı yok, hem o günleri göreceğimizin

Harcamalar ve birikimler hususunda ortak karar almak, eşlerden biri çalışmıyorsa dahi onun görüşlerine başvurmak, “Ben yaptım oldu.” şeklindeki yaklaşımdan ziyade karşılıklı rızaya dayalı bir iletişim yürütmek daha etkili olacaktır.

bir garantisi var mı, diyor. Burada iki yaklaşımın da kendi içinde doğruluk ve haklılık payı var. Çiftleri burada iki ana seçenek bekliyor: Birinci seçenek, birbirlerini paraya ilişkin tutumları için suçlamak. Evde “Sen cimrisin.” ile “Sen savurgansın, sorumsuzsun.” gibi ifadeler havada uçuşuyor. Burası çıkmaz sokak. Fakat taraflar kendi görüşlerinin mutlak doğruluk arz etmediğini, iki tutumun da yerine ve zamanına göre anlamlı olduğunu kabul ederse gerilim bir nebze olsun hafifleyebilir. Sonrasında ise iki tarafın orta noktaya doğru gelme gayretiyle bu çıkmaz sokaktan çıkılabilir. Birikim yapmak isteyen taraf daha

fazla günlük ihtiyaçları ve şimdiki zamanı da göz önünde bulundurarak harcamalar yapmaya gayret ederken diğer taraf ise bir birikim planı yapabilir. Bu, meseleyi yüzde yüz bir biçimde çözme de en azından taraflara bu durumu daha kolay kabul edebilir hâle getirecek bir orta noktayı inşa edebilir.

Para Güç Mücadelesinin Sembolü Olabilir mi?

Bazen yakın ilişkilerde farkında olarak ya da olmayarak bir güç mücadelesi, inatlaşma döngüsü ve kimin dediği olacak kavgası yaşanabilir. Bu çekişmenin bir görünme biçimi de para ve harcamalar hususunda olabilir. O sebeple çiftlerin kendi direktmelerini, inatlaşmalarını ya da taleplerini gözden geçirmelerinde ve kendilerine şu soruyu sormalarında fayda vardır: Acaba şu an gerçekten ihtiyacım olan şeyi mi talep ediyorum yoksa bir kızgınlığımı, bir hayal kırıklığını mı bu mesele üzerine yansıtıyorum? Bu soruyla para ya da harcama meselesi üzerindeki baskı hafifletilebilir, çiftler başka bir açıdan meseleye yaklaşabilir.

Para Yönetimi Konusunda Öneriler

Para Konusunda Açık, Dürüst ve Şeffaf Olmak: Para konusunda çiftlerin sıkıntı yaşadıkları hususlardan biri, bir tarafın diğer taraftan gelirini, harcamalarını ya da borçlarını gizlemesidir. Bu durum çiftler arasında

güven bağıını zedeleyen, birbirlerine sıkı sıkıya bağlanmalarını engelleyen bir hususa dönüşebilir. Evlilik, güven ilişkisi üzerine inşa edilir. Bu sebeple hem evlilik öncesinde hem de evlilik içerisinde çiftler para ile ilgili tüm değerlendirmeleri, beklentileri, hayalleri, aileden getirdikleri alışkanlıkları açık yüreklilikle konuşabilmelidir.

Para ve Harcamalar Hususunda Ortak Karar

Almak: Evlilik öncesinde, kazandığımız parayı nasıl harcayacağımız hususunda sadece kendimizin kararı

yeterliydi. Dilersek birikim yapar dilersek de harcayabilirdik. Fakat evlilikle birlikte en az bir kişiden daha sorumlu olma sürecimiz başlar. Yaptığımız hatalar ya da olumlu şeyler sadece kendimizi etkilemekten çıkar, eşimizi ve çocuklarımızı da etkilemeye başlar. O sebeple harcamalar ve birikimler hususunda ortak karar almak, eşlerden biri çalışmıyorsa dahi onun görüşlerine başvurmak, “Ben yaptım oldu.” şeklindeki yaklaşımdan ziyade karşılıklı rızaya dayalı bir iletişim yürütmek daha etkili olacaktır.

Maddi Zorluklarla Birlikte

Baş Etmek: Evlilik, bir noktada dert ortaklığı ve kaderdaşlık demektir. Kaderin içerisinde iyi ve kötü her şey vardır. Bazen çiftlerden birinin yaşanan maddi zorluklarda daha fazla dert edindiği, tek başına çözmeye çalıştığı ve yardıma kapalı olduğu görülür. Burada çiftler ne hissediyorlar, kaygıları nelerdir, zihinlerinden neler geçiyor, zorlukla nasıl baş etmeye çalışıyorlar gibi durumları şeffaflıkla konuşabilirler. Birbirlerinin fikirlerinden ve görüşlerinden yararlanabilir, alternatif çözüm önerileri üzerinde müzakere edebilirler.

İyi Evliliklerde Eşler Para Konusunda Uzlaşa İçindeler

Hangi modeli kullanıyorsanız kullanın, mühim olan iki tarafın da bu hususta uzlaşa içinde olması. Para, bir araç. Hem günlük hayatımızı idame ettirmeye hem de gelecekle ilgili daha güvende hissetmemize yarayan bir araç. Fakat para araç olmaktan çıkıp amaç hâline geldiğinde ya da tamamen değersiz görülüp kontrolsüzce harcandığında problemler başlıyor. Evlilik kurumu da süreklilik arz eden bir iktisadi yapıya ve ekonomik güvenliğe ihtiyaç duyar. Eğer uzlaşa sağlanmazsa evlilikte ayrışma oluşturan konulardan birini oluşturabiliyor. Yine iyi ve mutlu evliliklerde para ve maddi değerler hakkınca karşılık görüyor ve karşılıklı rıza hâlinde ilişkilerini sürdürüyorlar.

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİ

■ **Hatice TOPKARAOĞLU**

Klinik Psikolog

Geniş ve kalabalık ailelerden çekirdek ailelere, görüşmelerin daha sık gerçekleştiği ziyaretlerden bireysel sosyal yaşamlara dönüşün içerisindeyiz. Anne babalar çocuklarını yalnız büyütüyor, çocuklar kalabalık bir aileye doğmuyor, okul sonrası işten gelen ebeveyni ile günü bitiriyor. Birçok aile kendi ailelerinden başka şehirlerde yaşıyor. Komşularımız eskiden olduğu gibi ailelerimizin bir parçası değil, asansörde karşılaşp selam verdiğimiz kişiler. Pandemi gibi evlere kapandığımız, işe/okula gidemediğimiz günler geçirdik ve literatüre yeni bir tanım girdi: “Pandemi Dönemi Çocuğu”

Utanan, çekinen, adı sorulduğunda cevap vermeyen hatta akranlarıyla oyun oynayamayan çocuklara şahit oluyoruz. Anne ve babalar çocuklarında ilişki kurma, sohbete başlama, duyguyu ifade edebilme, akran iletişimi, grup içi uyum ve sorun çözme becerilerinin yeterli olmadığını fark ediyor ve tedirginlik duyuyorlar.

Sosyal beceriler, kişinin bulunduğu toplumda uyum içerisinde yaşamasını sağlayan gerçek yaşam becerileridir. Bu beceriler, deneyimler sonucu öğrenilmiş davranışlardır. Örneğin; grup içerisinde uyumlu davranma, muhabata duygularını ve düşüncelerini ifade edebilme, sorun çözebilme becerisine

sahip olma, konuşmayı başlatabilme ve sürdürebilme gibi beceriler çevresel öğrenme yoluyla edinilen sosyal becerilerdir. Bir kişinin bu becerilere sahip olmaması sosyal uyum problemlerine, ilişkisel problemlere ve akabinde duygusal problemlere sebebiyet verebileceğinden henüz erken çocukluk dönemi itibarıyla sosyal becerileri edinmek önemlidir.

Sosyal beceriler, sosyal hayattaki başarılarımızı etkileyen faktörlerdir. Erken yaşam döneminde edinilmeye başlanması gereken başlıca sosyal beceriler; iletişim kurabilme, selamlaşma, konuşmayı başlatma ve sürdürebilme, problem çözebilme, empati kurabilme, özür dileme, atılganlık, plan yapabilme, istek ve dürtülerle başa çıkabilmedir. Bir kişinin hayatında bu beceriler zayıf olduğunda sosyal hayattaki başarısı da zayıf olabilmektedir.

Sosyal beceriler aynı zamanda psikolojik sağlamlık, duygusal zekâ, benlik ve kimlik gelişimiyle de ilişkilidir. Birbirlerini destekleyen ve birlikte gelişen bu önemli yaşam becerilerinden biri eksik olduğunda diğerleri de eksik kalmaktadır. İnsan, sosyal yaşamın en önemli parçasıdır ve bu becerilere sahip olması elzemdir.

Seanslarımda özellikle ortaokul ve sonrası gençlerin sosyal beceri eksikliği sebebiyle arkadaş edinemediklerine şahit oluyorum. Aynı sınıfın içerisindeki arkadaşıyla konuşamayan, öğretmen soru

sorduğunda cevap vermekten çekinen, hafta sonu sınıf arkadaşlarıyla plan yapamayan bu gençler okuldan soğumaya başlıyor, okula dair isteksizlik ve mutsuzluk gibi sorunlarla terapiye geliyorlar. Ancak bu gençleri biraz anlamaya başladığımda esas meselenin sosyal beceri eksikliği olduğu görülebiliyor. Unutmamak gerekir ki pandemi süreci, çocukların iki yıl daha az sosyalleşmelerine sebep oldu. Online dersler, sanal arkadaşlıklar, eve kapanmalar, okula gidememe gibi durumlarla sosyalleşmeyi öğrenecekleri dönemde evde ve bilgisayar başında geçirilen zaman okullar tekrar açıldığında ne yapacağını bilemeyen, sınıf arkadaşlarını tanımayan çocukların bir araya geldiklerinde iletişim problemleri yaşamasına neden oldu. Bununla birlikte, pandemi döneminde doğan ve şu an okul öncesi dönemde olan çocuklar uyaran eksiklikleriyle, evde ve sadece ebeveyni ile büyüdüler. Bu çocukların fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimlerinin diğer yıllarda doğan çocuklara kıyasla daha yetersiz olduğu yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda açığa çıkıyor.

Sosyal beceri eksikliği olan çocuklar;

- Arkadaş ilişkileri kurmakta güçlük çekerler.
- Popüler ve aranan kişiler değildir.
- Nerede, ne zaman konuşacağını ve kime nasıl davranacağını genelde bilemezler.

- İletişim başlatmakta güçlük yaşarlar.
- Grup içi oyunlarda başarısızlardır.
- Takım çalışmalarına genelde seçilmezler.
- Sohbeti başlatamaz ve sürdürmezler.
- Duygularını rahatlıkla ifade edemezler.
- Şaka ve ciddiyeti ayırt edemezler. Bu da olmadık davranışlara sebep olur.
- Empati becerileri zayıftır.

Çocuklarda Sosyal Beceriler Nasıl Geliştirilir?

- Ebeveyn olarak çocuklarınızın sosyal hayat becerilerine dair rol model olabilirsiniz.
- Çocuklarınızı diğerleriyle göz teması kurmaya yönelik destekleyebilirsiniz.
- Farklı deneyimler ve hayatın her alanından bilgilerle onları destekleyebilirsiniz.
- Kitap okuyarak kelime haznesini arttırabilirsiniz.
- Sembolik oyunlar ya da mizansenler yapabilir, rol oyunları oynayabilirsiniz.
- Akran iletişimini arttırarak sosyalleşmesini sağlayabilirsiniz.

- Drama çalışmalarına dâhil edebilir, münazaralarla kendisini ifade etme becerilerini destekleyebilirsiniz.
- Olumlu yönlerini pekiştirerek kendisini ve potansiyelini fark etmesine yardımcı olabilirsiniz.
- Oyun becerilerini güçlendirebilir, farklı sanat ve spor alanlarına dâhil edebilirsiniz.

Birlikte Deneyimleyin

- Asansörde bir komşun ile karşılaştın, ne demeli/ne yapmalı?
- Restoranda sipariş vereceksin, nasıl hitap etmeli/ne demeli?
- Yanlış sipariş geldi ve değiştirmek istiyorsun, nasıl söylemeli?
- Arkadaşının hasta olduğunu öğrendin, onu arayarak ne söylemeli?
- Bir hata yaptın ve arkadaşının kalbi kırıldı, ne yapmalı?
- Eve geldiğinde misafir olduğunu gördün, ne yapmalı/ne söylemeli?
- Bayram ziyaretinde bazı akrabalara gidemedin, telefon açıp nasıl konuşmalı?
- Birisi sana harçlık verdi, nasıl teşekkür etmeli?

YAŞADIM DEMek İÇİN

■ Sema BAYAR

O gün işten yorgun argın çıktı. Birikmiş dosyalar, yarım kalmış işler. Bir haftalık iznin bakiyesi. Çok şükür mesai arkadaşları ellerinden geldiğince destek olmuş, Zeliha'nın yokluğunu aratmamıştı ama yine de halletmesi gereken onca şey birikmişti işte. Amiri de iyi insandı. "Sıkma canını," demişti, "geçer..." diye teselli etmişti. Babacan bir adamdı. Hâlden anlardı.

Geçer elbet, diye düşündü Zeliha. Ne geçmiyor ki. İyi günler geçer, kötü günler geçer, hastalıktır o da geçer, acı mihlanıp kalır kalbe. Sonra o da kanıksanır. Birbirine benzeyen sabahlara uyanır insan. Birbirinden ayırt edilmeyen günleri peş peşe yaşar. Dün müydü, evvelsi gün mü, yoksa bir hafta önce mi ayırt edemez. Öyle ki sıkılır rutin denilen o tekdüzelikten. Ama ne zaman acı bir haber duyulur, sabahın seherinde bir telefon gelir işte o rutin bozulur. O zaman anlar insan, can sıkıntısı dediği rutinin nasıl bir nimet olduğunu.

Zeliha da böylesi bir iç sıkıntısıyla dolduğu günlerden birinde bir telefon aldı. Her şey birbirine benzerken, âdeta tek bir gün kendini mütemadiyen tekrar ederken bir telefonla altüst oldu hayatı. Koş dediler, yetiş dediler önce. Sonra kader dediler, takdiri ilahi dediler. Sabır dilediler. Üzerinden aylar mı geçmişti, hayır. Çok değil hepi topu on gün önceydi. Memleketten bir telefon gelmiş, Zeliha apar topar yola çıkmıştı. Arayan yengesiydi. Annesi konuşamıyordu, ağabeyi babasının başını bekliyordu. Ani bir kriz. Camiden çıkmış, eve geliyormuş, sıcak ekmek almış fırından. Sonra... Sonrası yok. Var da yok. Kriz. Öylece yığılmış kaldırıma. Gelip geçen başına toplanmış. Hastaneye kaldırmışlar. Doktorlar, dedi, ahizenin karşısındaki ses. Her şeye hazırlıklı olun, dediler. Hemen gelsen iyi olur.

Zeliha evden nasıl çıkmıştı, otogara nasıl gitmişti, o altı saatlik yol nasıl bitmişti? Hiçbir şey hatırlamıyordu. Tek hatırladığı o soğuk hastane odasıydı. Camekânın ardından

hasretle baktığı babasının son görüntüsü. Doktorlar ümitvar konuşmuyordu. Bu kadar kolay mıydı, her şeye hazırlıklı olun demek. İnsan ölüme nasıl hazır olabilirdi ki. Hem altmış yıl yeter miydi yaşadım demek için. Sabahın köründe besmeleyle kepenkleri açıp gece herkes sokaktan çekilince dükkânı kapatan bir adam ne vakit yaşardı. Bir başına akşam yemeğini yemek, uyuyan çocuklarını gözleriyle sevmek

yeter miydi yaşadım demek için. Yıllarca esnafılık edip, eski bir palto, iki kat gömlekle bütün kışı geçirip çocuklarını üniversiteye yollayan, kendini erteleyip evlatlarının geleceği için çalışıp duran bir baba ne zaman rahat bir nefes alır, başını yastığa huzurla koyardı. Oğlu maliyeyi bitirip iş bulunca mı, kızı okuyup öğretmen çıkınca mı yoksa tekne kazıntısı dediği evin en küçüğü de atanıp başka şehre taşınınca mı?

Bir gün sormuştu Zeliha babasına. Kapatsan artık şu dükkânı. Yaşlandın, yoruldun. Akranların emekliliğin tadını çıkarıyor. Alıştık kızım, demişti babası. Bu saatten sonra evde oturamam. Zeliha destek olmak istiyordu babasına. Ahir ömründe keyifli bir hayat sürsün istiyordu. Senin için bir şeyler yapmak istiyorum, diyordu. Yaptınız ya, diye karşılık vermişti babası. Hepiniz okudunuz. İş güç

sahibi oldunuz. Ablan ve ağabeyin yuvalarını da kurdu çok şükür. Bir sen kaldın. Senin de mürüvvetini görsem içim rahat. Şimdi ben her gece huzurla başımı yastığa koyuyorum, ne olacak bu çocukların hâli demiyorum ya. Bundan büyük nimet mi var.

Zeliha bunları düşünüyordu işte. Son on günde yaşadığı onca şeyin ardından kendini geçmiş günlerin aziz hatırasında buluyordu. Sanki

babasıyla yaşadığı her günü, her anı yeniden yaşamak istiyor, böylelikle içindeki yangına su serpiyordu. Canından aziz bildiği babasını toprağa vermişti. Bu dünyada bir başına kalmış gibi hissediyordu şimdi. Baba. Ne güzel kelime. İnsanın ardında bir dağ, başını yaslayacağı bir omuz. Ya şimdi? Ağabeyi ve ablası ona göre daha metindi. Hatta küçük kardeşlerini teselli etme görevini üstlenmişler, birkaç gün içinde büyüüp evin hamisine dönüşmüşlerdi. İkisi de evliydi. Ağabeyinin bir çocuğu da olmuştu geçen sene. Hatırlıyordu, dede olduğu için nasıl da sevinmişti babası. Zeliha da halaydı artık. Ablası ise geçen yaz

evlenmişti. Annesi de yalnız kalmıştı artık. Bunu daha önce düşünmediğine pek şaşırdı. İsterse onun yanına taşınabilir, birlikte yaşayabilirlerdi. O da büyük şehirde bir başınaydı nihayetinde. İstemsizce gülümsedi Zeliha. Neler geliyordu insanın aklına. Daha bir hafta önce elleriyle toprağa koydukları babalarının ardından hayatı yeniden planlıyorlardı. Hayat devam ediyor dedikleri bu olsa gerekti.

Annesini memlekette bırakıp işe dönmüştü. Hem halletmesi gereken şeyler vardı hem de kendini işe vermek kafasını dağıtabilirdi. Yine gidecekti elbette. Ne çok yorulmuştu. Evraklar, imzalar, resmî

yazışmalar. Taziye için gelenler de vardı. Her seferinde aynı hikâyeyi tekrar etmek canını sıkıyordu. Nasıl oldu, kaç yaşındaydı, bir hastalığı var mıydı? Ne çok soru. İyi niyetlerinden soruyorlar tamam da. İnsan konuşmak istemiyor. Hem neden merak edilir bu detaylar. İnsan kendi ölümlülüğünden kaçmak için mi bir başkasının vefatını bu denli merak ediyor, bir olguyu olaya indirgemek için mi detayları sorup duruyor. Kim bilir?

İşten çıktığında boynunda, sırtında bir sızı hissediyordu. Midesi bulanmış, otobüsten birkaç durak önce inmişti. Yürümek iyi gelmişti. Okul yolundan geçerken duraksadı.

Anaokulundan öğrenciler çıkıyordu. Ebeveynleri onları almaya gelmişti. Kimi arabayla kimi yürüyerek. Kiminin annesi vardı yanında kiminin babası. Ilık bir bahar günü. İkinci kızılığı dört yanı sarmış. Ağaçlar tomur tomur. Tabiat tazeleniyor. Tabiatın neşesine çocuk sesleri karışıyor. Bir Zeliha'nın içi buruk. Herkes pürneşe, bir Zeliha mahzun. Öyle gelmişti Zeliha'ya. Bir adam gördü sonra. Belki kırk, kırk beş yaşlarında. İki çocuğunu kucağına almış, yürüyor. İki kolu, iki minik bedeni sarmış. İki omzuna iki yorgun baş düşmüş. İki kız çocuğu babalarına sığınmış. Ne güzel bir manzara. Yine çocukluğuna gitti Zeliha. Küçükken babasının omzu ona düşmezdi. Ağabeyi sağına, ablası soluna. İkisini bir kucaklardı babası. Kollarına oturtur, havaya kaldırırdı. Zeliha mahzun bakardı. Göz kırpardı babası muzipçe, gel, derdi. Yumruk yaptığı ellerine de Zeliha'sını oturturdu. İşte şimdi üçü de havada, babasının kucağındaydı. Tatlı bir oyundu bu aralarında. Ne zaman ağabeyi okumak için şehir dışına çıkmış, babasının sağ omzu Zeliha'nın olmuştu. Artık öyle havalara uçmuyordu babasının kucağında. Ama gönlünce sarılıyor, o omza başını koymanın huzurunu yaşıyordu. Önce ağabeyi ayrıldı evden, şehir dışında okudu, işe girdi. Ardından ablası okul için Anadolu'da bir başka şehre gitti.

Zeliha'nın üniversite sınavına hazırlandığı seneydi.

Denemeler iyi geçiyor, öğretmenleri Zeliha'ya, istediğin yerde üniversite kazanabilirsin, diyordu. Yine de memleketlerinden ayrılmak istemiyordu Zeliha. Bir evin bir kızıydı artık. Anne babasını yalnız koymak yüreğine dokunuyordu. Hayat işte, nice ayrılıklara gebe. Başkentte iyi bir üniversiteye yerleşince evden ayrılmak zorunda kalmıştı. Kayıt için babası da yola düşmüş, kızını elleriyle yurda yerleştirmişti. Zeliha'nın aklı hep ailesindeydi. Tekne kazıntıları çok şımartılır derler, doğrudur. Zeliha'ya bir başka düşküncü babacığı. Sık sık başkente geliyor, işlerim vardı, seni de göreyim dedim, diyerek küçük kıızıyla hasret gideriyordu. Kimi zaman annesi de iştirak ediyordu bu ziyaretlere. Zeliha da anne babasının hasretine dayanamıyor her fırsatta soluğu memlekette alıyordu. Kaç kere sürpriz yapmış, hiç beklemediği anda babasının karşısına çıkmıştı. Yüreğine indireceksin deli kız, diyordu babası, hiç habersiz gelinir mi?

Ne çok yorulmuştu babasının yüreği. Daha on altısında gurbete çıkmış, rızkının peşine düşmüştü. Bir masal dinler gibi dinlerdi Zeliha babasının gençliğini. Köyde ekecek biçecek arazi kalmamış. Olan da yedi kardeşi birden doyurmuyor, bize gurbet düştü, derdi. On altı yaşında memleketin en doğusundan yola çıkmış. İlk başta İstanbul'da denemiş şansını. Koca şehir, tutunmak zor. Bir arkadaş edinmiş kendi gibi.

O da Kayseri'den İstanbul'a gelmiş ama umduğunu bulamamış. Bir gün, ben Kayseri'ye dönüyorum, demiş, sen de gel, iş kuralım orada. Babası da takılmış peşine. İnsanın doğduğu yer değil doyduğu yer olurmuş vatani. Arkadaşına önce ortak sonra da damat olunca babası da kalmış Kayseri'de. Yuva kurmuş, çocuk çocuğa karışmış. Kayseri'yi memleketi bilmiş.

Zeliha sıcak bir yuvada büyümenin ne demek olduğunu biliyordu. Bunun için babasına ve annesine müteşekkirdi. Yine de hayret ediyordu babasının hikâyesine. Daha çocuk yaşta verdiği hayat mücadelesine gıpta ile bakıyordu. Yetişkin yaşında çok daha değerli geliyordu bu yaşam mücadelesi. Sanki aldığı her yaşla babasını yeniden tanıyordu, yeniden yeniden hayran oluyordu o Anadolu insanına. Zeliha o gün işten yorgun argın çıkmıştı. Ancak eve vardığında içinde bir parça huzur duydu. Yürümek, düşünmek, babasıyla geçirdiği zamanlara doğru zihninde yolculuk etmek iyi gelmişti. Ne lazımdı yaşadım demek için? Ardından hayırla dua edenler, sevgi ile büyütülmüş evlatlar bırakmak az şey miydi? Herkesin gideceği yer orası değil miydi hem. Babası sık sık ölümü hatırlatmaz, evlatlarına merhametli, iyi birer insan olmalarını öğütlemeyi miydi? Bunları düşündü Zeliha. Kalbinde babasının sevgisini duydu. Bu kez onun omzuna değil, bir yastığa koyup başını huzurla gözyaşı döktü.

GÖNLÜN KESİN İNANDI İSE AKLINI SAKİN TUT

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle Gönlüm!
Buralarda mevsimin
güzden çıkıp kara
kışa döndüğü
vakitlerde ıssıza döner insanın
da gönlü. Bundan sebeptir
sana gönlüm diye hitap
etmek istedim. Gönlümden
gönlüne selam olsun evlat.
İhtiyar kişinin gönlüne ıssızlık
çökmeyegörsün; çok düşünür,
az konuşur, uykuya zor dalar.
Ben de yazarak bu illete kafa
tutma niyetindeyim. Hele
senin gibi bir dinleyenim,
bekleyenim olduğunu bilmek
beni daha da şevke getiriyor.

Bilirim sendeki gönlün
güzelliğini, halisliğini de
ondan böyle konuşurum.
Bilmek yerine hissedirim
desem zannımca daha doğru
olacak. Oralardan buralara
ılık bir esinti gibi çıkar gelir;
merakın mı desem, alakan
mı desem, ataya vefan mı
desem. Hürmet getirir o esinti
bana, dedesini ziyarete giden
bir torun hürmeti. Atasını
dualarından eksik etmeyen
evladın samimi teşekkürü gibi.
İşte o vakit içimdeki ıssızlık
bir nebze de olsa kalabalığa
döner. Bayram yeri olur gönül
otağım. Fakat tamamen
geçmez evlat. Bil ki insan gönlü
o ıssızlığı kökünden kazıyıp
hepten atamaz. Beşerin içi dışı
endişedir çünkü. Tepenin birini
aşırsa bir diğeri gelir ardından.
Onu da hak etse sayısı belli
olmayan nice dağlar çıkar
karşısına.

Diyeceğim odur ki
insanoğlunun ne endişesi biter
ne tasası ne de gamı. Lakin
gönül denen terazi tüm bu

açmazları dengeler. Nasıl mı? İnanarak! Güvenerek! Gönlüne güven evlat. O seni yarı yolda koymaz, inancını boşa çıkarmaz, zoru kolayla döndürür de seni mahcup etmez. Fakat bu iş öyle düşündüğün kadar kolay değildir. İnsan var gönlüyle konuşmasını bilmez, insan var gönlüne danışmadan işe girmez. Gönlünü tanıman gerek ilk evvel. Aklın var benim, öncelik her daim onundur dersen olmaz. Aklınla düşün elbette ancak gönlüne danışmadan karar eyleme.

Akıl, ele avuca sığmayan tay gibidir. Hızlı koşar, çevik hareket eder, bazen öyle heybetlenir ki ta dünyanın öteki ucuna gidecek gücü varmışçasına coşar. Yeleleri ile rüzgâra kafa tutar, kuyruğuyla nehirleri yarar, toynakları toprağı çivi gibi deler. Bu gücü her tay hisseder. Gönülse hisleri ile kendine yol almaya çalışan bilge bir kısraktır; sakın, duru, temkinli, vakur. Rüzgârı dinleyerek anlamaya çalışan, nehrin akışında huzur arayan, toprağı karnını yaslayan hürmetkâr bir at.

Velhasıl kelam, endişesiz hiçbir canlı yoktur dünya yüzünde. Endişeni yönetmekse senin elinde; akılsa akıl, gönülse gönül. **Gönlün kesin inandı ise aklını sakın tut*** Aklınla yol almak dersen gönlünü uyut. Her iki atı aynı anda yönetmen çok zor. Bu hem seni yorar hem atları.

Demesi, söylemesi kolay, bilirim evlat. Nasihat dediğin iki satıra sığdırılır ama iş uygulamaya, duyduğunu

anlamaya gelince değişir. Bazen yıllarını alır duyduğun bir cümleyi idrak etmek. Daha şanssızları da var, bir ömrü geçirip de zerre anlam çıkaramayanlar mesela. Bu mevzu bana bir enstrümanı çağırıştırır; upuzun bir kamıştır bu, ben diyeyim bir kol boyu, sen de iki. Dokuz boğumdur olmuşu, yedi de deliği var. Bir üflesen dünyalar yankılandı da kulağına en zarif tını geldi zannedersin. Öyle derin, öyle hafif, öyle içten. Ama maharet üflemekte, küçük de olsa bir ses verebilmekte. Derler ki öyle herkese ses vermezmiş bu kamış. Her üfleyen amacına nail olamazmış. Yıllarca çalışıp uğraşıp nefes yorup da bir gık sesi alamayanların sayısı epeyceymiş. Kimisi de varmış ki ilk üfleyişte, ilk nefes verişte kamışla hemhâl olurmuş da ömürlük yâren kalırlarmış.

İnsanoğlunun ne endişesi biter ne tasası ne de gamı. Lakin gönül denen terazi tüm bu açmazları dengeler. Nasıl mı? İnanarak! Güvenerek! Gönlüne güven evlat. O seni yarı yolda koymaz, inancını boşa çıkarmaz, zoru kolayla döndürür de seni mahcup etmez.

Gönlün gönle akması olarak da yorumlanırmış bu yârenlik. Gönlünün dilinden anlayan, gönlüne danışan muradına erermiş böyle böyle.

Ben çok dinledim bu kamışın sedasını ama hiç üflemeye yeltenmedim evlat. Zira gönlüm dinlemekten yana durur. İşittiğim davudi sesin bende bıraktığı tesir nice nefeslere, nice seslere bedeldir. Zannetme ki huşu içinde dinleyen bir benim; kurtlar, kuşlar, beşiğinde yatan yavrular, sular, ırmaklar ve dağlar taşlar...

Pay çıkarmayı bildikten sonra bir kamış bile sana neler neler söylüyor, görüyor musun? Gönül rahatlığı ve gönül dili üzerine ne çok şey söylendi, ne çok şey yazıldı bir bilsen. Bunca âlim, bunca bilge bir yol yöntem bulamamış mı? Bulmuştur elbet. Ama yol, kişinin kendi yolu; gönül, kişinin kendi gönlü. Benim vazifem kendi yaşantımda elde ettiğim tecrübeleri siz yeni nesle aktarmak; kırmadan, yormadan, zorlamadan.

Umut ederim ki sen de kendi gönlünü hoş tutasın. Gönül dediğin, kişiye en vefakâr dost. Gönül dediğin, bazen ta dağlar ardında seni beklediğinden emin olduğun yâr. Bazen, sağ elini sol göğsünün üzerine koyduğunda hissettiğin duygu; kâh yakın kâh ırak.

Mektubumu sonlandırmadan evvel gözlerinden öper, gönlünle sulh dilerim. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

AV1 OKUL ROBOTU

■ Meryem KILIÇ

Çocukların herhangi bir hastalık sebebiyle uzun süre okula gidememesi ve sosyal ortamından uzak kalması gelişimleri açısından zor olabiliyor. Norveçli No Isolation Şirketi bu nedenle okula gidemeyen öğrencilere yardımcı olacak bir robot geliştirdi. AV1 olarak isimlendirilen bu robot, öğrencilerin derslere katılmalarına ve sınıf arkadaşlarıyla sosyal bağlarını sürdürmelerine yardımcı oluyor.

Okula gidemeyen çocukları desteklemek için özel olarak tasarlanan AV1 robotu, öğrencilerin sınıf içi etkinliklere uzaktan katılmalarını sağlayan bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir. Öğrencilerin, öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla gerçek zamanlı olarak etkileşim kurmalarına olanak tanımaktadır.

AV1, kamera, mikrofon ve hoparlörle donatılmış 360° dönebilen yaklaşık bir kg ağırlığında küçük bir robottur. Bu avatar robot, öğretmenlerin ve öğrencilerin rahatça kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. Örneğin; öğretmen robotu sınıftaki uygun bir masaya yerleştirir ve öğrenci kendisine ait bir şifreyle uygulama üzerinden robotu uzaktan kontrol edebilir. Robot başlatıldığında başı ve gözleri aktif kullanımı belirtmek için yanar. Bu şekilde öğrenci 360° dönebilen robotun kamerasıyla dersi rahatça izleyebilir ve hoparlör aracılığıyla derste konuşabilir. Ayrıca uygulama üzerinden robotun kafasındaki ışığı

yakarak el kaldırma seçeneğini kullanabilir. AV1 robotu hiçbir kişisel veriyi toplamamaktadır. Robotun kullanım uygulaması ekran görüntüsü almayı veya kaydetmeyi engeller. Şifreleme yöntemiyle, canlı yayın güvence altına alınmakta ve robota aynı anda yalnızca bir cihaz bağlanabilmektedir.

Dünyada henüz çok yaygın olmasa da çoğunluğu İngiltere ve Almanya olmak üzere bazı ülkelerde AV1 robotu kullanılmaktadır. Özellikle İngiltere'de okullarda aylık ve yıllık olmak üzere AV1 kiralınmakta veya farklı uygulama paketleriyle tek seferlik satın alınmaktadır. Robotun sosyal ilişkilerin sürdürülmesine olan katkısı en büyük tercih sebepleri arasındadır. Öğrencilerin robotu beraberlerinde öğle yemeğine götürmesi ve onu sosyal çevrelerine dâhil etmesi, uzakta olan öğrencinin arkadaşlarıyla ve okulla olan bağını güçlendirdiği düşünülmektedir.

Covid-19 salgını esnasında uzaktan eğitimin zorunluluk haline gelmesiyle farklı yöntemler ve uygulamalar geliştirildi. AV1 robotu uygulaması salgından önce başlatıldı ancak bazı okullar salgın sonrası da bu robotları sınıf ortamına yeniden uyum sağlamakta zorluk çeken öğrencilere yardımcı olmak için kullanacaklarını bildirdi.

Avatar robotların kullanımını inceleyen bir araştırma, bu teknolojilerin çocukların sosyal ve eğitim hayatıyla bağlantıda kalmaları için yüksek potansiyel taşıdığını açıkladı. Ancak, avatar teknolojilerine eşit

erişim sağlamak için yeni düzenlemeler gerektiğini vurguladı. Bu robotların teknik ve sosyal yönleri hakkında öğretmenler ve okullar için özel eğitim oturumları düzenlenmesinin başarılı bir uygulama için önemli olduğunu da ekledi. Bu değerlendirmeler çerçevesinde No Isolation Şirketi, robotun kullanılabilirliğini iyileştirmeyi amaçlayan bir eğitim materyalleri ve kaynakları kütüphanesi AV1 Academy'yi piyasaya sürdü.

Üretilen başka avatar robotları da bulunmaktadır. Bazıları okul ve iş yerlerinde hareket edebilmesi için tekerlekli olarak tasarlanmıştır. Bazılarının ise kullanıcının yüzünü gösteren bir ekranı bulunmaktadır. AV1 robotu, bir sırt çantasında öğrenciler tarafından kolayca taşınabilmesinin daha pratik olabileceği göz önünde bulundurularak tekerlekli olarak tasarlanmamıştır. Ayrıca robotta çocuğun yüzünü gösteren bir ekranın olmaması da kamerada olma baskısını ortadan kaldıracak için bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Bu özelliğin duygusal temelli okul kaçınması yaşayan öğrenciler için okula olan uyumu kolaylaştırabileceği de düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu teknoloji, fiziksel koşullardan bağımsız olarak tüm öğrenciler için eğitimi daha erişilebilir ve kapsayıcı hale getirmede önemli bir adımdır. Eğitim kurumları gelişen teknolojilere uyum sağlamaya devam ettikçe, AV1 gibi robotların rolünün genişleyeceği de açıktır.

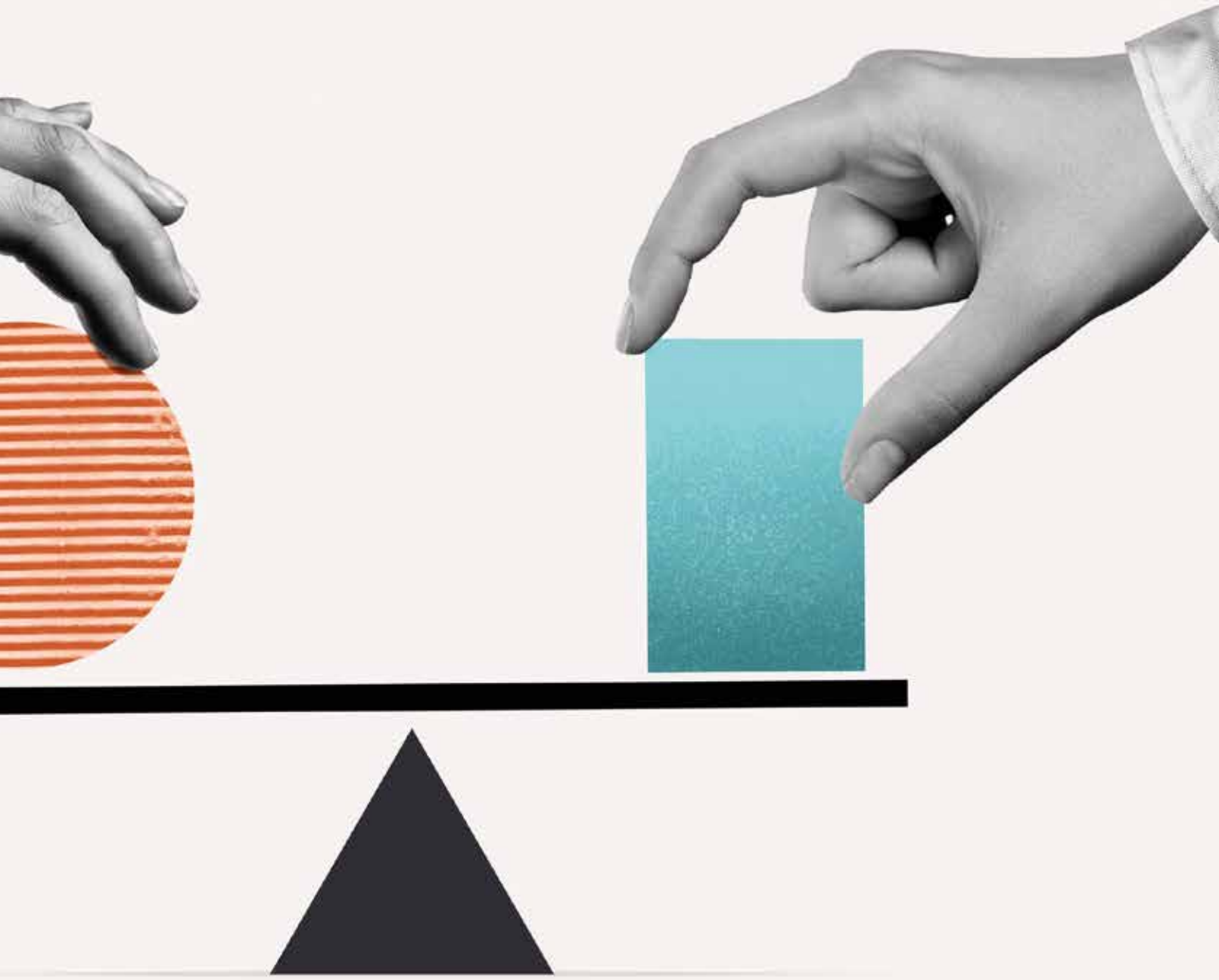
EVLİLİKTE SAĞLIKLI BAĞLANMA VE BAĞIMSIZLIK DENGESİ

■ Büşra BOZKURT
Psikolog

Kadın ve erkek, birbirlerine bağlılık sözü vererek evlilik kurumuna adımlarını atarlar. Evliliğin temelini oluşturan bu bağ, sağlıklı bir ilişkinin de temelini oluşturur. Bir binanın temelinin sağlam olması binayı güvenli hâle getirdiği gibi evliliğin sağlam olması da eşler arasındaki bağın sağlamlığına bağlıdır. Fakat evliliklerin arkasında aslında sadece iki yetişkin birey yoktur. İki bebek, iki çocuk, iki ergen vardır. Bizimle beraber evliliğimizi sürdüren

bu çocuk yanımız, düşünce ve duygu dünyamızı derinden etkiler ve evliliğimizin temelini oluşturan bağın dengesini bozabilir. Bazen ilişkilerimizde “Ben onsuz yapamam.” diye düşünüp eşimize bağımlı hâle geliriz. Bazen eşimizi -cismen yanımızda olmasına rağmen- yokmuş gibi hissederiz. Bazen kavgalarımızda aklımıza “Acaba terk edilir miyim?” korkusu gelir veya bazen eşimiz telefonlarımızı açmadığında zihnimizde güvensizlik kaynaklı senaryolar oluşur. Hadi gelin sizinle

geçmişimize yolculuğa çıkalım ve bu duygularınızın aslında yetişkin siz ile ilgili değil çocuk siz ile ilgili olduğunu görelim.

Bağlanma

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri, yaşadığı dönemlerde etrafındaki kişiye yakın bağ kurmasıdır. Bu, insanın kendini güvende hissetmesi ve çevresine uyum sağlayabilmesi için önemlidir. Anne karnında güvende olan bebek dünyaya geldiğinde hayatta kalmak ile ilgili tedirginlik yaşar. Kendisini tekrar anne karnındaki gibi güvende hissetmek isteyerek bir ilişki biçimi arar. Aslında insanın dünyaya geldiği andan itibaren ilk ihtiyacıdır bağ kurma. Bağlanmayla hikâyesi böyle başlayan bebeğin arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle, eşiyle ve kendi çocuklarıyla kuracağı tüm ilişkiler, hikâyenin başında ebeveynleriyle kurduğu bağa göre şekillenir. Yani birincil bakım veren ile kurulmaya başlanan bu bağ ileride kuracağınız ilişkilerdeki tutum ve davranışlarınızın ana belirleyicisi olur.

Güvenli Bağlanma

Bağlanma teorisi kurucusu olan Bowlby'e göre iki tür bağlanma vardır: Güvenli ve güvensiz bağlanma. Çocukluk döneminde güvenli bağ kurmuş kişiler sağlıklı iletişim becerilerine sahiptir, duygularını düzenleyebilir ve ihtiyaç duyduğunda destek arayabilir. Başkalarıyla beraber olmaktan da yalnızlıktan da rahatsız olmaz. Bu

bağlanma stiline sahip kişiler evliliklerinde ilişkilerini sağlıklı yönetebilme becerilerine sahiptir. Eşine rahatlıkla güven duyar, aynı zamanda sınırlarını net bir şekilde çizebilir. Kontrol edilemez bir kıskançlık ve güven problemi yaşamazlar. Kendilerini sevgiye layık görürler çünkü çocukluğunda ebeveynleri tarafında tutarlı ve güvenli bir ortamda sevidiklerini hissederek büyütülmüşlerdir, bu sebeple olumlu benlik algısına sahiptirler.

Güvensiz Bağlanma

Güvensiz bağlanma ise iki stilden oluşur: Kaygılı ve kaçınan bağlanma. Kaygılı bağlanma stiline sahip kişilerde gördüğümüz en belirgin duygu "terk edilme"dir. Bebeklik döneminde ihtiyaçları tutarsız ve istikrarsız bir şekilde karşılanan kişiler olumsuz

benlik algısından dolayı kendilerini terk edilmeye, reddedilmeye layık görürler. İlişkilerinde yaşadıkları temel problemler bu korkunun yansımasından doğar. Bu bağlanma stiline sahip kişilerin evliliklerinin temelinde yoğun korkular yatar. Eşlerinin yaptığı her davranışı onu terk edeceği, reddedeceği, sevmeyeceği şeklinde yorumlarlar. İlişkilerinde bağımlı olma özelliği taşırlar. Eşleri uzaktayken endişeli hisseder, istediği şekilde yakınında değilse eşini manipüle edecek davranışlar sergilerler. Eşlerinin onu sevdiğine bir türlü ikna olmaz, sık sık sorgularlar.

Kaçınan bağlanan bireyler ise bebeklik döneminde ihmal edilmiş, ebeveynleri tarafından görülmemiş, duyulmamış, ihtiyaçları giderilmemiştir. Bu tutumla yetişen birey, çocukken kimsenin yardımına ve desteğine ihtiyaç duymamak için güçlü bir bağımsızlık duygusunu benimser. Bu bağlanma stiline sahip kişiler genellikle evlenmemeyi tercih ederler çünkü ciddi ve yakın ilişkilerden kaçarlar. Yakın ilişki kurduklarında sanki özgürlüklerini, bağımsızlıklarını kaybedecek gibi hissederler. Duygusal farkındalıkları düşüktür. Duygularını yok sayarlar, bastırırlar. Kendi duygularına da başkasının duygularına da kayıtsızdırlar.

Evliliklerde Sağlıklı Bağlanma

İlişkilerde gözlemlediğimiz en büyük problemlerden

Çocukluk döneminde ebeveyninin onayını alamamış, psikolojik veya fizyolojik ihtiyaçları tutarlı bir şekilde giderilememiş çocuk, ebeveynlerine bağımlı hâle geldiği gibi ilişkilerinde de bağımlı olma potansiyeli taşır.

biri, bir eşin diğerine bağımlı olarak yaşamasıdır. Bağımlılık, genellikle kaygılı bağlanan kişilerde meydana gelen bir durumdur. Çocukluk döneminde ebeveyninin onayını alamamış, psikolojik veya fizyolojik ihtiyaçları tutarlı bir şekilde giderilememiş çocuk, ebeveynlerine bağımlı hâle geldiği gibi ilişkilerinde de bağımlı olma potansiyeli taşır. Evlilikte bağın öneminden bahsettik fakat bu bağımlılık, bağımlılık hâline geldiğinde büyük problemleri de beraberinde getirir. Bağımlı olan kişi tüm duygusal ihtiyaçlarını yalnızca eşinden karşılamaya çalışır. Bu sebeple eşinin onayını almak için onun tüm isteklerini öncelikli hâle getirir. Bu durumda kişi öz saygısını ve bağımsızlığını kaybedebilir.

Evliliklerde yaşanan bir diğer problem ise dengesi olmayan bağımsızlıktır. Bu durum daha çok kaçınan bağlanan kişilerde görülür. Kaçınan bağlanan eş için uzun vadeli ilişki yaşamak zordur. Eşine karşı bağ oluşturmaktan kaçan bu kişi genellikle evliliğinde varken yokluğu tercih eder. Bağımsızlığı o kadar önemlidir ki en ufak sınır ihlali tehdit olarak algılar. Bu sebeple eşine karşı sert, aşılamaz sınır çizer.

Evlilikte olması gereken bağlanma güvenli bağlanmadır. Birbirlerine güvenli bağlanan çiftler kirpiler gibidir. İç içe olup dikenleriyle birbirlerine zarar vermeyecek kadar uzak, birbirlerini ısıtacak kadar yakın olurlar.

Sağlıklı evliliği bir cümle ile tanımlamak gerekseydi şu cümleyi seçerdim: “Ben”leri kaybetmeden “biz” olabilmek. Ancak bu, o kadar da kolay elde edilecek bir durum değil. Benliğimi kaybetmemem için öncelikle benliğimin farkında olmam gerekir. Benliğimin farkında olmam ise “Fark ettim bitti.” denilecek bir yol değildir. Son nefesine kadar değişim, dönüşüm içinde olan insanın hayat yolculuğunda anbean değişme potansiyeline sahip benliğini fark ettiği an, değişimin başladığı an olacaktır. Bizler bebekken ebeveynlerimizle güvenli bağlanma yaşamadıysak bunu yetişkin hâlimizle değiştirme gücüne sahibiz. İlk doğumumuzda bağlanma konusunda pasif taraftık ama evliliğimizi yeniden doğma fırsatına çevirip bağlanmamızı güvenli hâle getirebiliriz.

Cüvenli Bağlanmayı Oluşturmak İçin Çiftlere Öneriler

Benliğinizin Farkında Olun: İlişkide ihtiyaçların karşılanması çok önemlidir. İhtiyaçlarımın karşılanması için öncelikle kendi ihtiyaçlarımın farkında olmam gerekir. Örneğin bazı insanlar sevgisini sözcüklerle duymak isterken bazıları için davranış önemlidir. Bireysel olarak ihtiyaç duyduğum şeyleri fark edip eşime söylemem gerekir. Aynı zamanda eşimin benden beklentisi, ihtiyaçları neler? Bunları öğrenmek ve bu ihtiyaçları karşılamak benim evliliğimdeki sorumluluğum.

Açık ve Net Olun: Güvenli bağlanan kişiler kendinden, düşüncelerinden, duygularından emindirler. Bunları eşine karşı dile getirmekte zorlanmazlar. İlişkilerde genellikle yaptığımız hata, zihin okuma olur. Yerinde, doğru bir üslupla açıkça kendinizi ifade etmeniz ilişkinizde çok yol almanızı sağlayacaktır.

Beraber Kaliteli Vakit Geçirin:

Güvenli bağlanan çiftler, birlikte kaliteli vakit geçirdikleri zaman dilimine sahiptirler. Kaliteli zaman dilimini zihninizde zorlaştırmayın. Orada olmaktan mutlu olduğumuz her an dilimi kalitelidir. Birlikte bir şeyler izlemek, çay-kahve içmek, sohbet etmek olabilir. Bu vakti bir rutine dönüştürebilirsiniz. Sabah kahvaltılarını, akşam yemekleri, yemekten sonraki boş zaman dilimleri eşimizle birbirimize zaman ayırmak için fırsat. Eşimizle beraber geleceğimizi düşünerek kenara bütçe ayırdığımız gibi, birbirimize günde 15 dk. bile olsa zaman ayırmak duygusal bankamıza yatırım olacaktır. İleride yaşadığımız problemlerde bu bankanın bize çok faydası olacaktır.

Şunu unutmayalım ki değişim bizde başlar. Ben; algıyı, bakış açımı, kendimi değiştirdiğimde eşim, çocuklarım, annem, babam tüm dünyam değişecektir. O hâlde değişim için şu an tam zamanı. Şimdi değişirsem geçmişim de geleceğim de değişecektir.

A. ALİ URAL İLE SÖYLEŞİ

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

"Şiir, dünyanın kaosu içerisinde bir dalgınlık hâli. Fakat bu dalgınlıkta saklı bir şuur da var. İşte bu şuur dalgınlık odacıklarını gözlem odacıkları hâline getiriyor. Gece ve gündüz nasıl birbirini izliyorsa dalgınlık ve şuur da birbirini izliyor ve birbirinin annesi oluyorlar. Rüyanın hakikate dönüşmesidir şiir."

İnsanlıkla yaşıt olduğunu söyleyebileceğimiz, sözü güzel söyleme sanatı olan edebiyatı siz nasıl tanımlarsınız? Kadim dönemlere kadar uzayan sürecine baktığımızda saygınlığının kaynağını, gerekliliğini ve geçerliliğini koruyan meşruiyetini hangi saiklerle açıklayabiliriz?

Edebiyat sözün hikmeti ve hükmüdür. Her şeyi yerli yerine koymamızı ister bizden. Olay, düşünce, duygu ve hayaller yerlerini bulduğunda bina ortaya çıkar. Süsten ziyade bütünlüktür. Duygu ve düşüncelerimizi cezbeden bir etki alanı. Ruhlarımızı ırmağa çevirip yeni alanlara taşıyan bir ahenk. Saygındır, çünkü Yüce Allah beyanı öğretmiştir insana. Edebiyat, beyanın en yüksek biçimidir. Gereklidir, çünkü dünya kelimeler üzerinde duruyor. Tek bir kelimeyi çekip almaya çalışsanız oyun duvarı yıkılır. Geçerlidir, çünkü tedavülden kalkmayan bir değerdir o. Sözün bittiği yerde kopar kıyamet. Edebiyatı malayani olmaktan kurtarır hikmet ve onu meşrulaştırır. Samimi olmayan, yapmacık ve boş sözlerle karşı "Edebiyat yapma!" diye tepki verir halk. Bu tepki "Edebiyatı bırak!" anlamında değil "Hakiki edebiyata yönel," anlamındadır.

Türk edebiyatındaki eserlere baktığımızda çeşitli türlerden oluşan zengin bir içerikle karşılaşmaktayız. Sizin de deneme, öykü ve şiir gibi farklı türlerde eserler kaleme

aldığınızı ve aslında bunların hepsinin şiirinizin altında toplandığını görüyoruz. Yazın dünyasında bu olağan bir durum mu yoksa bu çeşitliliğin sadece bir tanesine mi odaklanılmalı?

Şiir sofranın buğdayıdır. Çeşitlilik unlu mamuller çeşitliliğidir. Şairin hiçbir öykü, roman ve denemesi yoktur ki orada şiir rüzgârı hissedilmesin. Doğrusu odaklanılacak yer insandır, insandaki şiir. İnsandaki şiir fark edilmediğinde her şey sıradanlaşır. Öykü, roman ve deneme gücünü ancak bu fark edişle sağlayabilir. Bu yüzden şiir yazmasa da büyük edebiyatçılara "şair" denilir dünyada.

Şiir yazmaya erken yaşlarda başlamış biri olarak şiiri evrenin her köşesinde ve insanın her halinde saklı bulduğunuz ifade edip "Yalnız ben dünyaya şiir gözüyle bakmıyorum, dünya da bana şiir gözüyle bakıyor." diyerek onunla olan bağınızın kopmaz bir biçimde olduğunu ilan ediyorsunuz. Neydi bu denli maya tutmasını sağlayan şiirin? Hangi ortamlar ve kaynaklar besledi sizi?

Şiir, kaldırımda durup karşıya geçememe hâli. Trafik lambaları yanıp sönse de araba sürüleri kâh hareketsiz kalıp kâh vahşi hayvanlar gibi koşsa da şair karşıya geçemiyor. Yaşlı annem bana hâlâ "Karşıdan karşıya geçerken dikkat et!" diyor. Dalgın olduğumu biliyor

çünkü. Şiir, dünyanın kaosu içerisinde bir dalgınlık hâli. Fakat bu dalgınlıkta saklı bir şuur da var. İşte bu şuur dalgınlık odacıklarını gözlem odacıkları hâline getiriyor. Gece ve gündüz nasıl birbirini izliyorsa dalgınlık ve şuur da birbirini izliyor ve birbirinin annesi oluyorlar. Rüyanın hakikate dönüşmesidir şiir.

Biliyoruz ki şair, içinde yaşadığı çağın sınırlarıyla kalan bir yapıya sahip değildir; geçmişten aldığı birikimle kendi çağındaki sorunlar ve haksızlıklara ses çıkarırken gelecekte yaşanacak olumsuzlukları da peşinen reddeder. Gelenekten

Modern şiir ne yazık ki asli kaynaklarını kaybetti. Bu yüzden bırakın yarına dair bir söz söylemeyi bugün için dahi bir şeyler söylemekte zorlanmaktadır. Haykırması gereken yerde susuyor çoğu zaman. Mazlumlar için dudaklarını kıpırdatmayan şair, şüpheli bir şairdir. Şiiri ve kimliği şüpheli bir şair.

beslenerek geleceğe yön verme açısından bakacak olursak bugünkü modern şiir anlayışını nasıl buluyorsunuz, olması gereken yerde mi sizce?

Şair sezgisi ürperticidir. Yüz yaşındaki Kuss Bin Saide, Ukaz Panayırı'nda devesinin üstünde şiir söylerken Hz. Muhammed'e (s.a.s.) henüz peygamberlik verilmemişti. Fakat şair şu mısralarla çınlatıyordu çarşığı: "Yıldızlar yürür, denizler durur, gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden hoşnut olup da mı kalıyorlar, yoksa orda bırakılıp da uykuya mı dalıyorlar? Yemin ederim, Allah'ın indinde bir din vardır ki şimdi bulunduğunuz dinden daha sevgilidir. Allah'ın gelecek bir peygamberi vardır ki gelmesi pek yakın oldu. Gölgesi başımızın üstüne geldi." Şair sadece bugünün değil geleceğin de sözcüsü olabiliyor demek ki. Elbette bu nimet, şairin Allah'la olan yakınlığına

bağlı. Klasik şiirimizin kaynağı ilahi naslar ve o naslarla mayalanan harsımızdır. Münacatlar, naatlar, mevlitler ve miraciyelerle doludur eski edebiyatımız. Modern şiir ne yazık ki asli kaynaklarını kaybetti. Bu yüzden bırakın yarına dair bir söz söylemeyi bugün için dahi bir şeyler söylemekte zorlanmaktadır. Haykırması gereken yerde susuyor çoğu zaman. Mazlumlar için dudaklarını kıpırdatmayan şair, şüpheli bir şairdir. Şiiri ve kimliği şüpheli bir şair.

Merhum babanız Şule Dergisi'ni kurduğunda küçük bir çocuktunuz ve âdeta yayıncılığın havasını derinlerinize kadar hissederek büyüdünüz. Oradan edindiğiniz birikimle bugün çalışmalarınızı farklı platformlarda sürdürüyor, genç yazarların yetişmesine katkılar sunuyorsunuz. Dijital çağın etkisini yoğun şekilde

Düşünerek okumalıyız; notlar alarak, başka eserlerle kıyaslayarak ve özüne nüfuz etmeye çalışarak. Kabul ve ret, insanın korunma ve seçme yetisidir. Okuduğumuz her şey aklın ve basiretin süzgecinden geçmeli ki arınmış bilgi ve sanata ulaşabilelim.

hissettiğimiz günümüzde dergicilik, edebiyat ve yayıncılık nasıl bir yola evrilmektedir? Bunun için önerileriniz nelerdir?

Kâğıdın kalem kadar kutlu olduğunu düşünüyorum ben. Kâğıttan soyutlanmış kitap ve dergiler beni korkutuyor. Öte yandan okumak yerine dinlemenin edebî eserin verimini düşüreceği kanısındayım. Görme engelli kardeşlerimiz için durum farklı elbette. Onlar dinlerken bütün dikkatlerini sese verebiliyor. Genel olarak romanlar hariç edebî eserlere rağbet edilmiyor. Şiir kitapları alıcı bulmuyor, dergiler birer ikişer kapanıyor. Bu olumsuz tabloya

rağmen her şey bitmiş değil. İnsana kaybettiği derinliği hatırlatacak mecralar hâlâ var ve olacak inşallah. Âşık Ömer bir ilahisinde “Ömründe yiyememiş balı ne bilsin,” diyor. Bütün mesele edebî zevki yeniden canlandırmada. Kızmak yerine tattırmak lazım.

“Türk edebiyatının yeni ve güçlü kalemle ihya edilmesi millî bir meseledir.” sözünüzden hareketle günümüz insanına ve özellikle de edebiyat havasını solumak, yazmak ve okumak isteyen gençlere hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Sönmüş ateşi yeniden yakmak için alevli bir dala ihtiyacımız var. Bu dalı köklerimizden koparacağız. Klasiklerimizi anlayabilmek için klasik Türkçe bilmek zorundayız. Klasiği olmayanın modernini olmaz. Düşünerek okumalıyız; notlar alarak, başka eserlerle kıyaslayarak ve özüne nüfuz etmeye çalışarak. Kabul ve ret, insanın korunma ve seçme yetisidir. Okuduğumuz her şey aklın ve basiretin süzgecinden geçmeli ki arınmış bilgi ve sanata ulaşabilelim. Yazmak, yetenekten ziyade bir çalışma işidir. Zemzem, Safa ve Merve tepeleri arasında yedi defa gidip geldikten sonra çıktı topraktan. Say deniliyor bu eyleme. Yani “çalışma.” İlhama mazhar olabilmek

için ilhama layık olmak gerek. Son olarak, bizden önceki yazarlara gereken saygıyı göstermeden saygıdeğer olamayız. Gelenek her şeyden önce bu saygıya verilen addır.

Son olarak; özellikle yazdığı şiirler ve diğer eserleri vasıtasıyla birçok insanın ailesine dâhil olmuş olan Ali Ural kendi ailesinde nasıl bir konuma sahip? Toplumumuzun temel yapı taşı bu kurumla ilgili neler söylemek ister?

Aile aidiyettir her şeyden önce. Aileniz içindeki değeriniz onlara verdiğiniz değer kadardır. Aileyi ocak hâline getiren şeyse muhabbetin yaydığı ısıdır. Yemek ocakta pişer. Muhabbet ortak değerler etrafında kenetlenmeyi gerektirir. Artık evlerin aile fertlerini bir araya getiren sobaları yok, herkes kendi kalorifer dilimlerinin başında nefes alıyor. Mesele soba değil elbette, elleri ve kalpleri aynı hedefe doğru yöneltmekte iş. Rahmetli babam bana, “Ben sende yaşayacağım.” diyordu. Çocuklarında yaşamak ancak ortak bir iman ve ülküyle olur. Çocuklarımla aynı yöne bakmak isterim, aynı kibleye. Ben de babam gibi onların gözlerinde yaşamak isterim. Onlar hayat ve eserleriyle bu vatanın evlatları olduklarını gösterdikçe şad olacaktır ruhum.

Öz Geçmiş

Ali Ural, 1959 yılında Samsun Ladik'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. İlk şiiri *Mavera* dergisinde (1982) çıktı. Yüksek öğreniminin ardından Şule Yayınlarını kurdu. *Merdiven Sanat*, *Kitaphaber*, *Merdiven Şiir* adlı edebiyat ve sanat dergilerini yayımlayıp yönetti. 1995'ten bu yana “Yaratıcı Yazarlık” atölyelerinde usta-çırak ekseninde öğrenciler yetiştiren, 2011 yılından beri üniversitelerde “Yaratıcı Yazarlık” ve “Okuma Biçimleri” dersleri veren, 2012 yılının Şubat ayında ilk sayısı yayımlanan *Karabatak*'ın genel yayın yönetmenliğini sürdüren A. Ali Ural'ın kaleme aldığı şiir, öykü, deneme türündeki eserleri farklı kurumlar tarafından ödüle layık görülmüştür.

BİRLEŞTİREN SOFRALAR

■ Dudu ALKAN

Anadolu; paylaşmanın, mutluluğun, dostluğun değerini bilen insanların yurdu. Coğrafyasına, toprağına, suyuna, işine, aşına gönülden aşkla bağlananların diyarı. Köklerindeki geleneğe tutunarak geleceğe umutla bakan Anadolu'nun kadim kültürünün tam ortasındadır sofra. Geleneğimizde sofra, yalnızca yemek yenen bir yer değil aynı zamanda aileleri, dostları ve komşuları bir araya getiren değerli bir mekândır. Sosyalleşmenin de sohbetin de merkezindedir. Tarihin bize miras olarak bıraktığı yüzyıllardır kurulan bu sofralar âdeta bir yaşam biçimidir. Bu değerli mirası hâlâ koruyan, gönülleri birleştiren, küsleri barıştıran sofralarımız kültürümüzün yapı taşlarındandır.

Yurdumuz tarih boyunca etkilediği birçok medeniyetle bir arada yaşamıştır. Bu medeniyetlerin etrafında harmanlanan köklü bir mutfak kültürüne sahibiz.

Farklı farklı amaçlarla binlerce yıldır aynı göğün altında sofralar kurarız. Özenle hazırlanan bu sofralarda sadece yiyeceklerin değil; paylaşmanın, muhabbetin, sevginin de tadı vardır. Her lokmada Anadolu'nun misafirperverliğini hissederek, her yudumda nesillerin hikâyesini dinleriz.

“Bir Türk'e selam ver, yemeği artık düşünme.” demiş atalarımız. Gerçekten de sofra kuruldu mu ister Tanrı misafiri olsun isterse davetimize icabet eden bir dostumuz olsun gelen misafire mutlaka yemek yediririz.

Her sofra, farklı bir hikâye anlatır; bayram sofraları, uzun kış gecelerine eşlik eden çay sofraları, iftar sofraları, yazın tarlada çalışanların öğle yemekleri, asker uğurlama davetleri... Hepsinin ortak noktası gönülleri hoş etmektir.

Anadolu'nun sesini duyarız tohumda, toprakta, sofrada. Güneşin bereketli ışıkları Anadolu'nun binlerce yıllık

topraklarında yetişen her ürüne değer katmıştır. Her tohum bir hikâyedir. Ata tohumlarını dualarla serper emektar eller. Filizlenen tohumlar sürer topraktan yavaşça. Sıcaklığın altında dalgalanan başaklar harman gününü bekler sessizce. Başağın rengi tenine işler.

Anadolu üreterek güçlenir, yedirerek çoğalır. Her kaşık aşın ruha şifa olması bu dualı ağızların bereketidir. Ekiminden biçimine dualarla büyüyen ürünler bedene de ruha da sağlık ve afiyet verir.

Ne yediğimiz kadar galiba kiminle, nasıl yediğimizin de önemi büyüktür. Bedenlerimiz

kadar gönüllerimizi de birleştiren sofralarımız, dayanışma ve paylaşma ruhumuzu beslemiştir. Doğumdan ölüme, sevinçten kedere birçok özel anımız, bu sofraların çeşitliliği ve birleştirici gücüyle taçlanmıştır. Asırların pekiştirdiği insan merkezli

medeniyet fikri mutfağımızda işlenerek millî karakterimize şekil vermiştir. Köklerini Anadolu toprağına salmış kültürümüzün en önemli ögesidir yemeklerimiz. Birleştirici, bütünleştirici bir yanı vardır. Bazen ortak nokta mutluluktur. Bazen acının hafifletilmesi için buluşulur.

Oğuzlardan Selçuklulara, Osmanlıdan günümüze kadar uzanan bu kültürde misafire ikramda kusur etmemek çok eskiden beri geleneğimizdir.

Hünerli eller kış hazırlığında buluşur. Salçalar yapılır, turşular kurulur. Kadınların dayanışması başlar kışlık yufka yapımında. Belki mahallede arası biraz limoni olanların bu imece usulü toplanmayla kalplerinin ısındığına şahit oluruz. Hamur yoğrulur, yufkalar ince ince açılarak tandıra serilir. Mis gibi koku eşliğinde pişirilip üst üste konulur. Zorlu kış mevsimine hazırlık yapılır. Bazen de ramazandaki sahur sofraları için yapılır bu yufkalar. Mahalleye dağılan koku

çocuklar için çekim merkezine dönüşür. Bir parça yufkanın içine sürülen tereyağı ve konulan peynirle çocuklara lezzetli bir ikram sunulur. Bu sebeptendir ki yediğimiz her yufkada bir çocukluk anısı ararız, bizi o günlerin hatırasına götürecek tadı damağımızda duyumsarız. Kadınlar çaylarını iş bitiminde, ertesi günün planlamasını yaparak koyu bir sohbet eşliğinde içer. Sofranın sadece kendisi değil, hazırlığı bile insanları bir araya getirir. Kış hazırlıklarını birlikte yapmak büyükşehirlerin kenar mahallelerinde Anadolu'nun âdetlerine sarılarak yaşayan yurdum insanının hâlâ devam eden geleneğidir.

Anadolu misafirperverliğinin başrolünde çay vardır. Aynı

sofra etrafında içilen çay birliğin ve muhabbetin sembolüdür. Kimi zaman kapı önünde oturur çay eşliğinde dertleşiriz. Kimi zaman sadece bahane olur birlikte vakit geçirmeye.

Karlı bir kış günü arabaşı çorbasının etrafında sallanan kaşıklar belki dondurucu soğuğa karşı birlikte mücadelenin sembolüdür. Kara kış geceleri, dedelerin bolca hatıralarını anlattığı eğlenceli bir ana dönüşüverir. Özellikle eskiden kışların nasıl geçtiği, gaz lambalarının altında anlatılan hikâyeler, soba başında ısınan eller, büyüklerimizin gençlik ve çocukluk hatıraları masal gibi dinlenir.

Cenaze evinde dağıtılan helva, kalplerdeki acının bir nebze iyileşmesi içindir. Rabb'im sabrını versin temennileri arasında evin en yakın dostu tarafından yapılan helva ikram edilir.

Tandırın sıvalı duvarlarında maharetli eller yavrusu, yuvası için yapar tandır ekmeğini. Nimetin atası olan ekmeğin hamurunu kendi elleri ile hazırlar. Dumanı üstünde tüten tandır ekmeğine ateş ve toprak kokusu, köydeki çeşmenin serin suyu lezzetini verir. Çok şükür bugün de evlatlarına en güzel ekmeği yapmıştır evin annesi. Sevgi neydi; sevgi emekti, çabaydı...

Bazen koyun sürüsünün ardındaki çobanın heybesine azık olarak koyduğu bir parça ekşi mayalı ekmek ve tuzlu

peynirdir sofra. Dumanlı dağların kekik kokusunu içine çeken, ekmeğini dağdan, taştan çıkaran çalışkan Anadolu genci azmini katık etmiştir sofrasına.

Atalardan yadigâr mutfak hazinemiz geçmiş medeniyetlerden gelen binlerce yıllık âdetlerin, kültürlerin birleşimidir. Çerkez sofrasında hıngal, Balkan sofrasında Boşnak böreği, Arnavut filiyası, ajvar yeriz. Bulgaristan göçmeni ailelerin sofralarından eksik etmediği lutenitsanın onlara hissettirdiği duygular bambaşkadır. Her sofraya kalplerindeki sızıyla anlattıkları atalarının göç hikâyeleri eşlik eder.

Diş hediği yapılır Anadolu'da. Bebeğin ilk dişinin çıkması kutlanır. Özenle hazırlanan sofralarda eş dost, konu komşu ağırlanır.

Almanya'da gurbette olan Anadolu insanı özlem gidermek için yapar keşkeği. Sofrada çokça konuşulur köy fırınında pişen keşkeğin tadının başkalığı. Yaz tatilinde neler yapılacağı, kaç gün kalınacağıнын planları heyecanla yapılır. Her sohbe vatan hasreti konusu eşlik eder.

Bayram sofraları için günler öncesinden hazırlık yapılır. İnce ince sarmalar sarılır, el açma baklavalar yapılır, komposto kaynatılır. Ninelerimiz her torununun sevdiği yemeği özenle hazırlar. Hepsi bir araya gelebilmenin

Gece balık avından dönen baba getirdiği hamsiyi akşam yemeğinde yerken içini huzur kaplar. Çok şükür bugün de helal lokma yedirmiştir çocuklarına.

Tarlada çalışan işçinin öğle sıcaklığında oturduğu sofraya günün en çok beklenen saatidir. Üzeri çadır çekilmiş bir sundurmanın altına kurulur sofraya. Tarlanın sahibi yapabildiği en güzel yemekleri yapıp getirmiştir. Hep beraber otururlar sofraya, tatlı bir sohbet eşliğinde.

mutluluğu ile birleşince şölen olur. Bolca şükrederiz Rabbimize, kavuştuk bayrama diye.

Çocukluğumuzda köydeki ninemizin anlattığı masalın yanına eşlik eder kuzinede közlenmiş patates. Bir masal asla yetmez gözleri hayretle açılmış torunlara. Hem korkarak hem merakla dinlerler kara conculazın masalını.

Hacca gidip gelen dedemiz ve ninemiz hemen yemek vermek ister. O mübarek toprakları ziyaret etmenin mutluluğunu ve şükürünü eda etmek için ikram edilir bu sefer de etli pilavlar.

Asker uğurlamada akrabaları tarafından eve davet edilir askere gidecek genç ve devre arkadaşları. Bu gencecik yiğitlere duyulan saygının, minnetin bir göstergesidir. Yörenin en meşhur yemekleri bu sefer de asker olan yiğitlerimiz için yapılır. Onlara bir nevi teşekkür edilir, vatan size emanet, denilir.

Bazen fikir ayrılıkları yaşarız, gereksiz alınganlıklar yaparız. Hemen bir kahve ile ortak bir paydada buluşmaya çalışırız. Dostla içilen acı bir kahve eşliğinde yapılan sohbet ruha şifa olur. Kalbimiz ferahlarken günlük sıkıntıları o anda bertaraf ederiz.

Bu coğrafyanın kilerinden çıkan ürünler bizi bir eder, diri eder. Bir tabak herkesi eşitler, farklılıkları yok eder. Evdeki un bitince komşuya koşarız, pişirdiğimiz börekten sıcaklığına hemen biz de ikramda bulunuruz. Komşuda pişer bize de düşer atasözünü yaşatmış oluruz çocuklarımıza.

Küreselleşmenin getirdiği verimsiz iklime inat yerel yemeklerimize sahip çıkmalıyız. Yerli üreticimizi her daim desteklemek kültürün devamı için şarttır. Taze ekmeğin kokusunun verdiği mutluluğu, dumanı tüten ocağın huzurunu nesilden nesile aktarmalıyız. Özenle kurulan sofralarımızın yerini ayaküstü atıştırmalar aldıkça özümüzden kaybederiz. Geleneksel sofralarımızda sadece bedenimizi değil ruhumuzu da doyururuz. Yeme içmenin faydasız bir tüketime dönüşmemesi için çabalamaya devam etmeliyiz.

Anadolu mutfağı tarlayı süren, tohumu eken çiftçidir; fidanı diken, hasadı yapan ziraatçidir; hamuru yoğuran, ekmeği yapan annemizdir. Vatanımız ile bütünleşmiş misafirperverliğimiz kimliğimizi oluşturan baş özelliğimizdir. Bu toprakla özdeşleşen Anadolu insanı "israf etmeden pişirir aşını, gönül kırmadan paylaşır aşını" düsturuyla bereket yolculuğunun teminatıdır. Bu güzel memleketin toprağının bereketine, sofrasındaki birikime, özgün hikâyelerine kadar yaşatmak istediğimiz bu mirası geleceğe taşıyalım.

İLİM VE İRFAN MEMBAI KONYA MEVLANA MÜZESİ

■ Sümeyra YAMAN

Günümüz Afganistan sınırları dâhilindeki Belh şehrinde dünyaya gelen Mevlana Celaleddin-i Rumî, Moğol tehdidinin kendilerine iyice yaklaşması sebebiyle çocukluk yıllarında babası Bahaeddin Veled'in aldığı kararla ailesiyle birlikte Larende'ye (Karaman) göç ederler. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'ın ısrarlı daveti üzerine Bahaeddin Veled ve ailesi, Karaman'dan Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya'ya göç etmişlerdir.

Mevlana, kâmil manada âlim, mutasavvıf ve şairlik özelliklerine sahip bir şahsiyettir. Konya'da halkın her kesimine hizmet sunmuş, vaazlarını, derslerini, irşat faaliyetlerini senelerce sürdürmüş ve sayısız talebe yetiştirmiştir. En başta gelen eserleri *Mesnevi* ve *Divan-ı*

Kebir'dir. 1273 yılında 66 yaşında iken Konya'da vefat etmiştir. Onun görüşleri, eserleri ve manevî mirası vasıtasıyla günümüzde bütün dünyaya yayılmıştır.

Konya'nın Karatay ilçesinde, Mevlana Dergâhı'nda bulunan bu müze, Cumhuriyetin ilanı sonrasında Konya Asar-ı Atika Müzesi adıyla 1926 yılında kurulmuş, 1954 yılında ise Mevlana Müzesi ismini almıştır.

Müzenin yeri Selçuklu sarayının gül bahçesi olarak bilinen mekândır. Bahçe, Sultan Alaeddin Keykubat tarafından Mevlana'nın babasına hediye edilmişti. Mevlana'nın vefatından sonra bu mekâna türbe inşa edilmiştir. Burası uzun yıllar medrese olarak kullanılmıştır. Zamanla büyüyerek ve gelişerek mevcut külliye hâlini almıştır. Müze

alanı günümüzde, gül bahçesi olarak düzenlenen bölümlerle birlikte 18.000 metrekareye ulaşmıştır. Müzenin avlusuna Dervişan Kapısı'ndan girilmektedir. Avlunun kuzey ve batı yönü boyunca derviş hücreleri yer alır. Avlunun güney yönü, matbah (mutfak) ve Hürrem Paşa Türbesi'nden sonra, Üçler Mezarlığı'na açılan Hamuşan (mezarlık) Kapısı ile son bulur. Avlunun doğu tarafında ise türbeler, yanında semahane ve mescit bölümleri ile Mevlana ve aile efradının mezarlarının da içerisinde bulunduğu ana bina yer alır. Avluda Yavuz Sultan Selim'in yaptırdığı üzeri kapalı şadırvan ile Şeb-i Arus Havuzu (altıgen planlı gök mermerden inşa edilmiş olup içerisine ejder başlı mermer bir oluktan su akmaktadır) ve Selsebil adı verilen bir çeşme vardır.

Dergâhın değişik bölümlerinde bazen o bölümün asli fonksiyonuyla ilgili eserler bazen de farklı eserler sergilenmektedir.

Ana bina olarak tabir edilen Mevlana Türbesi, Mevlana'nın ve babasının mezarından oluşmaktadır. Kubbeyi Hadra denilen bu mekân zaman içinde değişimlere uğramıştır. Mevlana'nın türbesinin örtüsünde zengin kalem işi süslemeler, duvarlarında sülüs ve kûfî yazılar vardır. Geri kalan duvarların pencere boşluklarının dizaynında selvi, hurma ağaçları ve sarmaşıklardan oluşan kompozisyonlar kullanılmıştır. Türbenin dilimli gövdesi ve külâhı firuze mavisi çinilerle ve Ayetü'l-Kürsi yazı kuşağıyla kaplıdır.

Dergâhın bir bölümünde *Kur'an-ı Kerim* ve *Mesnevi* okunması için ayrılmış Tilavet

Odası vardır. Giriş kapısı oldukça dikkat çekicidir. Bitkisel bezemelerle işlenmiş kapının kanatlarının üst panolarında beyitler yazılıdır. Tilavet Odası'ndan türbeye mermer ve yuvarlak kemerli ve kanatları gümüş kaplamalı bir kapıdan girilir. Kapı kemerinin kilit taşı üzerinde özenle çizilmiş bir hayat ağacı kabartması yer alır. İhlamur ağacından yapılmış kabartma bir Kâbe tasviri ile meşhur hattatların eserleri mekâna tam bir sergi sarayı havası katar. Tarihî birkaç Gordes halı seccadesi de burada sergilenmektedir.

Kubbeyi Hadra'nın hemen üst tarafından Post Kubbesi'ne geçilmektedir. Buradaki semahanede mukabele yapılırken postnişin çelebi, tarikatçı dede ve mesnevihana ait üç post serildiği için burası Post Kubbesi olarak adlandırılmıştır. Ayrıca Mevlana'nın yakınları olan çelebilere ait erkek ve kadın sandukalarının bulunduğu kısma Kıbabü'l-Aktab denilmiştir. Post Kubbesi'nin duvarlarında ve pencere

El Yazması

kenarlarında kırmızı, siyah renkte celi yazılarla hurma ağacı, lale, gül, karanfil, sümbül demetlerinin oluşturduğu kompozisyonlar bulunmaktadır. Bu bölümde Mevlana'nın sözlerini ihtiva eden hat levhaları ve zamanında tekkeye hediye edilmiş maden işleme sanatının nadide örneği Nisan Tası bulunmaktadır.

Post Kubbesi'nin kuzeyinde yer alan kare biçimindeki Semahane, üzerine sekizgen kasnaklı kubbenin oturtulduğu bir mekândır. Zamanla kadınlar ve erkekler için ayrı alanlar yapılarak Semahane genişletilmiştir. Müze olarak tanzim edilmesiyle birlikte Semahane, vitrinlerle donatılarak sergi salonu haline getirilmiştir. Vitrinlerde Mevlana'ya ve Şems-i Tebrizi'ye izafe edilen elbiseler, hırka, gömlek ve sikkeler sergilenmektedir. Yazma eserler arasında Mevlana'nın *Mesnevi'si* ve *Divan-ı Kebir'i* sergilenmektedir. Ayrıca müzik aletleri (kemençe, ney, ut, kudüm, keman, rebap, tambur vb.), madenî eserler (buhurdanlıklar, şifa tasları, şamdan, kandil vb.), ahşap eserler (rahle, sedef kakmalı kutular, astronomi aletleri

vb.) vitrinlerde yer almaktadır. Duvarlarda muhteşem hat levhaları ve antika kandiller asılmaktadır. Mahfillerde halı seccadeler ve işlemeli keçeler sergilenmektedir.

Mescit, Semahane'nin hemen yanında kare şeklinde bir mekândır. İçerisinde mermer mihrap ve ahşap mahfil bulunmaktadır. Mahfilin altında ahşap konsolların arasında bitkisel motiflerle bezenmiş nakışlar bulunur.

Selsebil Çeşmesi

Mescidin içinden minareye üstünde nakışlı taş bir kürsü bulunan kapıyla çıkılır. Mescit ve minarenin Semahane ile birlikte Kanuni Sultan Süleyman devrinde yapıldığı bilinmektedir. Yan duvarlardan kubbeye doğru olan kısımlarda dört halifenin isimleri, karşısındaki kemer boşlukları üzerinde "Allah" ve "Muhammed" yazıları vardır. Kubbe eteğinde ayrıca kırmızı, beyaz kûfi hatlı bordür, pencere kenarlarında ve tepeliklerinde bitkisel motifler yer almaktadır.

Derviş (dedegân) hücreleri avlunun kenarlarını L biçiminde çevreler. Kubbeli olan bu odalar önlerindeki revaklara açılır. Sağdaki odalar çelevi ve aşçı dede daireleri, soldakiler ise türbedar ve mevlevihane şeyhinin odası olarak kullanılmıştır. Müze olarak kullanıma açılma sürecinde odaların büyük bir kısmının arası açılıp birbirine bağlanmış ve önlerindeki revak kapatılıp

Mevlana'nın Sanduka ve Puşidesi

Kubbe Süslemeleri

Nisan Tası

sergi salonu hâline getirilmiştir. Derviş hücrelerinin hemen karşısında Osmanlı Dönemi'ne ait kitabeler teşhir edilmektedir.

Dergâhın avlusunda klasik Osmanlı mimarisinin en güzide örneklerinden olan Avlu Türbeleri bulunur. Hürrem Paşa, Mehmed Bey, Sinan Paşa ve Fatma Hatun türbeleri, kubbeleri ve revaklarının estetiğiyle dikkat çeker ve kütüphane gibi işlev görürler.

Matbah-ı Şerif iki bölümlü mutfak biçiminde inşa edilmiştir. Giriş bölümünün köşesinde saka postu ile zemin kata inen kiler kapısı yer almaktadır. Üç basamaklı bir merdivenle çıkılan giriş bölümü, yemek bölümü

ve talim yeri olarak ikiye ayrılmıştır. Diğer köşesindeki bir merdivenle üst kattaki çilekeşler odasına çıkılmaktadır. Mutfak yemeklerin pişirildiği, muhib olarak tarikata girenlere eğitimin verildiği, aşçı dede, kazancı dede ve halife dedenin nezaretinde 1001 günlük çilenin tamamlandığı mekândır. Müzenin mutfak bölümünde zamanın mutfak malzemeleri detaylıca sergilenmektedir.

Mevlana Müzesinin en önemli bölümlerinden biri de tarihî ve birçoğu tek nüsha olan kıymetli eserlerin sergilendiği Kütüphane'dir. Buradaki kitaplar, Selçuklu klasik

eserlerinden günümüze din, edebiyat, sanat, musiki, tasavvuf ve tarikatlar gibi değişik alanlarla ilgili yazmalardan oluşmaktadır.

Mevlana Dergâhı tarih boyunca Konya'nın en meşhur ziyaretgâhı olmuş, Kubbeyi Hadra ise şehrin sembolü hâline gelmiştir. Mevlana Müzesi, Türkiye'nin ziyaretçisi en çok olan müzelerinin başında gelmektedir. Eski medreseleri, türbeleri, tasavvuf erbabının ilim ve terbiyelerini tamamladıkları mekânları görmek isteyen herkesi Konya Mevlana Müzesini ziyaret etmeye davet ediyorum.

Şeb-i Arus Havuzu

SESİL KİTAPLARIN EŞİĞİNDE: DERİNLERE DALMAK MI KENDİNİ AKIŞA BIRAKMAK MI?

■ Esmâ TÜRKSEVEN

Teknoloji aracılığıyla yaşamımıza giren ve hızla gelişen dijital araçların -her fırsatta eleştirsek de- bazı imkânları beraberinde getirdiği yadsınamaz. Bu imkânlardan biri de sesli kitap platformları. Modern hayatın hengâmesi içinde kitap okumaya zaman ayırmakta güçlük çekenler için ortaya çıkan sesli kitaplar dünyanın hemen her yerinde geniş karşılık buldu ve bulmaya devam ediyor. Sesli kitap pazarı gün geçtikçe büyüyor.

Yaşadığımız hız çağı, modern bireyi sürgit bir koşturmacanın içine hapsetti. Bu koşturmaca sadece fiziki bir devinim olarak cereyan etmiyor, insanı düşünsel olarak da mütemadiyen hareketliliğe hapsediyor. Durmaktan, düşünmekten, incelikli şeyler hakkında fikir yürütmekten bizi alıkoyan hayata karşı

direnç noktalarımızdan biri de kitaplar. Fakat kitaplar bu gürültü ve sıkışıklık arasında kendilerine yer bulmakta zorlanıyor bazen. İşte burada sesli kitaplar imdadımıza yetişiyor. Sporda, işte, sokakta, trafikte, mutfakta boşa geçirdiğimizi düşündüğümüz zamanları sesli kitaplarla nitelikli zamanlar hâline getirmeye çalışıyoruz. Telefon, kulaklık ve sesli kitap uygulaması... Birdenbire okuyucu konumundan dinleyici konumuna geçiyoruz. Oynat düğmesine bas ve başla.

Bir defa, sesli kitapla geçmişe dönmenin hazzını yaşadığımızı hatırd tutmak lazım. Ocak başında, ninelerimizin dizinin dibinde oturup masallar dinlememizin üzerinden yıllar geçti ama arkası yarınlara, radyo tiyatrolarının tadı hâlâ damağımızda. Bu tadı seviyoruz.

Peki dinlemek bizi tatmin ediyor mu?

Sadece dinleyerek bir şey anlamayacağını düşünenler olabilir. Çünkü okumak; bazen geriye gitmek, hatırlamak, kitabın diğer sayfalarıyla da bir etkileşim içerisinde olmak demek. Dinlemenin “derin” okumaya izin vermediğini söyleyenler çok. Sesli kitapların ilk etapta kitapseverleri biraz huzursuz ettiği de bir gerçek. Çünkü kitap okumak; sayfalara dokunmayı, satırların altını çizmeyi, bazen durup düşünmeyi, mürekkep kokusunu teneffüs etmeyi de ihtiva eden bir dizi etkileşimin aynı anda yaşanması anlamına gelir. Ayrıca not alamıyorsanız, altını renkli kalemle çizemiyorsanız yeterince hatırd tutamıyorsunuz demektir! Hatta İrlandalı yazar Colm Toibin, bir kitabı okumak ile dinlemek arasındaki

farkı maratona katılmakla maratону televizyonda seyretmek arasındaki farka bile benzetmiş. Bu tezleri öne sürenler tamamen haksız mı? Elbette değil. Sevmeyen sevmiyor, yeterli bulmuyor. Ama kitap dinlemek de en az kitap okumak kadar etkin bir öğrenme biçimi. Dinlemenin de kendine has güçlü yönleri var. Binlerce yıldır masallarla büyüyen insanlar yanılıyor olamaz. Örneğin, kitap okuduğumuzda bir süre sonra zihnimizin başka yerlerde gezindiğini fark ederiz. Kitaba odaklanamayız. Ama iyi seslendirilmiş bir kitap bizi içine çeker. Sonraki bölümde ne olacağını merakla dinleriz. Dinlemek, modern öncesi dönemlerden edindiğimiz, çok daha kökensel bir alışkanlığımız. İlla derinlere dalmamız gerekmiyor; bazen zahmetsizce, çabalamadan dinlemek; kendini hikâyenin akışına bırakmak da iyidir. Seyahat ederken, ütü yaparken hatta sadece boşluğa bakarken akıp gitmek...

Ya sesin güzelliği? İyi bir seslendirme, kitabı başka bir boyuta taşıyor; ona efsunlu bir hava katıyor, diyalogları, tasvirleri, analizleri daha da iyi kılıyor; siz de o sesin büyüüne kapılıp hikâyenin içine yerleşiyorsunuz.

Evet, neticede dinlemek; kokusunu içine çeke çeke, sayfaları çevire çevire, satırları çize çize, okumanın yerini asla almayacaktır. Zaten neden

Modern hayatın hengâmesi içinde kitap okumaya zaman ayırmakta güçlük çekenler için ortaya çıkan sesli kitaplar dünyanın hemen her yerinde geniş karşılık buldu ve bulmaya devam ediyor.

alsın ki? Ses de söz için binlerce yıldır iyi bir imkân. Ben de kitabın her türlüşünü okuyan ancak çoğunlukla sesli kitap kurdu (sesli kitap kurdu olur mu demeyin, vallahi olur) şeklinde tanınan biri olarak yazıyorum: Bir metin, eline geçen her imkânı kullanmalı.

Sesin Merkezileştirici Etkisi

Walter Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür*'de "Görüntü ayırır, ses birleştirir." diyerek bu iki kültürün anlama ve öğrenme biçimleri arasındaki derin farka dikkat çeker. Her şeyden önce sözlü kültür, kolektif bir mahiyet arz eder. Söz gelimi köy kahvehanesindeki ozan/ anlatıcı, topluluğa hitap eder ve bu yüzden ortalama bir anlatım dilinin ufkuna bağlı kalır. Kitap okuru ise bireysel bir edim içindedir. Yalnızdır, düşünce ve çıkarımlarını tek başına yapar. Kitaplar bu tekil kültürün içinde doğdukları için "yalnız okur"la "yalnız yazar" arasındaki özel dili kullanırlar. Şifahi kültürdeki anlatım

diliyle yazılı kültürdeki anlatım dili arasında bu anlamda derin bir fark vardır.

Sesli kitaplar, modern okuru modern kitaplarla buluştururken çok eski bir yönteme, sese başvurur; yazılı kültüre ait bir metni sözlü ifadeye dönüştürür. Görünürde klasik bir yöntem kullanılıyor olsa da özünde yine bireysel, tekil bir kültürel etkileşim söz konusu.

Sözlü iletişimde mümkün olan jestler, mimikler, tonlama, ifadelerin söyleniş biçimleri, sözün edası, konuşan kimsenin ruh hâli gibi dil dışı unsurlar yazılı bir mesajda iletilemez. Bu durumda yazılı metin, bize ancak olayların resmini verebilir. Yazma, mesajı sadece yok olmaktan kurtarabilir. Çünkü yazmanın sabit ve kalıcı hâle getirdiği şey aslında konuşma olayı değil, konuşmada söylenendir. Yazıya geçirdiğimiz şey konuşma eyleminin bilgisel içeriğidir veya konuşmanın anlamıdır. Jestlerin, mimiklerin eşlik ettiği canlı konuşma olayının kendisi değildir. (Paul Ricoeur, *Interpretation Theory: Discourse and The Surplus of Meaning*, Texas Christian University Press, 1976, s. 26-27)

Bugün okumak yerine dinlemeyi tercih etmemizin ardında yatan sebeplerden biri de dağınık zihinlerimiz olabilir. Bunu anlamak için Ong'un dikkat çekici yorumu bize fikir verebilir: "Görüntü, insana teker teker, ayrı yönlerden gelir: bir oda veya

bir manzarayı seyretmek için gözlerimi bir noktadan başka bir noktaya çevirmem gerekir. Bir ses duyduğum andaysa, ses her yönden aynı anda bende toplanır; ses, beni algımın ve varlığımın çekirdeği, beni saran ses dünyasının merkezi yapar.” Ong, sesin içselliği üzerinde de önemle durur. Göz, bir nesnenin içini iç olarak algılayamaz. Bir odanın içinde algıladığı duvarlar, hâlâ yüzeyledir, dışıdır. Tat ve doku da bunu kaydedemez. Dokunarak algımlarken nesnenin içini de kısmen bozarız. Ancak işitme, iç olma özelliğini bozmadan onu kaydedebilir. Kendinizi “işitme”nin, sesin içine gömebilirsiniz, görüntünün içine gömülmek imkânsızdır. (Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür*, Çev.: Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yayınları, İstanbul 2004, s.91)

Modern, dağınık, huzursuz bilinçlerimiz, imajların saldırısı altında parçalandığı ve yazınsal metinlere nüfuz etmek için ihtiyaç duydukları dikkati bulamadığından sesin merkezileştirici etkisinden yardım alıyor olabilir. Bütün dünyada birdenbire yükselişe geçen sesli kitap uygulamalarını biraz da sesin bu derleyici, toplayıcı etkisi ekseninde düşünmemiz gerekir.

Sesli Kitabın Evrimi

Sözlü kültürün tahtı, binlerce yıllık uzun yolculuk sonrasında matbaa, e-kitap ve en nihayetinde yapay zekâ ile sarsılsa da sesli kitap uygulamaları aracılığıyla hâlâ güncelliğini korumaya devam ediyor.

Aslında sesli kitapların ortaya çıkış amacı günümüzdeki kullanılış amacından oldukça farklı. İlk olarak 1932’de Amerikan Körler Vakfı tarafından görme engelliler için ilk “konuşan kitap” ve “konuşan kitap makinesi” geliştirilir. Dönemin imkânları oldukça kısıtlı olduğundan İncil ve anayasa gibi temel sayılabilecek birkaç kitap kaydedilir ve posta aracılığı ile dağıtılmaya başlanır.

1948’de ise o zamanlar Recording for The Blind & Dyslexic (RFB&D) adıyla bilinen ve şu an Amerika Birleşik Devletleri’nde Learning Ally olarak ülke çapında faaliyet gösteren gönüllü kuruluş, farklı engelleri sebebiyle kitap okuyamayanlar için sesli kitap üretmeye devam eder.

1960’lara kadar birkaç kütüphane dışında sesli kitaplara erişmek pek de mümkün değildi. Ta ki 1963’te ilk kompakt ses kaseti üretilene kadar. Kasetler sayesinde günden güne popülerleşen sesli kitaplar, 1970’li yıllara gelindiğinde neredeyse tüm kütüphanelerde erişilebilir hâle geldi.

Ticari bir boyut da kazanan gelişmeler 1980 sonrasında ivme kazandı ve dünyadaki büyük yayıncılar sesli kitap yayınlarını hızlandırdı. Seksenli yıllarda İngiliz çocuk kitapları yazarı Enid Mary Blyton’un neredeyse bütün eserleri işitsel hâle getirildi ve yirmiyi aşkın kaset serisi olarak piyasaya sürüldü. Bunun dışında, masallar başta olmak üzere

pek çok klasik metin de kaset olarak yayımlandı.

1992’de Amerikan Millî Kütüphanesi hemen hemen tamamı profesyoneller tarafından seslendirilmiş olan ve binlerce kitap içeren sesli kütüphanesini dijital olarak da hizmete sundu.

Sonraki yıllarda ise kasetler yerini CD’lere bıraktı. İnternetin yayılması, hızındaki artış ve 2008 yılında dijital indirmelerin mümkün olması ile sesli kitaplar popüler yıllarını yaşamaya başladı.

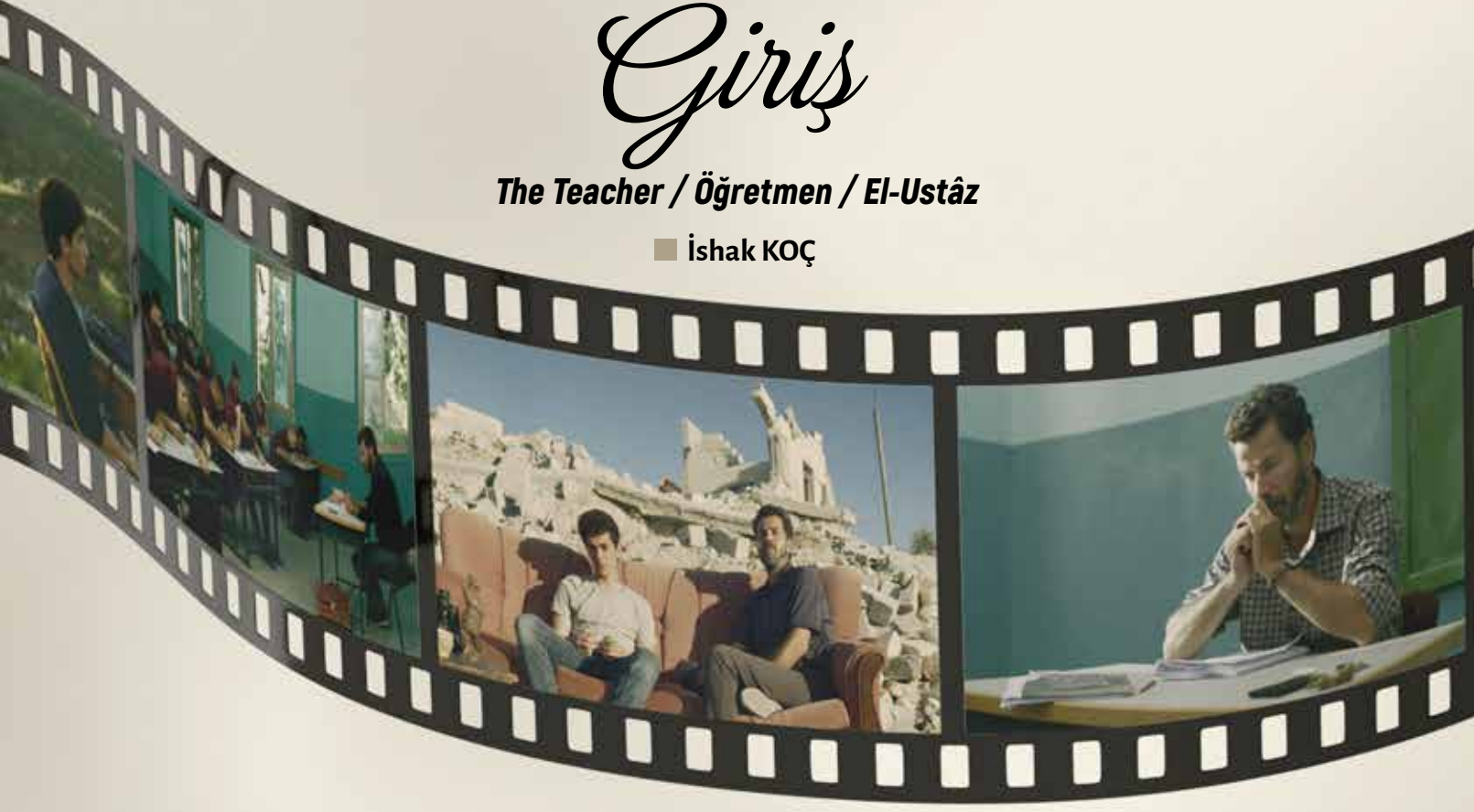
Ülkemize gelince; ciddi olarak atılan ilk adımlar TRT bünyesindeki “Bir Roman, Bir Hikâye” radyo programı için yapılan kayıtlar ile Millî Kütüphane bünyesinde yapılan çalışmalar olmuştur. Buna Altı Nokta Körler Derneği, Türgök (İzmir), Boğaziçi Üniversitesi (Getem), Beyazıt Kütüphanesi ve bazı belediyeler bünyesinde yapılan çalışmalar da eklenmiştir. Ayrıca Sesli kitap şirketleri başta olmak üzere, yayınevlerinin kendi siteleri ve radyo sanatçılarının YouTube hesapları günümüzde aktif olarak “dinleyici okurlar” tarafından kullanılmakta, yayın dünyasında yaşanan sesli kitap hareketliliği gelecekte çok daha büyük bir ilgi alanının oluşacağını haberini vermektedir. Belki de kitapların fiziki varlıklarından kopmaktan endişe eden, yazı ve ses arasında duygusal ikilem yaşayan son nesil bizleriz. Dijital çağın içinde doğan nesillerin sesli kitapları temel bir okuma yöntemi olarak benimsemesinde şaşırarak bir şey olmayacak. Kim bilir?

DEĞERLER EĞİTİMİNE

Giriş

The Teacher / Öğretmen / El-Ustâz

■ İshak KOÇ

El-Üstâz, *The Teacher*, *Muallim*, *Hoca* ya da bir başka dilde *Öğretmen* isminde onlarca filmle karşılaşmak mümkündür. Herhangi bir alan, branş, ders belirtmeden... Bunlardan kimileri ziyadesiyle öğretici kimileri vasat kimileriye tamamen zaman tüketici diye nitelenebilir. Filistinli sinemacı Farah Nabulsi'nin yazıp yönettiği 2023 yapımı drama filmi *The Teacher*, Filistin'in asırlık hikâyesinin güncel hâlini sanata döker. Yapabildiğince şimdiki zamanın Filistin'ini, iyice belletilmiş dersleri, yöntem ve yordamları gösterir.

Bu yöntemler meşru mudur? Onu dahi film içre reklam edilen bir kitabın ismiyle "Meşrulaştırılmış Suç" diye tanımlar. Türkçede, bu isimde bir kitaba rastlamak mümkün olmaz. Ancak onun yerine Yahya Sinvar'ın mahkûmiyet yıllarında Filistin'in bilinmeyen hikâyesi niyetine kaleme aldığı *Diken ve Karanfil* okunabilir. Okunmalıdır.

İşgal altındaki Filistin toprakları ve kadim Filistin halkı üstüne herhangi bir görsel ne kadar güncel olabilir? Gazze'nin dün, bugün ve yarın uğradığı soykırım dışında da savaş

devam eder. Batı Şeria'da, Cenin, Nablus, Beytüllahim, Beyt Cela, Tulkarim, El-Halil ve Kudüs'te... İki devletli çözüm ve de 1967 sınırları dolayısıyla gayrimeşru siyonist oluşumu tanıyanlar dışında herkes, yani gözlerinde keder yerine zafer yeşeren her Filistinli yahut zamanın tüm tanıkları, Yahudi ile barış içinde yaşanmayacağını bilir. Dahası, resmî ya da gayriresmî tarihlerin Yahudi ifsadıyla şekillendiğini de... Bunu bilmezden gelip umursamaz davrananlar, erya da geç bizzat barış ve esenliğe düşman olanlar tarafından ikna edilir!

Dört kişilik sıradan bir ailenin iki oğlu Yakup (Mahmoud Bakri) ve Âdem (Muhammed Abed Elrahman), bir lisede İngilizce dersi okutan Besim El-Salah (Saleh Bakri) Hoca'nın öğrencisidir. Hoca'yla aynı köyde oturan bu iki öğrenci, kız kardeşleri Hana ve anneleriyle birlikte yaşarlar. Evleri yıkılır, coğrafyanın makûs talihi gibi darmadağın olurlar. Buldozerlerle ev yıkmak, her itiraza silah doğrultmak, yoktan yere borçlu çıkarmak, hapsetmek ya da hapisle tehdit etmek, zeytin ağaçlarını yakmak, durup dururken öldürmek, kontrol noktaları, boylu boyunca uzanan duvarlar gibi artık sıradanlaşmış zulüm sembolleri görülür. Gazze dışındaki bölgelerde çünkü evler bombardımanla yıkılmazsa mutlaka iş makineleriyle yıkılır. İnsanlar füzelerle vurulmazsa silahlarla vurulur, ağaçlar kesilip yıkılmazsa yakılarak imha edilir. Bu şartlar altında Ebu İbrahim'in bir binanın enkazı önünde sağlam kalan eski koltuğa kurulup verdiği ikonik poz, üçlü kırmızı koltuk üstünde muhabbetle, istifadaların taş atma ustalığı ise boş şişeleri taşlamak suretiyle ihya edilir. Hatta Yakup'un gönüllü öğretmeni Lisa Collins (Imogen Poots) için "Birleşmiş Milletler Güzeli" yakıştırması dahi bu sembolleştirmeler zümresindendir ve yerli yerindedir. Zira mezkûr topraklarda, gerek sıcak savaş ortasında ve gerekse savaşın etkili olmadığı bölgelerde BM temsilcileri fink atar. İyi tarafı, savaş mağduru insanların önemli bir kısmı UNWRA

yardımla yaşamını sürdürür. Daha doğrusu BM yardımı, Filistin'in Yahudi işgalinde sayılmayan çoğu bölgesinin başlıca geçim kaynağıdır.

Film dışında lise müdürü İbrahim Amran, yerleşimcilerin taşkınlığından ve öğrencilerini tahrikinden söz eder. Filmde de zeytin ağaçlarını tutuşturan Yahudi yerleşimcilerden biri, bu hadsizliğini engellemeye çalışan Yakup'u vurur. Zaman sonra güya olayın mahkemesi görülür. Katil yerleşimcinin lütfen katıldığı, suç ve isnadın ispatı için sadece tanıkları yoran, hırpalayan bir mahkeme sürüp gider. Bir tek karşılarına aldıkları kişiyi ne cüretle dava ettikleri sorulmaz davacılar... Siyonizme karşı geliştirilen, yasal yoldan her girişim gibi mahkeme, suç, ceza beyhudedir.

Yasal yol... İsrail, peyderpey Filistin topraklarına yerleştirilmiş Yahudiler tarafından her anlamda ve her alanda protesto edilebilir. İsrail için herhangi bir ülkenin sağladığı lojistik hemen her ülkede kendi yönetimine karşı dava edilebilir. İsrail'e gönderilen gemiler Yemen açıklarından geçerse Ensarullah tarafından vurulabilir, denizin dibine gömülebilir, onlara el konabilir. Yine herhangi bir memlekette İsrail doğrudan protestoya maruz kalabilir, boykot edilebilir, ürünleri alınmayabilir. Ancak tüm bu döngü içinde herhangi bir memlekette İsrail'le yapılan geniş çaplı, yüksek hacimli, büyük boyutlu ticaret; enerji transferi, istihbarat ve güvenlik anlaşmaları protesto

edilemez, ihlali söz konusu değildir, dile dahi getirilemez. Çifte vatandaşların yaptığı hadsizliklere zaten sıra gelmez.

"Kışın kayısı yetişir mi?" sorusu, bir çağrışım uyandırmak için değil, ortamda fazlaca bulunan muhbirlerle karşı tedbir olarak kullanılan paroladır. Direnişçiler, tuzu kuru bir çifte vatandaş olup Filistin topraklarına çoluk çocuk öldürmeye gelen Nathaniel Cohen'i esir alıp Hoca'nın evine getirirler. Özelde direnişçilerin esirlerine nasıl davrandıkları, genelde bir rehineye nasıl davranılması gerektiği öğretilir ki bu tutum direnişçilerin en önemseddiği mevzulardandır.

Gazzelilerin dünya halklarına öğrettiği gibi Hoca da idraki açık olanlara üstlenmek, fedakârlık, diğerkâmlık gibi insanlığı ayakta tutan türden çok şey öğretir. Evet, Kenan ilinde Yakup'u ve Yusuf'unu kaybeder ama Âdem'i kurtarır. İsimler ve anlamlar manidardır. Ve filmin en son sekansı, aslında neyin öğretildiğinin, Hoca'nın umut bağışlayan başarısının hülasasıdır.

Orijinal İsmi:

The Teacher

Süre:

115 dk

Tür:

Drama

Yönetmen:

Farah Nabulsi

Senarist:

Farah Nabulsi

Yapım:

2023 - Birleşik Krallık, Filistin

GÖRÜNMEYEN TEHLİKE MİKROPLASTİKLER

■ Şule TÜZÜN

Diğer ham maddelerle karşılaştırıldığında daha ucuz, ürün imalatının hızlı ve kolay olması sebebiyle günlük yaşamımızda inşaattan tekstile, elektronikten ulaşıma kadar hemen hemen her alanda plastik malzeme kullanıyoruz. Binlerce farklı türdeki bu plastik atıkların çok azı verimli bir biçimde dönüştürülebiliyor, önemli bir kısmı ise toplanamıyor. Çiğ gibi büyüyen plastik kirliliği dünyamızı harap etmeye, ekosistemleri altüst etmeye, soluduğumuz hava, yediğimiz yemek ve içtiğimiz su yoluyla bedenimizi zehirlemeye devam ediyor.

Hâlihazırda önemli bir kirlenici olarak geniş yer tutan plastiklerin hikâyesi farklı bir alana evrilerek bambaşka bir boyuta taşındı: Mikroplastik kirliliği. Kullanıp attığımız, sonunda ne olduğunu hiç düşünmediğimiz plastik atıklar

dönüp dolaşıp mikroplastik olarak vücudumuza geri geliyor.

Mikroplastik terimi, ilk olarak 2004 yılında deniz ekoloğu Richard Thompson tarafından “5 mm’den küçük olan plastik parçacıklar” olarak tanımlanmış; daha sonra ise boyutlarına göre; küçük (1 µm-1000 µm) ve büyük (1000 µm-5000 µm) olarak iki grupta ele alınmış. (1 µm = 0.001 mm) Boyutları bir nanometrenin (1 nm = 10⁻⁶ mm) altında olanlara ise nanoplastik deniliyor. Mikroplastikler, etrafımızda bulunan çok renkli plastiklerin renkleriyle bağlantılı olarak rengârenk; düz, yuvarlak, küresel, amorf ve oval şeklinde olabiliyor.

Mikroplastikler Nasıl Oluşur?

Tanecikler ve küçük parçalar hâlinde üretilen, bazı ilaçlarda ve kozmetik ürünlerde kullanılan mikroplastikler “birincil mikroplastik”;

parçalanma, ufalanma, dağılma süreci sonucu oluşanlar ise “ikincil mikroplastik” olarak adlandırılıyor. Özellikle denizlerin dalgalarıyla kıyılara kadar taşınıp yığılan, sahillere ve plajlara atılan makroplastikler güneş ışığının etkisiyle hızlı bir şekilde mili, mikro ve nano ölçeklere parçalanıyor. Thompson tarafından yapılan bir araştırmada karidese benzeyen ve Avrupa sahil sularında yaygın görülen kabukluların naylon torba parçalarını yediği ve tek bir torbayı 1,75 milyon mikroskobik parçaya ayırdıkları gözlemlenmiş. Sonrasında ise bu küçük hayvanların plastik parçalarını ya tükürdükleri ya da daha sonra sindirim sistemleri ile attıkları tespit edilmiş.

Diş macunları, rimeller, peeling ve yüz temizleme jelleri, deodorant ve güneş kremleri, şampuan ve sabunlar

gibi birçok sağlık ve kozmetik ürünlerinde kullanılan; çapları 5 mm'den küçük olan polietilen ve polipropilen plastiklere "mikroboncuklar" deniliyor. Örneğin bir cilt temizleme ürünüde yaklaşık 360.000 adet polietilen mikroboncuk bulunabiliyor. Bu ürünler her kullanıldığında fazla sayıda mikroplastik kanalizasyon sistemine ve atık su drenajı ile doğal su kaynaklarına karışıyor. Kuzey Kutbu'ndaki yüzer buzuldan dünyanın en derin noktası olan Mariana Çukuru'na kadar her yerde mikroplastik atıklara rastlanıyor. Yakın zamanlarda çıkan bir habere göre; Endonezya'nın doğusunda kıyıya vuran 9,5 metre uzunluğundaki ölü balının karnından, 115 parça plastik bardak, 4 plastik şişe, 25 naylon poşet, iki çift parmak arası terlik ve 1000'den fazla farklı plastik parçalar ve sayılamayacak kadar mikroplastik çıktığı görülmüş.

Gıdalarda Mikroplastikler

Maalesef günümüzde tükettiğimiz gıdalardan soluduğumuz havaya hatta içtiğimiz suya kadar birçok alanda nano ve mikroplastik kirliliği söz konusu. Bu plastiklerin bazı ürünler için temel ham madde içerisinde, bazılarında üretim süreçleri aşamasında bazılarında ise paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinden dolayı ve ürünün tüketimi esnasında gıdalara geçebilmesi söz konusu.

Yakın zamanda yayımlanan bazı raporlarda insan dışkısında mikroplastiklere rastlanması, mikroplastik kirliliğini insan

sağlığı açısından endişe verici bir boyuta taşıyor.

Sebzeler, balıklar, deniz ürünleri, sofraya tuzu, bebek maması dâhil olmak üzere birçok gıda maddesine, atık gıdalardan elde edilen hayvan yemlerine mikroplastik döküntüleri karışabiliyor ve bu durum gıda güvenliği açısından tehdit oluşturuyor. Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre piyasada bulunan on altı markanın sofraya tuzu örneklerinde mikroplastik bulunmuş. Bazı araştırmalarda polipropilen içeren biberonlar ısıtıldığında ve çalkalandığında yaklaşık olarak her bir litre bebek mamasına yaklaşık dört milyon kadar mikroplastik karıştığı görülmüş. Piyasadaki biberonların, su ısıtıcıların çoğunda polipropilen gibi malzemelerin kullanıldığı düşünülürse, gelecek yıllarda ciddi sağlık sorunları ile karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır. (Merve Kuriş, Gıda Temaslı Dokumasız Kumaşların Mikroplastik Salım Potansiyelinin Farklı Ayırma Yöntemleri ile İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2022)

Plastiğe Alternatif: Biyoplastik

Plastiklerin ekosistem ve besin zinciri üzerinde oluşturduğu kirliliklerden etkilenmememiz pek de

mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, plastik üretimi ile ilgili sınırlamalar getirilmesi, tek kullanımlık plastikler yerine alternatiflerin kullanılmaya teşvik edilmesi, geri kazanımın yaygınlaştırılması ve plastik kirliliğinin azaltılmasıyla ilgili politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Bilim insanları, günümüzde kullanılan geleneksel plastiklerin neden olduğu sorunlardan dolayı son yıllarda petrol türevli plastiklerin yerine biyolojik olarak parçalanabilen biyoplastik üretimi çalışmalarına devam etmektedir. Biyoplastikler genellikle nişasta, selüloz gibi bitkisel ham maddelerden üretilmektedir. Doğal ve yenilebilir kaynaklardan elde edilen biyoplastiklerin tamamı geri dönüştürülebilir bir yapıya sahiptir. Böylece hem çevre korunur hem de atıklar ekonomiye kazandırılmış olur. 2021 Bioplastik Sektör Raporu'na göre biyoplastikler, bir yılda üretilen 368 milyon ton plastiğin yaklaşık yüzde birini teşkil etmektedir. Ancak talebin artacağı; daha sofistike malzemeler, uygulamalar ve ürünler ortaya çıktıkça pazarın çok dinamik bir şekilde büyüyeceği tahmin edilmektedir.

ANILARIN SESSİZ REHBERİ KOKU

■ Zeynep KAYSERİ UZUN

*"Deli eder insanı bu dünya;
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku.
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç."*

Orhan Veli

Semaverde demlenen çayın kokusu başkadır. Kış gelince ayazın, eve girdiğinizde annenizin yaptığı dolmanın, ramazan pidesinin, yeni alınmış bir kitabın, saman kâğıdından eski defterlerin, dostla otururken kahvenin, neşeyle gelen bayram kolonyasının, her daim de evladın kokusu başkadır. Babaannemizin mutfağında pişen zeytinyağlı dolmanın kokusu, bizi o eski tahta evin sobalı günlerine taşır. İçeri dolan buhar, büyüklerimizin anlattığı masallar gibi yumuşak ve sarmalayıcıdır. Sobanın üzerinde fokurdayan suyun ve yeni sağılmış sütün sıcak buharı, anneannemizin dokuduğu yün yorganların arasından yükselen lavanta

kokusuyla birleşir ve taşır bizi sonbaharın imece usulü yapılan turşu sofralarına. Burada sarımsak kokusu, dostluk kahkahalarına karışmıştır artık. Kurban Bayramı geldiğindeyse mahallelerimizde tüten saç kavurmasının ağır kokusu; akraba, konu komşu sofralarındaki içtenlikle kucaklaşır. Bu koku, bayram namazından dönen büyüklerimizin ellerine sinen deri kokusuyla birleşir ve hayatın tüm ağırlığını çekip alır. Harman yerinde dövülen buğdayların sıcak ve tozlu kokusu, küplerde yoğrulan hamur kokusu ve saclarda pişirilerek dağıtılan gözlemelerin kokusu çocukların kalplerine ince

Kokular, insan ruhunun derinliklerinde yankılanan bir hatıra ve duygularımızın ince dokusuna işlenmiş izler gibidir. Her nefeste, bizi geçmişe götüren ya da geleceğe umutla baktıran bu görünmez güçler, hayatın sessiz ama en etkileyici anlatıcılarından, şahitlerindendir.

ince nakışlanır. Mekânı samimiyete büründürerek bizi ana çağırır bir büyüdür koku. Birini özlediğimizde burnumuzda tüterken, ansızın duyumsadığımız bir koku bizi çocukluğumuza, eski günlerimize buyur eder ve en özel hatıraları yeniden yaşatır. Zamandan ve mekândan soyutlanmanın en hızlı biçimidir. Öte yandan bazı kokular, tüm insanlık için ortak bir payda gibidir. Yeni doğmuş bir bebeğin, yağmurun ve sonrasındaki toprağın, nemli deniz kumunun, taze biçilen çimlerin ya da dalından ansızın koparılmış Eriklerin kokusu hemen hemen herkes için cezbedicidir.

Vapura yürürken Eminönü'nde çekilen Türk kahvesinin kokusu, Mısır Çarşısı'ndan yayılan baharat kokuları ve taze pişmiş balık kokusu denizin yosunlu nefesiyle birleşir ve sabahın erken saatlerinde iskelede bekleyenlerin umutlarına karışır. Güneşin doğduğu ilk saatlerde şehir, türlü kokuların orkestral bir senfonisi gibidir; her nota ayrı bir hikâye anlatır. Eminönü'nün kalabalığında baharat çuvarlarından yayılan zencefil, tarçın ve karanfil kokusu, İstanbul'un yüzyıllık ticaret geçmişini fısıldar kulağımıza. Geçmişin telaşı hâlâ rüzgârla taşınan bir yankıdır. Dolaşırken Beyoğlu'nda, parfümeri dükkânlarının ve eski kitapçıların tozlu, nostaljik kokularını içinize çekersiniz. Saman kâğıdından bir nüshayı elinize aldığınızda unutulmuş bir zamanın

kapılarını aralarsınız. Eski harflerin solgun mürekkebi, bir zamanlar birinin satır arasında bıraktığı çiçek yaprağının kuruluşunda gizlenmiştir âdeta. Türlü hayalleri, anıları, özlem ve beklentileri kucaklarsınız sayfa sayfa.

Anadolu Yakası'na geldiğinizdeyse kahvehanelerden buram buram yükselen çayın buharı, Moda sahilinde deniz meltemi ve eski sokaklardaki kestane kebab kokusuyla soluklanırsınız. Üsküdar'da Mihrimah Sultan Camii çevresinde satılan esansiyel yağlar; gül, lavanta ve buhur kokuları asırlık bir tarihi ciğerlerinize doldurur. Kadıköy'den Fatih'e, Galata'dan Kız Kulesi'ne değişen, İstanbul'un her bir köşesine sinen ince bir koku sosyolojisinin varlığını da fark edersiniz bir yandan.

Kokunun bir de dünyanın gidişatına dair söylediklerine bakılırsa, yine meşhur yönetmen Hayao Miyazaki'nin Ruhların Kaçışı filminde bahsi geçen kokular ve taşıdıkları anlamların dikkate değer olduğu görülecektir. Filmde Ogino ailesi, leziz kokuları takip eder ve girdikleri restoranda izin almadan "Nasıl olsa kredi kartımız var." diyerek yemekleri sınırsızca tüketirler. Durmak bilmeyen tüketimi sembolize eden baştan çıkarıcı yemek kokusu, onları domuza çevirir. Film, kapitalizm çarkındaki insanın kendine, doğaya yabancılaşmasını koku üzerinden derinlemesine ele alır.

Koku, hafızanın en etkili uyarandır. İyi anıları taşıdığı gibi bazen kötüyü de çağırıştırır. Bir psikolog, sürekli yanık kokusu alan obsesif bir danışanından bahsetmişti. Danışan, bu duyduğu kokudan o kadar bızardı ki burnuna mandal takarak gezmekten burnunun her yerini yaralamıştı. Meselenin derinlerine inen psikolog, bu takıntının kökeninde çocukluğunda yaşadığı yangının neticesinde ağabeyini kaybettiği için sürekli yanık kokusu duyumsadığını ve bunun o travmasını tetiklediğini bulmuştu.

İnsanı tesiri altına alabilen kokunun tarihiyse mistik, ritüelistik ve dinsel bir derinliğe sahip. İlk olarak Antik Mısır'da kişisel bakım amaçlı güzel kokuların kullanıldığı biliniyor. Dinî merasimlerde, çeşitli ritüellerde ve özellikle cenaze defin işlemlerinde kokudan sıkça faydalanılmış. İslam dünyasında ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) güzel kokulara düşkünlüğü ve İslam dininin güzel kokuların kullanımını sünnet olarak kabul etmesi, kokuların kullanımını artırmış. Orta Çağ İslam dünyasındaki koku üstatları, kadın ve erkekler için ayrı kokular üreterek bu alanda öncü bir tutum izlemiş; zengin-fakir her kesime hitap eden bir koku anlayışı gelişmiş. Avrupa'da ise parfüm gibi kokuların artışındaki en önemli neden, veba ve diğer salgın hastalıklarla mücadele adına yanlış sağlık uygulaması olan banyoların kapatılması olarak görülmekte. Özellikle Fransa

ve İngiltere’de ortaya çıkan ağır kokular, insanların sokaklarda kokulu çiçeklerle dolaşmasına ve yanlarında parfüm bulundurmasına neden olmuştur. O dönemde koku kullanımı, estetik bir davranış olmaktan ziyade sokakların rahatsız edici kokusunu hissetmemek amacıyla yapılan bir çeşit eyleme dönüşmüştür. Orta Çağ sonrası dönemde vücudun kötü kokularını maskeleymek için parfüm kullanan Avrupalıların aksine Türk-İslam kültüründe ağır koku kullanımına gerek duyulmamıştır. Sabun, parfümden öncelikli olduğundan Osmanlı parfümleri alkolsüz, kokulu sular, kokulu yağlar ve macunlardan ibaret olmuştur. İbn-i Sina ve Biruni gibi âlimler, gülü akıl hastalarının tedavisinde kullanmışlar ve hafızayı açtığını, belleği güçlendirdiğini tespit etmişlerdir.

Osmanlı’da ise yüzyıllar öncesinin tecrübesi “buhur suyu” uygulaması bulunmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nden elde edilen bilgilere göre buhur suyu, halk tarafından da kullanılmakta hatta camilerin etrafında camekânlı küçük kutular içinde yasemin, sümbül, gül, reyhan, sandal, kakule, tarçın, karanfil gibi esans yağları satılmaktadır. İstanbul’da camiler kâfur kokusu yayan kandillerle aydınlatılmakta ve halk, İstanbul’un çarşılarından bol miktarda buhurdan almaktadır. Günümüzde de bu kültür, büyük tarihî camilerin

İnsanı tesiri altına alabilen kokunun tarihi mistik, ritüelistik ve dinsel bir derinliğe sahip. İlk olarak Antik Mısır’da kişisel bakım amaçlı güzel kokuların kullanıldığı biliniyor. Dinî merasimlerde, çeşitli ritüellerde ve özellikle cenaze defin işlemlerinde kokudan sıkça faydalanılmış.

etrafında satılan esanslarla devam ettirilmektedir.

Anadolu insanı kandil geceleri gibi özel günlerde günlük ağacı kabuğu, günlük akması, misk, çörek otu, üzerlik, adaçayı, defne yaprağı gibi malzemeleri metal bir kaptaki yakarak camiyi veya evi tutsüler. Bu uygulamaların insan beynini, bedenini ve ruhunu rahatlatmış inandırılır.

Duygu durumumuzu değiştirmesi, iyileştirmesi veya kötüleştirilmesi bakımından kokular hayatımızda oldukça önemli bir yere sahiptir. Örneğin kaç yaşında olursak olalım, annemizin kokusunu aldığımızda mutlu ve huzurlu hissederiz. Bebekler de hayata geldiklerinde ilk olarak anne kokusunu alırlar ve o kokuyla sakinleşerek kendilerini güvende hissederler. Dünyanın varoluşundan bu yana kokunun insanları ve toplumları birçok yönden etkilediğini ve şekillendirdiğini biliyoruz. Çünkü kokular, insan ruhunun derinliklerinde yankılanan bir hatıra ve duygularımızın ince dokusuna işlenmiş izler gibidir. Her nefeste, bizi geçmişe götüren ya da geleceğe umutla baktıran bu görünmez güçler, hayatın sessiz ama en etkileyici anlatıcılarından, şahitlerindendir. İnsanları birleştiren, anıları canlandıran ve hatta kararlarımızı yönlendiren kokular, yalnızca bireylerin değil toplumların da hikâyesinde kalıcı bir iz bırakırlar. Zamanla değişseler de varlıklarını hep hissettirirler çünkü kokular, yaşadığımız anı anlamlandıran ve bizi biz yapan birer kimliktirler.

TARİHTE ANADOLU'DA YAŞANAN DEPREMLER

■ Gülay ASLAN ALBAYRAK

6 Şubat 2023 tarihinde, ülkemizin güneydoğusunda Kahramanmaraş merkezli iki büyük deprem meydana gelmiş, bu depremler 11 ilde büyük bir yıkıma yol açmış, can ve mal kaybına sebep olmuştur.

Deprem sıklığı ve şiddeti bakımından dünyada Çin'den sonra ikinci sırayı alan Anadolu, çok eski çağlardan itibaren Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde pek

çok büyük deprem yaşamış, konumundan dolayı çevresinde olan büyük depremlerden de etkilenmiştir. Bu şiddetli depremler ağırlıklı olarak Marmara Denizi, İstanbul, Batı ve Doğu Anadolu ve Antakya çevresinde gerçekleşmiştir. Tarihî kaynaklar insanları ve şehirleri etkileyen çok büyük depremler hakkında genel bilgiler vermişler ancak bu depremlerin şiddeti, artçıları, nedenleri, maddi zararları, depremden kaç kişinin

etkilendiği vs. hakkında detaylı bilgi vermemişlerdir.

Anadolu'daki depremlerden bazıları büyük yıkımlara neden olmuş, hayvanlar telef olmuş, evler, ibadethaneler, kaleler kullanılamaz hâle gelmiş, bazı şehirler de tamamen yıkılmıştır. Özellikle kışın olan depremlerde halk büyük sıkıntı yaşamış, barınma ihtiyacının yanında içme suyunun kirlenmesi, yangınlar, salgın hastalıklar ve başka devletlerin istilaları ile mücadele etmek

durumunda kalmıştır. Şiddetli depremler sonrası bölgenin yeniden imarı ve orada yaşayan insanların normal hayata dönmeleri uzun zaman almış, birçok kişi bulunduğu yeri terk etmek veya göçebe hayata geçmek zorunda kalmıştır. Diğer taraftan depremler ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda problemi olan devletler için ciddi sıkıntılar doğurmuştur.

Antik dönemde Anadolu'da MÖ 4.yy yüzyıl ve sonrasında yüzden fazla deprem yaşanmıştır. Bu depremlerin çoğu o dönemin en önemli şehirleri olan Efes, Antakya, Konstantinopolis ve çevrelerinde gerçekleşmiş deprem sonucunda çoğu antik kent harabeye dönmüştür. MS 23 depremi, büyük can ve mal kaybına yol açmış, Roma İmparatoru Tiberius derhâl bölgeye bir Roma Senatosu üyesi göndermiş, şehirlerin yeniden inşası için

yardımda bulunmuştur. MS. 115'te İmparator Trajan kışı Antakya'daki sarayda geçirmek üzere geldiğinde depreme yakalanmıştır. Kaynaklara göre, önce birdenbire büyük bir kükreme duyulmuş ve bunu muazzam bir sarsıntı izlemiş, ağaçları kökünden söküp havaya fırlatacak şiddette yer dalgaları, düşen molozlar nedeniyle askerler ve siviller ölmüş, çöken binalarda mahsur kalan insanları kurtarma girişimleri olmuş ve ölü sayısını artıran artçı sarsıntılar yaşanmıştır.

MS 526'da Antakya'da olan depremde şehrin büyük bölümü yıkılmış, deprem sonrası yangın çıkmış ayrıca takip eden yıl içinde maddi zarara yol açacak büyüklükte pek çok artçı sarsıntı meydana gelmiştir. MS 528 yılında gerçekleşen bir başka büyük depremde, yangınlar söndürüldükten sonra enkaz altında kalanları kurtarmak

için çığınca bir kurtarma çalışması başlatılmış; şehirdeki pek çok bina yıkılmış ve halkın çoğu moloz altında kalmıştır. Bazı depremzedeler neredeyse otuz gün kadar enkaz altında hayatta kalmayı başarmış; enkaz altında doğan ve anneleriyle birlikte kurtarılan bebekler bile olmuştur. Deprem sonrası şehir onararak şehir ahalisinin Antakya'ya dönüşü sağlanmış, kaos sırasında isyan çıkaran, masumları soyan ve öldüren kişiler de yakalanmış ve yargılanmıştır. Daha sonraki zamanlarda Antakya'da neredeyse her kırk yılda bir şehir ciddi bir deprem yaşamıştır.

MS 358 yılında gerçekleşen Nicomedia depreminde İstanbul şiddetli şekilde sallanmış, 558'de İstanbul'da büyük can ve mal kaybına sebep olan depremde yüzlerce ev yıkılmış ve Ayasofya Camii'nin kubbesi çökmüştür.

1296 yılındaki depremde, İstanbul'da âdeta taş üstünde taş kalmamış, saraylar, evler, ibadethaneler, surlar yerle bir olmuş; deprem yaraları sarılmaya çalışılırken su baskınları meydana gelmiştir. Artçı sarsıntılar ise tam iki ay boyunca devam etmiştir.

Selçuklular Dönemi'nde de, tarihçilerin verdiği bilgilere göre büyük depremler yaşanmıştır. 1040 yılında Diyarbakır'da iki büyük deprem gerçekleşmiş, 1045 yılında Erzincan'daki depremde şehir harap bir hâle gelmiş, halkın büyük çoğunluğu hayatını kaybetmiştir. Antakya'da 1072 yılındaki deprem, kaynaklara "büyük zelzele" olarak geçmiştir. 1091 yılındaki deprem için tarihçi Urfalı Mateos, yeryüzünün şiddetle sarsılarak, gök altında bulunan bütün mahlukların titrediğini, insanların kıyametin geldiğini zannettiğini belirtmiştir. 1111 yılında Van Gölü ve çevresini etkileyen depremde, gölde yaşayan balıklar dahi zarar görmüştür.

1114'te Suriye'den itibaren Maraş ve çevresini etkileyecek büyüklük ve şiddette gece yaşanan depremde; Maraş, Adıyaman, vb. gibi yerlerde büyük tahribat meydana gelmiş, Antakya şehri yıkılmıştır. 1123-1124 yıllarında başka bir deprem yaşanmış, tarihçi Azimi'nin verdiği bilgiye göre, depremde sonra su şebekesi, çeşme, kuyu vb. gibi su kaynakları hasar gördüğünden şehirde büyük

Deprem sıklığı ve şiddeti bakımından dünyada Çin'den sonra ikinci sırayı alan Anadolu, çok eski çağlardan itibaren Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde pek çok büyük deprem yaşamış, konumundan dolayı çevresinde olan büyük depremlerden de etkilenmiştir.

ölçüde su sıkıntısı ortaya çıkmış, sular yağma edilmiş ve bu yüzden de şehir bahçeleri kurumuştur. 1158 depreminden 12-13 yıl sonra Antakya'da "nesillerden beri emsali görülmemiş mahiyette" başka bir deprem daha yaşanmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde depremler devam etmiş, kaynaklar yine daha çok büyük depremler hakkında bilgi vermişlerdir. 1509 yılında İstanbul'da küçük kıyamet olarak adlandırılan depremin yıkıcı etkisi oldukça fazla olmuş, deprem aynı zamanda tsunamiye de neden olmuş, on metreyi aşan dalgalar yüzünden Yedikule ve Galata'da deniz kıyısındaki pek

çok ev sulara gömülmüştür. Matrakçı Nasuh, "Hak Teala sonsuz kudretiyle kıyamet korkusunun benzerini bütün insanlara yaşattı. Öyle büyük bir deprem meydana geldi ki onun gürültüsünden âlem titredi, sağlam yapılı unsurların bünyeleri döküldü." demiştir. İnsanlar evlerini kaybetmenin yanı sıra, su şebekesinin ve değirmenlerin zarar görmesi sebebiyle yiyecek ve sudan mahrum kalmıştır. Artçıların aylarca sürdüğü depremde sonra toplanan Divan-ı Hümayunda, depremin izlerini silebilmek için ek vergi alınmış, şehir imar edilinceye kadar İstanbullular 1509 kışını derme çatma yapılarda büyük zorluklar içinde geçirmek zorunda kalmıştır.

Marmara Denizi'nin doğusunda 1766 yılında olan deprem, İzmit'ten Tekirdağ'a kadar uzanan geniş bir alanda etkili olmuş, aynı yıl yaşanan ikinci deprem, ilkinin etkilerini hem yaygınlaştırmış hem de derinleştirmiştir. Depremin ardından birçok şehir sakini günlerce dışarıda kalmış, Sultan I. Abdülhamid kargaşa veya ayaklanma korkusu sebebiyle sokaklarda devriye gezilmesi talimatını vermiştir. 1802 tarihinde meydana gelen depremde ise, Kapalıçarşı'da bazı kemerler hasar görmüş, bazı evler yıkılmış, bir kısmı ise kullanılamayacak derecede hasara uğramıştır. İstanbul'da meydana gelen depremde binaların zarar görmesi üzerine ahşap yapılara ağırlık verilmiştir.

1894'te, Marmara Denizi'nde Osmanlı kaynaklarında "zelzele-i azim" diye kayda geçen şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. İstanbul halkının günlerce sokaklarda kalmasına, ciddi can kaybına neden olan depremde çok fazla sayıda bina tamamen yıkılırken geriye kalan binaların çoğu onarılamayacak derecede zarar görmüştür. Deprem sonrasında Osmanlı Devleti'nin yurt çapındaki ilk resmî yardım kampanyasıyla birlikte dünyadaki ilk uluslararası bağış kampanyası düzenlenmiş, ilk yardımı da II. Abdülhamid 1.000 lira ile başlatmıştır. Depremi ardından II. Abdülhamid depremin incelenmesi ve bilimsel olarak irdelenmesi amacıyla talimat vermiştir.

Antakya'da 1822 yılında meydana gelen bir başka büyük deprem İskenderun ve çevresinde büyük yıkıma yol açmış, Antakya'da birçok bina hasar görmüştür. 1872 yılındaki şiddetli deprem de Antakya ve köylerinde büyük tahribata neden olmuş, depremde çok kişi ölmüş, çok sayıda insan yaralı olarak kurtulmuştur.

İzmir ve Aydın olmak üzere Ege Bölgesi'ni etkilemiş olan 1653 yılındaki depremde çok kişi hayatını kaybetmiş, 1688'de meydana gelen deprem de o zamanki kayıtlara göre 30 saniye sürmesine rağmen İzmir'in neredeyse tümünün yerle bir olmasına yetmiştir. Depremi ardından oluşan tsunami nedeniyle limanda

bulunan gemiler altüst olmuş, depremi yangın felaketi takip etmiş, iki büyük felaketin ardından şehirde salgın hastalık tehlikesi oluşmuştur.

Anadolu tarihinde bilinen en şiddetli depremlerden biri olan 1668 depremi, Bolu'dan Erzincan'a kadar geniş çapta hasara neden olmuş, bitmek bilmeyen artçılar yüzünden Orta Karadeniz Bölgesi halkı aylarca dağlara kurulan çadırlarda yaşamıştır. 1789 tarihinde Harput, Mazgirt, Keban, Maden bölgeleri ile çevresini etkileyen deprem, büyük bir hasara ve can kaybına sebep olmuş, teravih namazı kılındığı esnada meydana gelmesinden dolayı insanlar cami enkazı altında kalmıştır.

Erzurum'da 1859 yılında çok şiddetli bir deprem yaşanmış, Kırım Savaşı'ndan yenik

çıkılması, halkın çoğunun fakir olması, yeterli çadır ve gıda malzemesinin olmamasından dolayı halk sıkıntı çekmiş, üçte ikisinden fazlası yıkılan Erzurum daha sonra yeniden inşa edilmiştir. Malatya'da 1893 yılında yaşanan depremde, evlerin yaklaşık üçte biri yıkılmış ve binlerce insan evsiz kalmış, on bine yakın büyükbaş ve küçükbaş hayvan telef olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'ne kadar, Anadolu deprem tarihine baktığımızda başta İstanbul, Antakya, olmak üzere pek çok şehrimizde, büyük ve küçük depremler yaşanmıştır. Söz konusu depremlerde yıkılan veya zarar gören şehirler aynı yerde yeniden inşa edildiği için, "Deprem değil, depreme dayanıklı olmayan binalar zarar verir." gerçeği, değişmeyen gerçek olarak tarihteki yerini almıştır.

Tarihte bu ay neler oldu?

Kahramanmaraş merkezli on bir ilde deprem oldu.

(6 Şubat 2023)

Türkiye'de, Resmî Gazete'nin ilk sayısı yayımlandı.

(7 Şubat 1921)

Türk kadını ilk kez seçme ve seçilme hakkını kullandı.

(8 Şubat 1935)

Balkan Antantı imzalandı

(9 Şubat 1934)

Çanakkale Deniz Savaşları başladı.

(19 Şubat 1915)

Malcolm X, New York'ta uğradığı bir suikast sonucu öldürüldü.

(21 Şubat 1965)

FATİMA BİNT ALÂDDİN ES-SEMERKANDİ

Fıkıh Âlimi ve Hattat

■ **Meryem DALĞIÇ**

DİB Türk İslam Sanatları Daire Başkanı

İnsan bilmek ister varoluş gayesini, nereden gelip nereye gittiğini, hayatın anlamını ve sorumluluklarını. Kuşkusuz insanı diğer varlıklardan ayıran, sorumlu kılan da bilme vasfıdır. Meleklerin Âdem (a.s.) önünde saygıyla eğilmeleri de Allah'ın (c.c.) ona öğrettiği ilim ve bilme yetisinden değil midir?

Mümin öncelikle kendisini en güzel surette yaratan, sayısız nimetlerle donatan Rabb'ini bilmek, emirlerini yerine getirmek, yasaklarından sakınmak ister. Zira İslam; Kur'an ve sünnet doğrultusunda ahlaki, hukuki ilkeler getiren, dünya ahiret dengesini gözeten, Müslümanın tüm yaşantısını kuşatan bir dindir. Bir hayat nizamı olan İslam dininin öğretilerini kavramak ve tatbik etmek tüm müminler için farzdır. Ancak her insanın kabiliyeti ve şartları, dinî hüküm ve esaslara ayrıntılı şekilde vâkıf olmasına imkân vermeyebilir. Dolayısıyla her toplumda belli bir kesimin dinî

ilimlerde ihtisaslaşarak dinin anlaşılması, yorumlanması, bireysel ve toplumsal hayatta insanlara yön verecek ilke ve hükümlerinin aslî kaynaklardan çıkarılması vazifesini üstlenmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim'de "...Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorunuz." (Nahl, 16/43) ayeti de bu hakikate işaret eder.

Zor ve çetrefilli meselelere ilmiyle, birikimiyle çözümler üreten Fatıma, bazen eşi Kâsânî'nin hatalarını düzeltir bazen de Kâsânî, tereddüde düştüğü fıkhi meselelerde onun görüşüne başvururdu.

İslam'ın sahih kaynaklardan doğru bir şekilde anlaşılması ve yaşanması için Müslümanlar, asr-ı saadetten itibaren özel gayret sarf etmişler ve bunun sonucunda zaman içerisinde başta Kur'an ilimleri olmak üzere hadis, fıkıh, tefsir, kelim gibi ilim dalları oluşmuştur. Fıkıh ilmi, kişinin Allah'a karşı ibadet yükümlülüğünü, helal haram ölçüsünü, bireysel ve toplumsal ilişkilerini inceler. "Kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesi" olarak tanımlanan fıkıh için İmam Şafi, "Şer'i ameli hükümleri özel delillerinden çıkararak bilmektir." der. Elbette bu çıkarımı yapmak, eşyanın hakikatine, inceliklerine vâkıf olmak için bilgi, donanım, zihinsel çaba ve özel yetenek gerekir. İşte bu hükmü çıkaran kişiye de fakih (müçtehit) denir. (Saffet Köse, *İslam Hukukuna Giriş*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2013, s. 22-24)

İslam tarihinde Müslüman kadınlar diğer ilimlerin yanında fıkıh ilminde de aktif olmuş, sahabe içerisinde

birçok kadın fıkıhçı yetişmiştir. Hz. Aişe, Ümmü Seleme, Ümmü'd-Derda, Amre bint Abdurrahman, Aişe bint Talha fıkhi meseleler hakkında içtihat eden ve fetva veren öncü kadınlardan bazılarıdır. Hicri 714'te vefat eden Fatıma bint Abbas, entelektüel birikimiyle ünlü kalamcı İbni Teymiyye'yi şaşırtan bir fıkıhçı olmuştur. Kitaplarda Fatıma, "fakih, âlim, yüksek isnatların dayanağı, müftü, yanılsız, zamanının eşsizi" gibi yüksek sıfatlarla anılır. (Ayşe Esra Şahyar vd. *İlimde Müslüman Kadın*, Ensar Yayınları, 2021, 19-20)

Fıkıh ilminin günümüze ulaşmasında önemli katkısı olan kadınlardan biri de 12. yüzyılda Semerkant'ta yaşayan Fatıma es-Semerkandi'dir. Meşhur Hanefî fakihlerinden Alaeddin es-Semerkandi'nin kızı olan Fatıma, ilk fıkhi bilgileri ve diğer dinî ilimleri babasından öğrenir. Oldukça zeki bir kız çocuğu olan Fatıma, babasının *Tuhfetü'l-fukahâ* adlı eserini ezberler. Fıkıh ilminde ihtisas sahibi olur ve babasıyla birlikte fetva vermeye başlar. Dinin ikinci kaynağı olan hadis ilminde de uzmanlaşan Fatıma, sanata da ilgi duyar ve hüsn-i hat ustası olarak adından söz ettirir.

İlim, edep, feraset, zarafet sahibi bir genç kız olan Fatıma, evlilik çağına geldiğinde aralarında Türk hükümdarların da

bulunduğu üst düzey kişiler onunla evlenmek ister. Ancak babası Fatıma'yı kendisinden uzun süre ders alan, bütün eserlerini okuyan, Hanefi fıkıhında iz bırakacak olan talebesi Kâsânî ile evlendirir. Kâsânî, evlilik öncesinde hocasının *Tuhfetü'l-fukahâ* eserini esas alarak *Bedâiu's-sanâ'i* isimli ünlü eserini kaleme alır. Bu durumdan çok memnun olan Semerkandi, kızı Fatıma'yı onunla evlendirir ve mehir olarak bu eseri kabul eder. Bu evlilikten sonra fıkıh ilminde otorite olan bu üç isim bir fetva heyeti oluşturarak Semerkandi, Fatıma ve Kâsânî ortak imzasıyla fetvalarını verirler.

Hanefi fıkıhında bir otorite olan Fatıma'ya, Halep ve Şam atabegî Nureddin Mahmud Zengî de hürmet eder. Zengî, bazı önemli işlerini onunla istişare eder ve çeşitli fıkhi meselelerde onun görüşlerini alır. Zor ve çetrefilli meselelere ilmiyle, birikimiyle çözümler üreten Fatıma, bazen eşi Kâsânî'nin hatalarını düzeltir bazen de Kâsânî, tereddüde düştüğü fıkhi meselelerde onun görüşüne başvururdu.

İlim; insanı mütevazı kılar, kemale erdirir, diğerkâmlığa ulaştırır şüphesiz. Fatıma es-

Semerkandi de bütün bu meziyetleri taşıyan biri olarak merhamet sahibi ve cömerttir aynı zamanda. Tüm ziynet eşyalarını satarak ramazan ayı boyunca fıkıh âlimlerine iftar yemeği verir. Böylece Halep'te kendisinden sonra da devam edecek olan bir âdeti başlatan ilk hanım olur. Bir ilim erbabı olarak ilklere öncülük ettiği başka alanlar olsa gerektir kayıtlara geçmeyen. Tıpkı, kaynaklarda adlarından söz edilmeyen ancak Fatıma'ya ait olan hadis ve fıkıh alanlarında bazı eserlerinin olduğunun nakledilmesi gibi.

Fıkıh ilminin gelişmesinde ve günümüze ulaşmasında büyük emeği olan öncü kadın âlimlerimizden Fatıma es-Semerkandi, Halep'te vefat eder. Kubûrû's-salihîn Mezarlığı'nda eşi Kâsânî'nin kabristanı yanına defnedilir. Halk arasında bu iki kabir "karı kocanın mezarı" (kabrû'l-mer'e ve zevcihâ) diye bilinir.

(Nusreddin Boleli, "Fâtıma bint Alâeddin Es-Semerkandiyye", *DİA*, TDV Yay. İstanbul 1995, c.12, s. 225)

FİTOTERAPİNİN Tarihçesi

■ Dr. Ahmet ÇELİK

İnsanlık tarihi kadar eski olan fitoterapi uygulamaları, günümüzde dünya nüfusunun %80'i tarafından tercih edilen bir tedavi yöntemine dönüşmüştür. Bitkisel tedavinin tarihçesi, deneme yanılma yöntemiyle gerçekleşen tedavi dönemi olan Ampirik Devre'den günümüze kadar tıp biliminin babası sayılan Hipokrat'ın da içinde olduğu birçok önemli ismi içinde barındırmaktadır. Bugün elimizde olan kanıtlar, tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin çok eski çağlardan beri, Şamanizm inanışından köklü kültürlerle kadar (Mezopotamya, Mısır, Çin ve Hindistan) uzanan bir süreçte kullanıldığını göstermektedir. Modern fitoterapinin gelişimine kadar bitkilerin tedavide kullanımı birçok farklı aşamadan geçmiştir.

Paleolitik Çağ: İlk insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için doğada bulunan birçok bitki türünü günlük diyetlerine eklemiştir. Bitkileri ilk olarak kimin tedavi amaçlı kullandığı bilinmemektedir. Ancak

özellikle avcı ve toplayıcı dönemde insanların yaralarının tedavisi için bitkilerden faydalandıkları sanılmaktadır. Tedavi amaçlı bitki kullanımı ile ilgili ilk kanıtlara Irak'ta gerçekleştirilmiş olan arkeolojik çalışmalarda rastlanılmıştır. Irak'ta bulunan 60 bin yıllık bir mezarda tedavi amaçlı kullanıldığı düşünülen bitki kalıntıları bulunmuştur.

Mezopotamya: Antik Mezopotamya'daki uygarlıkların tedavi süreçlerinde fitoterapiden yararlandıkları bilinmektedir. Bu dönemde yer alan tıbbi uygulamalar ile ilgili bilgilere ulaşılan kaynaklar içerisinde Sümer yazıtları önemli bir yer tutmaktadır. MÖ 4000 yıllarına ait yazıtlarda Sümerlerin sarımsak, nane, papatya, sinir otu ve pelin otu ve kırlangıç otunu tedavi amacıyla kullandıkları görülmektedir.

Antik Mısır: 1873 yılında Alman romancı ve Mısır bilimi uzmanı George Maurice Ebers tarafından bulunan ve 20 metreden uzun olan Ebers Papirüsü (MÖ 1550),

tıp metinlerini derlemesi bakımından önem taşır. Ebers Papirüsü'nde farklı sakatlık, hastalık ve rahatsızlıklar için gruplandırılmış hâlde reçeteler bulunmaktadır. Bu reçetelerde 800'den fazla bitkinin tedavi amacıyla nasıl kullanılacağı, ilaçların nasıl hazırlanacağı, hangi aralıklarla ve ne kadar süre kullanılacağına dair tarifler yer almaktadır.

Antik Çin: Çin'de bitkisel ilaçlar ile tedavinin tarihi MÖ 3000'li yıllara dayanmaktadır. Bu konuda bilinen en eski bitkisel yazıt 2000 yıl önce Çin'de derlenmiş olan Kutsal Çiftçi'nin Bitkisel Tedavi Klasığı kitabıdır. Kitap yılın her günü için bir adet olarak 365 kayıt bulundurmaktadır. Literatür yeni ilaçların eklenmesi, bilinen ilaçların yeniden değerlendirilmesi ve yeni kullanım alanlarının eklenmesi ile geliştirilmiştir. Geleneksel Çin tıbbında bitkiler ile tedavinin temelini Ying-Yang ile Çi enerjisi kavramları oluşturmaktadır. Ying-Yang kavramına göre yatıştırıcı ve uyarıcı olarak ayrılan bitkiler genelde bir arada kullanılmıştır. Kullanılan bitkilerin çiğ olarak, kaynatılarak, öz çıkarılarak, toz, merhem veya hap olarak kullanılması hastalığa göre hekim tarafından kararlaştırılmaktadır.

Hindistan (Vedalar): Bilgi anlamına gelen veda kelimesi, Hinduizmin temelini oluşturan dini kitap serisi için kullanılmıştır. Ring Veda, Sama Veda, Ayur (Yajur) Veda, Athar Veda olarak toplam 4 ana kitap

bulunmaktadır. Fitoterapi ile ilgili bilgiler genelde Ayurveda'da bulunmaktadır. Ancak Rind Veda'da da bitkisel terapilere değinilmektedir. MÖ VIII. yüzyılda Hindistan'da tıbbi bitki bahçelerinin kurulduğu ve bu bahçelerden 1001 drog elde edildiği anlatılmaktadır.

Roma (Grek): Bilinen en eski Yunan tıbbi bilgileri ve Yunan tıbbi uygulamaları kaynağı Homeros'tur. *Ilyada* ve *Odysseia* adlı MÖ VIII. yüzyıla ait iki destansı şiir Homeros'a atfedilmiştir. *Ilyada*, yara tedavisi ve bakımı ile ilgili bilgiler içermektedir. MÖ 450 yılında doğduğu düşünülen, tıbbın babası olarak da bilinen Hipokrat, hekim olan babasından eğitim almış, bugünkü kullanılan modern tıbbın temellerini atmıştır. "Önce zarar verme", "Bütün hastalıklar bağırsakta başlar. Bağırsak hasta ise vücudun geri kalanı da hastadır." gibi tıp tarihindeki meşhur sözler Hipokrat'a aittir. Hipokrat hastalıkların sebeplerini çevresel faktörler ile ilişkilendirmiş, diyet uygulamasını başlatan ilk isim olmuştur. *Corpus Hippocraticum* başlığı altında toplanan eserlerinde tıbbi bitkilerin kullanımı ile ilgili tanımlamalar, tarifler ve gözlemler bulunmaktadır. Hipokrat, bitkisel tedavilerde dozajın önemini vurgulamış ve tedavi amaçlı kullanılan bitkileri sınıflandırmıştır.

Orta Çağ Avrupası: Orta Çağ Avrupa'sında, Arap hekimlerin ve bilginlerin etkileriyle fitoterapi önemli

bir gelişim göstermiştir. İslam bilginleri, Grek ve Roma tıbbi bilgilerini Arapçaya çevirerek bu bilgilerin daha geniş bir coğrafyaya yayılmasını sağlamışlardır. Bu dönemde İbni Sina gibi hekimler, fitoterapiye büyük katkılar sağlamış ve bu alanda yazdıkları eserlerle tıbbi bilginin gelişimine öncülük etmişlerdir. İbni Sina'nın en bilinen eseri *El-Kanun fi't-Tıb*, birçok bitkisel tedavi yöntemini ve ilacı detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

Rönesans Dönemi: Bu dönemde Avrupa'da, Antik Yunan ve Roma tıbbi bilgilerine yeniden ilgi duyulmuş ve bilim adamları, doğa tarihçileri ve hekimler tıbbi bitkiler üzerinde yoğun bir şekilde çalışmışlardır. Bitkisel tedavi yöntemleri, bu dönemde modern bilim anlayışıyla birleştirilerek sistemli bir biçimde incelenmiştir. Botanik bahçelerinin kurulması ve bitkisel ilaçların sistematik olarak sınıflandırılması, bitkisel tedavilerin daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır.

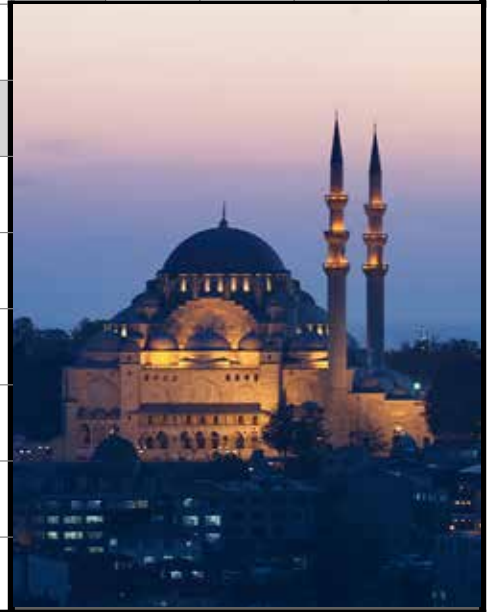
Modern Zaman: 20. yüzyılda, fitoterapi bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmeye başlanmış, birçok üniversitede fitoterapi bölümleri açılmıştır. Bugün fitoterapi, geleneksel tıbbi uygulamaların yanı sıra modern tıbbi tedavilerle birlikte kullanılan bir tamamlayıcı tedavi yöntemi olarak kabul edilmektedir. Giderek artan bir halk sağlığı bilinci ve doğal ürünlere olan ilgi, fitoterapinin popülerliğini artırmış ve bu alandaki araştırmaları teşvik etmiştir. Bu, insanlığın doğal kaynaklardan faydalanma bilgisinin ve becerisinin derinlemesine bir özeti olup fitoterapi uygulamalarının tarihçesine genel bir bakış sunmaktadır.

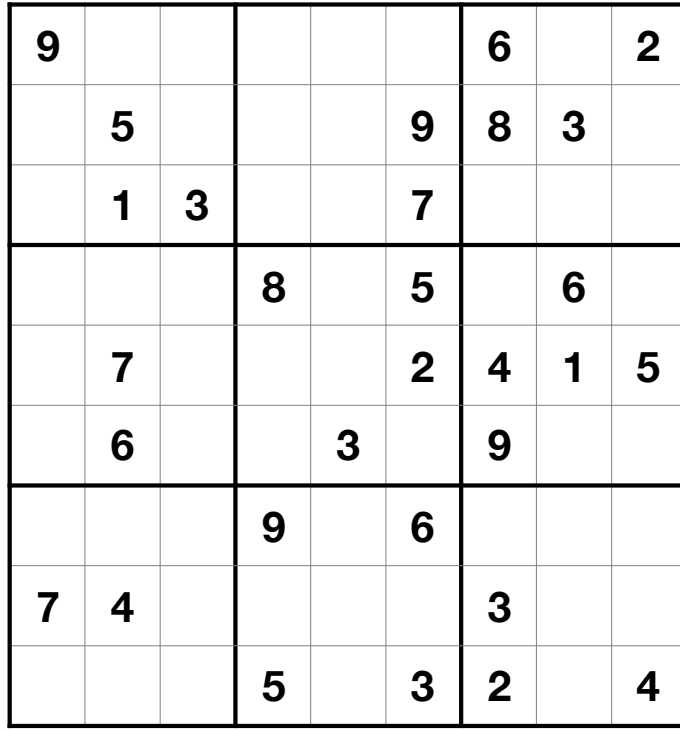

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

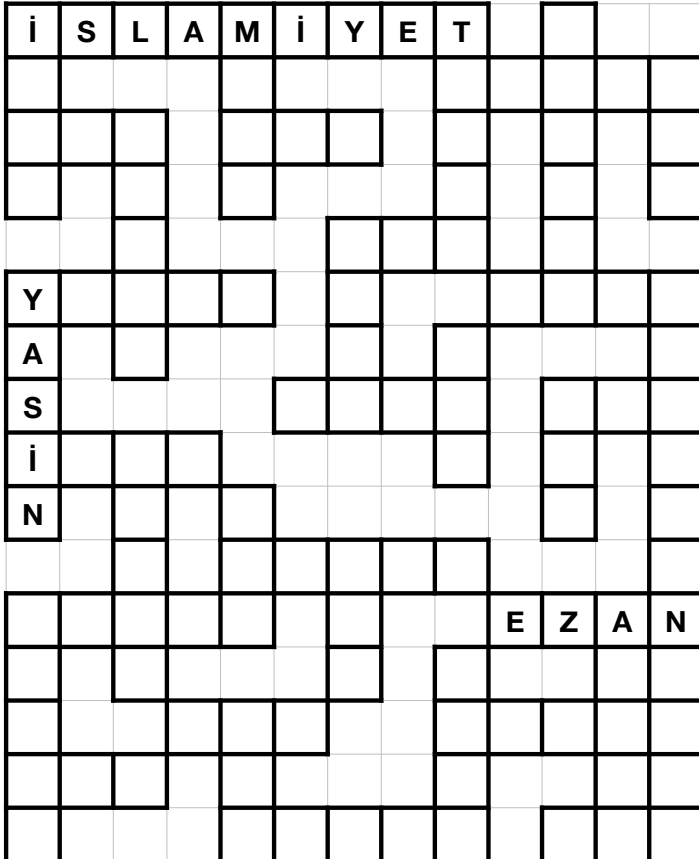
Şaban ayının on dördüncü gecesi	Aynı biçimde	Geçmiş zaman bildirir	Bir ilimiz	Vitrin	Ana kara
Sonsuz	Kurucu	Göz	Bitkilerle tedavi eden	Uzaklık bildirir	Ukubet
Toprak			Halita		
		Belirti			
		Ev bölümü			
Ülkemizin Asya'daki toprakları				Sıkıntı	
Boru sesi		Tavir		Deniz generali	
		Ekşilik veren sıvı			Aynı anda doğan iki çocuk
İye	Hıyanet eden	Seviye			Buyruk
			Öğütülmüş tahıl	Bir hayvan	
Ateş		Çare		Süslü lamba	
Sivri bitki çıkıntısı			Bavul		Bir nota
			Fakirler		
		Hazır	Bir sure adı		Şahıs
Bağır, göğüs	Çalım	Şiirde bir vezin türü			Erkek keçi
		İstenç		Polonyalı	Karada 1609 metre uzunluğa eş ölçü
			Sözcük		
			Ticaret malı		
İnce ip	Taharri			Kapı basamağı	
Temel içeceğimiz	Yazgı			Dümen, ayak oyunu	
	Neredeyse				
	Görme, görüşme				
		Harikulade	Demlenmiş içecek	Keçi yolu	
İyi, becerikli					
Eylem		Hangi kişi?	Farz bir ibadet		
Uyku ile uyanıklık arası					
Nitelik					
Boyun eğin		Bir bağlaç			
Genişlik		Eski dilde ayak			
Uzak, daha uzak		Temiz			
		Cet, dede			

SUDOKU

KELİME OYUNU

ABESE	İLİM
ABİDE	İMAN
AHLAK	İSLAMİYET
AKIL	KAMİL
ALAKA	KASAS
ARI	KİLİM
CAM	KİRA
CÜZ	KUŞ
DELİL	MANA
EMİR	NAR
EZAN	PEK
GÜL	RAD
HAKİ	RAMAZAN
HAN	SÜS
HAR	TABAN
İDE	ÜZGÜN
İFA	YAKIN
İLETİM	YASİN

Her çağ, kendi insanını yetiştirir ve insanlığın ortak paydasını, erdemli ve anlamlı bir hayatı karakterinde mücessemleştiren örnek şahsiyetler çıkartır. Fethi Gemuhluoğlu son yüzyılın örnek şahsiyetlerinden biridir. Onda hayat ve hakikat birliğinin izini sürmek, tavrındaki nezakette Müslümanca yaşayışın zarafetini görmek mümkündür. Gemuhluoğlu, hasbiliğin dostluğun ve samimiyyetin mümessili olmuş ve sahip olduğu vasıflarla, en önemlisi de içtenliğiyle hem yaşadığı çağda hem de sonrasında gençlerin kalbine dokunmuştur. Onun nezdinde insanın içinde bir cevher saklıdır ve ancak dikkatli bir göz o cevheri görebilir, mahir bir el o cevheri işleyebilir. Bu sebeptendir ki kişiye düşen, bu sorumluluğu üstlenmek, gelecek nesiller için elini taşın altına koymaktır. Gemuhluoğlu da medeniyet kodlarımızda var olan dostluk kavramına can suyu taşıyarak insanı, varlığa dost, birbirine yoldaş olmaya çağırır. Sadece insana değil, ağaca kuşa, dağa taşta bir dostluktur bu.

Türkiye Diyanet Vakfı yayınları tarafından neşredilen Mahmut Bıyıklı'nın kaleme aldığı *Dostluk Rehberi Fethi Gemuhluoğlu* adlı eser, mümtaz bir şahsiyeti bizlerle buluşturur. Kitap sadece Gemuhluoğlu'nun hayatına değil, yakın tarihe düşülen bir vesikadır. Kitabın ilk bölüm başlığı da olan "1930'lu ve 1940'lı Yıllar"da Gemuhluoğlu'nun çocukluk ve gençlik dönemi anlatılırken dönemin panoraması da çekilir. Zira bir insanı tanımak için onun doğduğu ve yetiştiği çevreyi de bilmek gerekir. Nelerle mücadele ettiği, hangi şartlarda büyüüp serpildiği anlaşılmalıdır. "1950'li Yıllar" başlığında Fethi Bey'in mücadelecilik ruhunun ayak sesleri duyulur. O artık "Mareşal Cenazesindeki Bir Eylemci", "Arapgir Postası'nda Evrensel Bir Yazar"dır. Ancak en çok da bir öğretmendir Gemuhluoğlu. İçindeki öğretme aşkını yeni nesillerle buluşturan asil bir ruhtur. Talebelerini canından aziz bilen bir eğitimcidir.

"1960'lı Yıllar"da yeni bir arayış hâkimdir. "Düşmana Bile Hayır Dua" yazısında Gemuhluoğlu'nun meselelere geniş bir çerçeveden baktığını, insanları, doğayı hatta bütün evreni aşkla kucakladığını görürüz. Artık "Sohbet Medeniyeti"nin kurulma vakti gelmiştir. İnsanın insana raptolduğu cevher kelimelerdir, sözdür, sohbettir. Gönülden gönüle köprüler dostluk ile kurulur. "Birleyen Birleştiren İnsan" lazımdır dünyaya. Ancak böyle bir insan dünyayı içinde bulunduğu kötü durumdan, hastalıklı zihinlerden kurtaracaktır.

"1970'li Yıllar" başlığı kitabın son bölümüdür. Satır aralarında Türkiye sevgisi görülür. Birbirinin hâlini bilen dostlar anlatılır. Her insana bir cevher nazarıyla bakılır. Gemuhluoğlu'nun tarih bilgisi, Türkçe sevdası, nasıl bir okur olduğu, güçlü sezgisi, örnek ve öncü şahsiyeti bu başlık altında işlenir.

DOSTLUK REHBERİ FETHİ GEMUHLUOĞLU

Süreyya MERİÇ

DIYANET TV

Vefa Sokak

Perşembe

21.00

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DIKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digiturk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 208. kanal

tv8 - 49. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203